T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKOKUL 1-4. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN METİNLERİN DEĞERLER İLETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

(Bingöl İli Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bilal KETENALP

DİYARBAKIR- 2020

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİMDALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKOKUL 1-4. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN METİNLERİN DEĞERLER İLETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

(Bingöl İli Örneği)

Bilal KETENALP

Tez Danışmanı
Prof. Dr. İlhami BULUT

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu araştırmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Bilal KETENALP

…/…/2020

KABUL VE ONAY

D.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Sınıf Eğitimi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. …. /…../2020

Başkan : Doç. Dr. Faysal ÖZDAŞ ……

Tez Danışmanı : Prof. Dr. İlhami BULUT ……

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet DEMİRKOL ……

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. İlhami BULUT
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bir toplumun sahip olduğu değerler, o toplumun yaşantılarının özünü oluşturmaktadır. Toplumlar yaşantılarının özünü oluşturan değerleri gelecek kuşaklara aktararak sağlıklı nesiller yetiştirmeyi amaçlamaktadırlar. Bu amaç doğrultusunda yarının büyükleri olan çocuklarımız için aile ile başlayan değerler eğitimi, okul yıllarında planlı ve programlı bir şekilde devam etmektedir. Okullarda verilecek değerler eğitimi toplumun sağlıklı bireylerden oluşup devamını sağlamasının yanında, ideal toplum oluşturmak açısından da son derece önemlidir. Bu amaca hizmet etmesi bakımından ilkokullarda Türkçe dersinin rolü oldukça fazladır. Ders kitaplarının okullarda kullanılan önemli materyallerden olduğu gerçeğinden hareketle, kitaplarda bulunan edebi metinlerin çeşitliliği, farklı değerlerin kazandırılması için etkili bir araçtır. Bundan ötürü kitaplardaki okuma metinleri ve bu metinlere dayalı sorular aracılığıyla kazanımlara ulaşılmasını sağlayan etkinlikler, titizlikle hazırlanmalıdır. Okuma metinleri, değerler açısından zengin bir içeriğe sahip olmasının yanında insanların hayatını toplumun beklediği normlara uygun olarak şekillendirmeli ve eğlenirken öğreten durumunda olmalıdır. Bu araştırmada, ilkokullarda okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerdeki değerlerin iletimi öğretmen görüşleri açısından incelenmiştir.

Araştırma sürecinin her aşamasında bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim, bana desteğini esirgemeyen, hoşgörü ve sabırla yaklaşan, yol gösteren danışman hocam Prof. Dr. İlhami BULUT'a, araştırma verilerinin analizi ve tez yazım aşamasında desteklerini esirgemeyen Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Anabilim Dalında görev yapan Dr. Öğr. Üyesi Mehmet DEMİRKOL hocama teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Ayrıca araştırmanın uygulama kısmının gerçekleştirildiği okulların, idareci ve öğretmenlerine, hayatımın her alanında olduğu gibi yüksek lisans eğitimim süresince de yanımda olup desteklerini esirgemeyen başta babam Ahmet KETENALP olmak üzere tüm aileme teşekkür ederim.

Bilal KETENALP

Diyarbakır-2020

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM i
KABUL VE ONAY ii
ÖN SÖZ iii
İÇİNDEKİLER iv
ÖZET ix
ABSTRACT x
TABLOLAR LİSTESİ xi
KISALTMALAR LİSTESİ xvi
BÖLÜM I 1
1. GİRİŞ 1
1. 1. PROBLEM DURUMU 1
1. 2. ARAŞTIRMANIN AMACI 4
1. 3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ 4
1. 4. SAYILTILAR 6
1. 5. SINIRLILIKLAR 6
BÖLÜM II 7
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 7
2. 1. DEĞER KAVRAMI 7
2. 1. 1. Değerlerin Özellikleri 8
2. 1. 2. Değerlerin İşlevleri 9
2. 2. DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI 9
2. 2. 1. Spranger'in Değerler Sınıflandırması 9
2. 2. 2. Rokeach'ın Değerler Sınıflandırması 10

2. 2. 2. Schwartz'ın Değerler Sınıflandırması 11
2. 3. DEĞERLER EĞİTİMİ 12
2. 3. 1. Değerler Eğitiminde Temel İlkeler ve Süreçler 13
2. 3. 2. Değer Eğitim Süreçleri 15
2. 3. 2. 1. Akıl Yürütme ve Mantığa Teşvik Etme 15
2. 3. 2. 2. Empati Geliştirme 15
2. 3. 2. 3. Benlik (Öz) Saygısı Geliştirme 16
2. 3. 2. 4. İşbirliği Geliştirme 16
2. 4. DEĞERLER ÖĞRETİMİ YAKLAŞIMLARI 17
2. 4. 1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı 17
2. 4. 1. 1. Telkin Yöntemi 17
2. 4. 1. 2. Davranış Değiştirme Yöntemi 18
2. 4. 2. Değerlerin Belirginleştirilmesi Yaklaşımı 18
2. 4. 2. 1. Seçme 19
2. 4. 2. 2. Ödüllendirme 19
2. 4. 2. 3. Davranma 19
2. 4. 3. Değer Analizi Yaklaşımı 19
2. 4. 4. Bütüncül Yaklaşım: Adil Topluluk Okulları Yaklaşımı 20
2. 4. 5. Değerler Eğitiminde Gizilgüç: Örtük Program 20
2. 4. 6. Karakter Eğitimi 21
2. 5. DEĞERLER EĞİTİMİ VE OKUL 21
2. 6. TÜRKÇE EĞİTİMİNDE DEĞERLER 22
2. 6. 1. Türkçe Ders Kitapları ve Değerler 23
2. 6. 2. Türkçe Öğretim Programları ve Değerler Eğitimi 24
2. 7. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 26
2. 7. 1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar 26
2. 7. 2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar 33
BÖLÜM III 35

3. YÖNTEM 35
3. 1. ARAŞTIRMA MODELİ 35
3. 2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU 36
3. 3. VERİ TOPLAMA ARACI 37
3. 4. VERİLERİN TOPLANMASI 39
3. 5. VERİLERİN ANALİZİ 40
3. 5. 1. Verilerin Kodlanması 40
3. 5. 2. Temaların Bulunması 41
3. 5. 3. Araştırma Verilerinin Organize Edilmesi ve Tanımlanması 41
3. 5. 4. Bulguların Yorumlanması 41
BÖLÜM IV 43
4. BULGULAR 43
4. 1. İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımına Ait Bulgular 43
4. 1. 1. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımına Ait Bulgular 43
4. 1. 2. İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımına Ait Bulgular 45
4. 1. 3. İlkokul 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımına Ait Bulgular 47
4. 1. 4. İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımına Ait Bulgular 49
4. 2. İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlere İlişkin Bulgular 51
4. 2. 1. İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Öğrencilerin Sınıf Seviyesine Uygunluğuna İlişkin Bulgular 51
4. 2. 1. 1. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Öğrencilerin Yaşına ve Sınıf Seviyesine Uygunluğuna İlişkin Bulgular 51

4. 2. 1. 2. İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Öğrencilerin Yaşına ve Sınıf Seviyesine Uygunluğuna İlişkin Bulgular 54
4. 2. 1. 3. İlkokul 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Öğrencilerin Yaşına ve Sınıf Seviyesine Uygunluğuna İlişkin Bulgular 57
4. 2. 1. 4. İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Öğrencilerin Sınıf Seviyesine Uygunluğuna İlişkin Bulgular 59
4. 2. 2. İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Anlaşılabilirliği ve Günlük Yaşamda Kullanılma Düzeylerine İlişkin Bulgular 62
4. 2. 2. 1. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Anlaşılabilirliği ve Günlük Yaşamda Kullanılma Düzeylerine İlişkin Bulgular 62
4. 2. 2. 2. İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Anlaşılabilirliği ve Günlük Yaşamda Kullanılma Düzeylerine İlişkin Bulgular 66
4. 2. 2. 3. İlkokul 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin, Anlaşılabilirliği ve Günlük Yaşamda Kullanılma Düzeylerine İlişkin Bulgular 69
4. 2. 2. 4. İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Anlaşılabilirliği ve Günlük Yaşamda Kullanılma Düzeylerine İlişkin Bulgular 73
4. 2. 3. İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterliliğine İlişkin Bulgular İlişkin Bulgular 76
4. 2. 3. 1. İlkokul 1. sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterliliğine İlişkin Bulgular 76
4. 2. 3. 2. İlkokul 2. sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterliliğine İlişkin Bulgular 79
4. 2. 3. 3. İlkokul 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterliliğine İlişkin Bulgular 82
4. 2. 3. 4. İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterliliğine İlişkin Bulgular 84
4. 2. 4. İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilirliğine İlişkin Bulgular 86
4. 2. 4. 1. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilirliğine İlişkin Bulgular 87
4. 2. 4. 2. İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin

Kişilik Haline Getirilebilirliğine İlişkin Bulgular 89
4. 2. 4. 3. İlkokul 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilirliğine İlişkin Bulgular 92
4. 2. 4. 4. İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerindeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilirliğine İlişkin Bulgular 94
4. 2. 5. İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin İletiminde Yaşanan Diğer Sorunlara İlişkin Bulgular 96
4. 2. 5. 1. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin İletiminde Yaşanan Diğer Sorunlara İlişkin Bulgular 97
4. 2. 5. 2. İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin İletiminde Yaşanan Diğer Sorunlara İlişkin Bulgular 98
4. 2. 5. 3. İlkokul 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin İletiminde Yaşanan Diğer Sorunlara İlişkin Bulgular 100
4. 2. 5. 4. İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin İletiminde Yaşanan Diğer Sorunlara İlişkin Bulgular 101
BÖLÜM V 103
5. TARTIŞMA 103
BÖLÜM VI 112
6. SONUÇ VE ÖNERİLER 112
6. 1. SONUÇLAR 112
6. 2. ÖNERİLER 112
KAYNAKLAR 115
EKLER 127
ÖZGEÇMİŞ 136

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ilkokul 1- 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerler iletimi açısından incelenmesine yöneliktir. Nitel araştırma yöntemi ile yapılan araştırmada, olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, kolay ulaşılabilir durum örneklemesi yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Buna göre araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında Bingöl İli merkeze bağlı ilkokullarda görev yapan 70 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma verileri, 1-4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin incelenmesi ile açık uçlu yarı yapılandırılmış görüşme sorularından oluşan görüşme formu aracılıyla toplanmıştır. Veriler, betimsel analiz ile içerik analizi yöntemine tabi tutularak bulgulara ulaşılmıştır

Bu bulgulardan elde edilen, araştırma sonuçlarına göre;

1. İncelenen metinlerde programda yer alan kök değerlerin tamamına değinilmediği,
2. İncelenen metinlerde "sevgi" değerinin 1, 2 ve 4.sınıflarda en fazla vurgulanan değer olduğu,
3. Bazı metinlerin değer içermediği,
4. Tüm sınıf düzeylerindeki metinlerde yer alan değerlerin, öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyelerine uygun olduğu,
5. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki değerlerin, anlaşılabilir ve kullanılabilir niteliklerde olduğu,
6. Değerlere yönelik hazırlanan etkinliklerin, yeterli görülmediği,
7. Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki etkinliklerin kişilik haline getirilebilecek türden olduğu
8. Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığı, bu değerler dışında ilkokul yıllarında kazandırılması gereken başka değerlerin de olması gerektiği, sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Okuma Metinleri, Türkçe Ders Kitabı.

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the reading texts in primary school from 1-4th grade in Turkish textbooks in terms of value transmission. In the research, phenomenology pattern, which is one of the qualitative research methods, was used. The study group of the research was determined by using easily accessible sampling method. Accordingly, the study group of the research is consisted of seventy teachers that working at primary school from first to forth grade that bounded to the centre of Bingol in 2018-2019 academic year of the spring semester. The research data were collected through an interview form consisting of open-ended semi-structured interview questions with the examination of reading texts in 1-4 Grade Turkish textbooks. Descriptive and content analysis were used together in the analysis of the data obtained as a result of the research.

According to the research results obtained from these findings:

1. It has been determined that the root values in the program are not addressed in the readings examined.

2. According to thr studied texts, the value of "love" has been mostly mentioned on the 1st, 2nd and 4th graders.

3. The values that take place in the readings are found in quality understandable and useable according to the student.

4. It was determined that the qualities of the activities prepared for the values are low and the individual activities for the values could not be found.

5. It was concluded that the values in the Turkish course reading items were not sufficient and that there should be other values that should be gained in primary school years apart from these values.

6. In line with the opinions of the teachers, it is assumed that the values in the reading can be personalized.

Keywords: Value, Values Education,.Reading Text, Turkish Textbook ,

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 : Spranger'in Değer Sınıflaması 10
Tablo 2 : Rokeach'ın Değerler Sınıflandırması 11
Tablo 3 : Schwartz'ın Değerler Sınıflandırması 11
Tablo 4 : 2019 Tdöp' De Bulunan Zorunlu Temalar Ve Konu Önerileri 26
Tablo 5 : Katılımcıların Yaş, Kıdem Ve Hizmetiçi Eğitim Değişkenleri Bakımından Dağılımı 36
Tablo 6 : 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımı 43
Tablo 7 : 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımı 45
Tablo 8 : 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımı 47
Tablo 9 : 4.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımı 49
Tablo 10 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş Ve Sınıf Seviyesine Uygun Olduğuna İlişkin Bulgular 52
Tablo 11 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş Ve Sınıf Seviyesine Uygun Olmadığına İlişkin Bulgular 53
Tablo 12 : 1. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 54
Tablo 13 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş Ve Sınıf Seviyesine Uygun Olduğuna İlişkin Bulgular 54
Tablo 14 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş Ve Sınıf Seviyesine Uygun Olmadığına İlişkin Bulgular 56
Tablo 15 : 2. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 56
Tablo 16 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş Ve Sınıf Seviyesine Uygun Olduğuna İlişkin Bulgular 57
Tablo 17 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş Ve Sınıf Seviyesine Uygun Olmadığına İlişkin Bulgular 58
Tablo 18 : 3. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 59
Tablo 19 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş Ve Sınıf Seviyesine Uygun Olduğuna İlişkin Bulgular 59
Tablo 20 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş Ve Sınıf Seviyesine Uygun Olmadığına İlişkin Bulgular 61
Tablo 21 : 4. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 62
Tablo 22 : Değerlerin Anlaşılabilir Ve Kullanılabilir Olduğuna İlişkin Bulgular 62
Tablo 23 : Değerlerin Anlaşılabilir Ve Kullanılabilir Olmadığına İlişkin Bulgular 64
Tablo 24 : 1.Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 65
Tablo 25 : Değerlerin Anlaşılabilir Ve Kullanılabilir Olduğuna İlişkin Bulgular 66
Tablo 26 : Değerlerin Anlaşılabilir Ve Kullanılabilir Olmadığına İlişkin Bulgular 67
Tablo 27 : 2. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 69
Tablo 28 : Değerlerin Anlaşılabilir Ve Kullanılabilir Olduğuna İlişkin Bulgular 69
Tablo 29 : Değerlerin Anlaşılabilir Ve Kullanılabilir Olmadığına İlişkin Bulgular 71
Tablo 30 : 3. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 72
Tablo 31 : Değerlerin Anlaşılabilir Ve Kullanılabilir Olduğuna İlişkin Bulgular 73
Tablo 32 : Değerlerin Anlaşılabilir Ve Kullanılabilir Olmadığına İlişkin Bulgular 74
Tablo 33 : 4. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 75
Tablo 34 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olduğuna İlişkin Bulgular 76
Tablo 35 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olmadığına İlişkin Bulgular 77

Tablo 36 : 1. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 78
Tablo 37 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olduğuna İlişkin Bulgular 79
Tablo 38 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olmadığına İlişkin Bulgular 80
Tablo 39 : 2. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 81
Tablo 40 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olduğuna İlişkin Bulgular 82
Tablo 41 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olmadığına İlişkin Bulgular 83
Tablo 42 : 3. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 84
Tablo 43 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olduğuna İlişkin Bulgular 84
Tablo 44 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olmadığına İlişkin Bulgular 85
Tablo 45 : 4. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 86
Tablo 46 : Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilebileceğine İlişkin Bulgular 87
Tablo 47 : Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilemeyeceğine İlişkin Bulgular 88
Tablo 48 : 1. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 89
Tablo 49 : Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilebileceğine İlişkin Bulgular 90
Tablo 50 : Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilemeyeceğine İlişkin Bulgular 91
Tablo 51 : 2. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 92
Tablo 52 : Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilebileceğine İlişkin Bulgular 92
Tablo 53 : Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilemeyeceğine İlişkin Bulgular 93
Tablo 54 : 3. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 94
Tablo 55 : Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilebileceğine İlişkin Bulgular 94
Tablo 56 : Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilemeyeceğine İlişkin Bulgular 95
Tablo 57 : 4. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular 96
Tablo 58 : 1.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Yeterli Olduğuna İlişkin Bulgular 97
Tablo 59 : 1.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Yeterli Olmadığına İlişkin Bulgular 97
Tablo 60 : 1.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerde Yer Alması İstenen Değerlere İlişkin Bulgular 97

Tablo 61 : 2.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Yeterli Olduğuna İlişkin Bulgular 98
Tablo 62 : 2.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Yeterli Olmadığına İlişkin Bulgular 99
Tablo 63 : 2.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerde Yer Alması İstenen Değerlere İlişkin Bulgular 99
Tablo 64 : 3.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Yeterli Olduğuna İlişkin Bulgular 100
Tablo 65 : 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Yeterli Olmadığına İlişkin Bulgular 100
Tablo 66 : 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerde Yer Alması İstenen Değerlere İlişkin Bulgular 100
Tablo 67 : 4.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Yeterli Olduğuna İlişkin Bulgular 101
Tablo 68 : 4.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Yeterli Olmadığına İlişkin Bulgular 101
Tablo 69 : 4.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerde Yer Alması İstenen Değerlere İlişkin Bulgular 102

KISALTMALAR LİSTESİ

1**. MEB** **:** Milli Eğitim Bakanlığı

2. **OECD** **:** Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

3. **PISA** **:** Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı

4. **TDÖP** : Türkçe Dersi Öğretim Programı

5. **ASBUK** : Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu

6. **AKT** : Aktaran

7. TDK : Türk Dil Kurumu

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sayıtlıları, sınırlılıkları ve tanımlarına yer verilmiştir

1. 1. PROBLEM DURUMU

Toplumları bir arada tutan ve varlıklarının devam etmesini sağlayan unsurların başında sahip oldukları ortak dil ve kültürleri gelmektedir. Bir toplumun kimliğini kaybettirme politikası güdenler, öncelikle kültürünü değiştirme yolunu seçerler. Bu bakımdan kültür toplumların varlıklarının devam etmesi açısından büyük öneme sahiptir.

Toplumsal davranışın temelini oluşturan kültür (Kluckhohn ve Strodbeck, 1973), gündelik yaşamda sık konuşulan, tartışılan, herkesin rahatlıkla kullandığı bir kavram olmasına karşın, tanımlanması ve anlatılması bir o kadar zor olan bir kavramdır (Güvenç, 1985). Kültür genel anlamda, maddi (görülebilen) ve manevi (değer, inanç, norm gibi vb.) yapıların bileşiminden oluşmaktadır (Morris, 2002).

Her toplum gelişmek ve bu gelişimi de kendi kültürel kodları çerçevesinde gerçekleştirmek ister (Ural, 2019). Kültürel kodların korunmasında ve geliştirilmesinde değerler başat rol oynamaktadır. Kültürel antropolojinin alt dalı olan etnolojinin çalışma konusu olan değerler (Sağnak, 2004), bireylerin davranışlarını yönlendiren ve şekillendiren ilkeler bütünüdür (Kılıç ve Ayaz, 2018).

Değerlerin bireylerde oluşmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında, aile, din, sosyal medya ve okul önemli kurumlardır. Aile çocuğun değerleri öğrendiği ilk ortamdır. Çocuk kendi ailesinde karşılaştığı saygı, güven, hoşgörü, sevgi, yardımlaşma gibi değerlere anlamlandırmakta ve bu değerleri özümsemektedir (Kılıç ve Ayaz, 2018). Dolayısıyla aile, çocukta değerlerin öğretilmesinde ve yaşatılmasında önemli bir role sahiptir.

Şahin ve Fırat (2010), değerlerin genç kuşaklara aktarmada en önemli kurumların başında okul geldiğini belirtmektedir. Zira okul, bireylere oluşturduğu birikimi aktarmada ve geleceği yapılandırmada lokomotif güç niteliğindedir (Çengelci, Hancı ve Karaduman, 2013). Okulun önemli işlevleri arasında, eğitim sisteminin belirlenen hedefleri çerçevesinde öğrencilere değerler kazandırmak ve olumlu benlik algısı oluşturmakla beraber onların karakter gelişimlerini desteklemek gelmektedir (Akbaş, 2008). Okulda başta öğretmenler olmak üzere tüm personele bu konuda önemli vazifeler düşmektedir. Özellikle değerlerin bireyde davranışa dönüşmesi, kalıcı hale gelmesi ve pekişmesinde erken yaşlarda eğitimin önemi oldukça büyüktür. Günümüzde eğitim alanında da değerler

eğitimi önem arz etmekte ve değerlerin çocuklara nasıl iletileceği konusunda araştırmalar yapılmaktadır. Sevgi, saygı, doğruluk, paylaşma, işbirliği, hoşgörü, önyargısız yaklaşma gibi konularda eğitim programları geliştirilmeye başlanmıştır. Bu programlarla hedeflenen, öğrencileri bu değerlerle erken yaşlarda buluşturmak, kendi yaşıtlarıyla çeşitli bireysel ve grup etkinliklerinden de yararlanarak bu kavramlar üzerinde düşünmeye sevk etmektir (Aydın, 2010).

Baki (2019)'ye göre ailede başlayan değer iletimi süreci, okullarda öğretim programları aracılığıyla sistematik ve planlı bir şekilde sürdürülmektedir. Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP) başta olmak üzere toplumsal alanlarla ilgili olan derslerin öğretim programlarında da değer eğitimi ve öğretimine daha geniş yer verilmesi, değerlerin kaybolmaya başladığı günümüz sosyal yaşamında meydana gelebilecek olumsuzlukların önüne geçilmesi adına bir zorunluluktur (Kardaş, 2015; Özbay ve Tayşi, 2010; Sallabaş, 2012).

Türkçe dersi; doğru ve güzel okuma-yazmayı, etkin dinlemeyi, dil bilgisi kurallarını uygulatmayı ya da etkili konuşmayla beraber bireyin kazandırılması öngörülen değerlere sahip olmasını hedeflemektedir (Şen, 2008).

Türkçe dersi öğretimi, öğrenme-öğretme süreçlerindeki kuram ve stratejilerden yaralanarak öğrencilerin anlama ve ifade etme becerilerinin geliştirmekle beraber milli bilinç ve evrensel değerleri kişilik haline getirmelerini amaçlamaktadır. Özellikle değerlerin iletiminde öğrenme öğretme süreçlerinde kullanılan ders kitaplarının önemi gün geçtikçe artmaktadır (Türkben, 2019). Türkçe ders kitapları, bireyin ana dilini bilinçli bir şekilde kullanmasına ve dersin öğretimine katkı sunan materyallerin başında gelmektedir. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak derslerde farklı öğretim materyalleri kullanılmasına rağmen ders kitapları günümüzde önemini korumaya devam etmekte ve yaygın olarak kullanılmaktadır (Güfta ve Kan, 2011). Bundan ötürü okutulacak ders kitapları, öğrencilere Türk Milli Eğitiminin belirlemiş olduğu genel amaçları ve Türkçe dil becerilerini kusursuz bir şekilde kazandıracak nitelikte hazırlanmalıdır. Dikkatle hazırlanan ders kitapları okuma, dinleme, konuşma, yazma, görsel okuma ve sunu yetilerindeki başarıyı önemli ölçüde arttırmaktadır (Özbay ve Çeçen, 2012).

Türkçe ders kitabının bu amaçlara hizmet eden en önemli aracı okuma metinleridir. Her dersin kendine özgü öğretmeyi amaçladığı konu alanı olmakla birlikte özellikle Türkçe dersleri metinlere dayalı işlendiği için karakter eğitimi ve değer analizi yöntemlerinin kullanımı için son derece elverişlidir (Karatay, 2011). Dolayısıyla Türkçe dersi hem ana

dili öğretimini içerdiği hem de edebi metin temelli öğretildiği için toplum hayatı içinde oldukça etkilidir. Ayrıca, Türkçe dersi ele aldığı konular, işleyiş şekli ve kullandığı yöntemlerden ötürü toplumsal yönü güçlü olan bir ders olmakla beraber, okuma metinleri içerisindeki dilin güzel örnekleriyle öğrencilerin kazandırılması öngörülen hedefleri gerçekleştirmesini sağlamayı amaçlamaktadır (Bulut, 2011). Bu nedenle Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin sıradan birer okuma parçası olmanın ötesinde fonksiyonlara sahip olması gerektiği görülmektedir. Özbay ve Çeçen (2012)'e göre, Türkçe dersinde belirlenen amaçlara ulaşmak için, ders kitaplarına gerek şekil gerekse içerik acısından Türkçe öğretim programlarından derlenen niteliklere sahip okuma metinleri seçilmelidir. Bu niteliklerden bazıları şunlardır (Özbay ve Çeçen, 2012): Ahlaki değerlere ters düşmemek, edebi değeri yüksek olmak, ilgi çekici olmak, eleştirel aklı kullandırmak, dersin hedef-davranışlarına uygun olmak, öğrencilerin okuma eğilimlerine uygun olmak, diğer derslerle bağlantılı olmak, tutarlılık ve bütünlük içerisinde olmak, türünün güzel örneklerini temsil etmek.

Değerlerin kazandırılması ve iletilmesi konusunda önemli rol oynayan okuma metinlerinin genel durumunun belirlenmesi konusunda alan yazınında yer alan araştırmalarda (Alıcı, 2019; Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Deniz ve Karagöl, 2018; Fırat ve Mocan, 2014; Pilav, Demir ve Demir, 2015; Pilav ve Erdoğan, 2016; Yılar, 2016) bir artış olduğu gözlenmiştir. Konuya ilişkin araştırma sonuçları incelendiğinde, Türkçe dersi okuma metinlerinin, değerlerin iletiminde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Örneğin Alıcı (2019) yapmış olduğu bir araştırmada, metinlerde değerlerin orantılı bir şekilde dağılımının bulunmadığı, ancak temaların içeriğindeki metinlerle alakalı olduğu ve değer aktarımına uygun metinler olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Deniz ve Karagöl (2018), yapmış oldukları araştırmalarında, 2017-2018 Eğitim-öğretim yılında ilköğretim 5 ve 6. sınıflarda kullanılan Türkçe ders kitaplarında yer alan değerlerin dağılımının homojen olmadığı, değerlerin bazılarının çok fazla bazılarının ise az sayıda bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Pilav ve Erdoğan (2016) ortaokul ders kitabında yer alan metinleri değer iletimi açısından inceledikleri araştırmada, metinlerde millî, ahlaki ve evrensel değerlere yeterince yer verilmediği sonucuna ulaşmışlardır. Yılar (2016), ilkokul Türkçe ders kitabı metinlerini değerler iletimi açısından incelemiş olduğu araştırmada, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kazandırılması öngörülen değerlerin sınıf seviyelerine göre benzerlik gösterdiğini tespit etmiştir. Ayrıca araştırmada, en fazla işlenen değerin ise, sevgi olduğu belirlenmiştir. Pilav, Demir ve Demir (2015), 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki

okuma metinlerini değerlerin iletimi açısından inceledikleri araştırmalarında, değerler iletiminin planlanan düzeyde olmadığını tespit etmişlerdir. Fırat ve Mocan (2014), araştırmalarında Türkçe ders kitaplarındaki hikâyeleri değerler iletimi açısından incelemiş sonuç olarak millî değerlerin yok denecek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çelikpazu ve Aktaş (2011), Milli Eğitim Bakanlığı, ortaokul ders kitapları üzerine yapmış oldukları bir araştırmada, değer iletiminin öngörülen düzeyde olmadığı, 6. sınıf ders kitabında değer iletiminin 7 ve 8. Sınıf ders kitaplarına göre daha yoğun olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Şen (2008) yapmış olduğu bir araştırmada, 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer iletimi açısından yetersiz olduğunu tespit etmiştir.

Toplumların sahip oldukları değerleri gelecek kuşaklara aktarmada planlı eğitimin yapıldığı kurumlardan olan ilkokullarda, Türkçe dersi okuma metinlerinin önemli olduğu kabul edilmekle birlikte bu okuma metinlerinin değer iletiminde hangi düzeyde olduğuna dair araştırmaların niceliksel olarak yeterli olmadığı görülmüştür.

İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerler iletimi açısından incelenmesine yönelik yapılan bu araştırmanın, sınıf öğretmenlerine ve program geliştirme uzmanlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. 2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, İlkokul 1-4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerler iletimi açısından incelenmesine yöneliktir.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1) 1-4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerde;
   a) hangi değerler yer almaktadır?
   b) yer alan değerlerin dağılımları nasıldır?
2) 1-4. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerdeki değerlerin;
   a) öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygunluğuna,
   b) anlaşılabilirlik ve günlük yaşamda kullanılabilirliğine,
   c) kazandırılmasına yönelik yapılan etkinliklerin yeterliliğine,
   d) kişilik haline getirilebilirliğine,
   e) iletiminde yaşanan diğer sorunlara ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

1. 3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Toplumlar geleceklerini inşa ederken sahip oldukları manevi mirası sonraki nesillere aktararak kendi değerlerinin yaşatılmasını sağlarlar. Bu aktarım çocuk yaşlarda ailede başlayıp belirli bir zaman sonra planlı ve programlı bir şekilde eğitim kurumlarında devam

eder. Bu eğitim kurumlarında alınacak eğitimin, bireylerin toplumsal değerleri kazanmasında etkili olduğunu yapılan çeşitli araştırmalar doğrulamaktadır. Örneğin Çelikkaya ve Seyhan (2016) yapmış oldukları bir araştırmada aile, okul (öğretmen-arkadaş),toplum, vicdan, sosyal medya vb. faktörlerin, bireylerin toplumsal değerleri kazanmasında önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Özetle ailede başlayan değer aktarım sürecine öğretim programları aracılığıyla okullarda daha sistemli ve planlı bir şekilde devam edilmektedir. Eğitim kurumlarında ders içeriklerinin ve işlenişinin kılavuzu olan öğretim programlarında değer eğitimine yer verilmesi son derece önemlidir.

Bu öğretim programlarının esas aldığı ilkeleri öğrencilere aktarmayı planlayan ders kitapları, okullarda kullanılan materyallerin başında gelmekle beraber, gelişen teknolojiye rağmen eğitim ve öğretimde çok önemli bir rol üstlenmektedir.

Türkçe öğretimi genellikle ders kitaplarındaki yazınsal ve öğretici metinler aracılığıyla yapılır. Bu metinler öğretimin temel araçlarındandır. Bu bakımdan Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerler açısından zengin ve nitelikli olması çocuğun çok yönlü bir gelişim sağlamasına, değerleri içselleştirmesine ve gelecek nesillere aktarmasına büyük katkılar sunacaktır.

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin işlevi ve öneminden hareketle değerlerin aktarımına ilişkin literatürde yapılan araştırmalarda bir artış olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Türkçe öğretimi alanında değerlerin iletimine ilişkin araştırmaların sadece mevcut metinlerin niceliğine yönelik yapılması, programın uygulayıcıları olan öğretmen görüşlerinin araştırma bulgularına dâhil edilmemesi alan yazınında bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır.

Yapılan bu araştırma ile ilkokul 1- 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinde hangi değerlerin yer aldığı, bu değerlerin sınıflara göre dağılımı, öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyelerine uygun olup olmadığı, kişilik haline getirilme derecesi ve değerlere ilişkin diğer sorunlar öğretmen görüşleri doğrultusunda ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçlarının, ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki değerlerin genel bir görünüşünü ortaya koyacağı ve değer iletiminde metinlerin önemi konusunda farkındalık oluşturacağı düşünüldüğünden, program geliştirme uzmanları, kitap hazırlama komisyonları ve sınıf öğretmenlerine önemli derecede katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. 4. SAYILTILAR

Bu araştırmanın sayıtılar şunlardır:

1. Katılımcıların görüşme formunu içtenlikle cevapladıkları kabul edilmiştir.

2. Görüşme formunun kapsam geçerliliği ve güvenirliğinin sağlanmış olduğu varsayılmıştır.

1. 5. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma;

1. 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Yarıyılı,

2. Bingöl İli merkeze bağlı ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenleri,

3. Araştırmada kullanılan öğretmen görüşme formu,

4. MEB tarafından TDÖP' te belirlenen kök değerlerler ile bunlara bağlı alt değerler,

5. İlkokul 1-4. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinleri ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalara yer verilmektedir.

2. 1. DEĞER KAVRAMI

Bir kavram olarak değer felsefe, sosyoloji, psikoloji başta olmak üzere; matematik, ekonomi, din bilimleri gibi farklı bilim alanlarında kullanılmaktadır. Sosyal bilimler tarafından da kullanılan değer kavramı, insan davranışlarını ele alıp yorumlaması açısından önem arz eden bir kavramdır (Ulusoy ve Dilmaç, 2016). "Değer" sözcüğünün etimolojisine bakıldığında, yaklaşık olarak 1300'lü yıllarında kullanılmaya başlandığı ve Fransızcadan dilimize geçtiği, Latince valere (kuvvetli, iyi, değerli olmak) fiilinden türetildiği görülmektedir (Bacanlı, 2011). Sözcük anlamı olarak "değer" kavramı, Türkçe sözlükte şöyle ifade edilmektedir:

1-Bir şeyin önemini belirtmeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin karşılığı, kıymet.

2-Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha.

3-Üstün nitelik, özellik, kıymet.

4-Üstün nitelikleri olan kimse.

5-Bireyin, isteyen bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey (Felsefe).

6-Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı (Matematik).

7-Bir toplumun sahip olduğu sosyal, kültürel, iktisadi ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü (TDK, 2011).

Sözlük anlamı dışında çeşitli bilim dallarında tanımı yapılan "değer" sözcüğü, sosyal bilimlerde de çeşitli bilim insanları tarafından tanımlanmıştır. Bu bağlamda, Güngör (1993), değeri, bir şeyin istenebilir ve istenemez olduğu hakkındaki inanç olarak ifade etmiştir. Başaran (1992)'da; bir nesne, işlem, düşünce, fikir veya fiilin değerler örgütü içerisinde taşıdığı ehemmiyeti belirleyen nitelik ve nicelik olarak tanımlamakla beraber, değerlerin, nesne, işlem, fikir ve fiillerin değerlendirilmesinde bir araç olarak kullanıldığına vurgu yapmıştır. Erdem (2003) ise, iki durum arasında bir durumu diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlamaktadır. Özgüven (1994), davranış bilimciler ve sosyal psikologlar değerlerin bir yandan kişisel tutum ve davranışları, zihinsel aktiviteleri etkilediğini, öte yandan yaşanılan toplumun kültürel kalıplarıyla etkileşimde bulunduğunu kabul etmektedir. Yapılan tanımlar arasında en çok dikkat çeken tanımlamalardan biri, sosyal psikolog Rokeach (1973), tarafından yapılan tanımlamadır. Rokeach, İnsanların değerleri ile ilgili olarak bir takım düşünceler ileri sürmüştür.

Bunlar;

- ✓ Yaşayan her birey değer ve değerler sistemine sahiptir,
- ✓ Herkesin bir değere sahip olma derecesi farklıdır,
- ✓ Değerler, değer sistemleri içerisinde yapılanmıştır,
- ✓ İnsanlarda var olan değerler; yaşadığı toplumun, kurumların ve toplumda yaşayan bireylerin kişiliğinin ürünüdür.

Karagöz (2009)'de değeri, insanı insan yapan özelliklerin tamamı olarak tanımlayarak bu denli farklı tanımlamaların olmasının, değerler konusunun bilimsel açıdan son derece önemli ve araştırılmaya değer olduğunu ifade etmiştir.

2. 1. 1. Değerlerin Özellikleri

İnsan, yaşamını sahip olduğu değerler üzerine inşa eder. Bu değerler; kişinin düşüncesinde, yaşantısında, olaylara bakış açısında ve analiz yapmasında kritik öneme sahiptir. Bireylerin hayatında bu denli öneme sahip olan değerler, birbirinden farklı pek çok özelliğe sahiptirler. Bu özellikleri araştırmacılar tarafından önemsenmiş ve araştırmalara konu olmuştur.

Doğan (2007), değerlerin anlaşılması özümsenmesi için özelliklerinin bilinmesi gerektiği hususunu ifade etmiş ve özelliklerini şu şekilde sıralamıştır;

- ✓ Değerler, değer yargılarının etkisi altındadırlar.
- ✓ Davranışların çıkış noktasıdır.
- ✓ Kişiden kişiye değişebilir.
- ✓ Mantığın ağır bastığı değerler, hiyerarşik yapıdadır.

Şen (2007) de değerlerin özelliklerini;

- ✓ farklı kişi ve yerlerde öğrenilebilmesi,
- ✓ dinamik bir yapısının olması,
- ✓ değerlerde meydana gelen değişikliklerin toplumun yapısını da etkilemesi,
- ✓ birbirleriyle etkileşim halinde olduğunu ve
- ✓ toplumdan topluma, kültürden kültüre değişebileceği şeklinde ifade etmiştir.

Aydın (2011)'a göre değerler, bireylerin davranışlarını mantığa bürüyen ve içselleştiren olgulardır. Hangi tür olursa olsun bireyin kendini konumlandırmasını, tercih etmesini ve karşılattırmasını sağlamaktadır.

Değerler, toplumlar arasındaki kültür farklılıklarını ortaya çıkaran ve milli sınırları bulunan grupları bir arada tutan, birleştirici ve kaynaştırıcı etkenlerdir. Değerler, sosyal bağların güçlenmesinde ve ayrışmaların çözülmesinde etkili durumdadırlar. Toplumları

birleştirecek standartlar olmadığında, düşüncelerin uzlaşması değerler tarafından sağlanmaktadır (Çavdarcı, 2002).

2. 1. 2. Değerlerin İşlevleri

Değerlerin sosyal hayatımız içinde önemli özellikleri ve yerine getirmesi gereken işlevleri mevcuttur. Bu işlevlerinin bazılarını araştırmacılar şu şekilde ifade etmişlerdir;

1. Değerlerin en önemli işlevleri arasında bireysel ve toplumsal huzuru sağlaması varsayılabilir. Değerler bireylere olumlu hedefler belirleyerek bu yönde davranış sergileme olanağı sağlarlar (Aydın ve Gürler, 2014).
2. Değerler aynı anda toplumun diğer bireylerini nasıl davranacağına dair bir öngörü oluşturmasına imkân verir. Yaşanabilecek bir durum karşısında bireylerin nasıl davranacağına dair bir ipucu verir. Bu nedenle birey karşıdaki kişinin davranışını kestirebilir (Yorulmaz, 2017).
3. Değerler bireyin karakterinin biçimlenmesinde önemli rol oynarlar. Değerler insanlarla özdeşleşmişlerdir. Toplumsallaşma sürecinde bireyler tarafından öğrenilir ve özdeşleşirler. Böylece hem kişinin karakterinin doğal bir parçası olurlar hem de karakteri şekillendiren bir unsur olarak görev alırlar (Özensel, 2003).
4. Bireye bir hedef ve yön gösterir.
5. Bireysel ve toplumsal faaliyetlerin genel çerçevesini çizerek yol gösterir.
6. Kişilerin davranışlarını sorgulamaya yardımcı olur.
7. Bireyin başkalarından beklentisinin ne olduğunu ve kendisi ile ilgili beklentilerin neler olduğunu bilmesini sağlar.
8. Bireyin neyin doğru neyin yanlış oluğunu, haklıyı ve haksızı, güzel ve ahlaki olanı ve olmayanı, idrak etmesine yardımcı olur (Yazıcı, 2006).

2. 2. DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI

Alanyazınında, değerlerin tanımlanması konusunda olduğu gibi sınıflandırılması konusunda da farklı görüşler bulunmaktadır. Herkes tarafından kabul görmüş bir sınıflamadan bahsetmek zor olduğu için burada en çok kabul gören sınıflamalara yer verilmiştir.

2. 2. 1. Spranger'in Değerler Sınıflandırması

Psikoloji alanında ilk değer testini yapan Eduard Spranger, araştırmasında deneklerinin her birinde baskın olan değere göre kişilik tiplerine ayırmaya çalışmıştır. Çalışması sonucunda her insanın altı temel değer tipinden birine dâhil olabileceğini ifade etmiştir (Yorulmaz, 2017).

Spranger'in ileri sürdüğü altı değer tanımları ve tipleri Tablo 1'de yer almaktadır (Çalışkur, Demirhan ve Bozkurt, 2012).

Tablo 1 : Spranger'in Değer Sınıflaması

Bilimsel Değer	Gerçeklik, bilgi ve eleştirel düşüncenin önemini vurgular. Gerçeği araştırmaya, bilgiye, karşılaştırma yapmaya ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerlere sahip olan birey; eleştirebilen, akılcı ve güncel bilgiye sahiptir.
Ekonomik Değer	Ekonomik amaç ve araçları önemine vurgu yapar. Faydalı ve işe yarar olana kıymet verir. Ekonomik değerlerin yaşamda kıymet görmesi gerektiğini belirtir. Bireysel yararı ön planda tutar.
Estetik Değer	Biçim ve uyuma vurgu yapar, herhangi bir yaşam tarzını güzellik ve yakışık açısından değerlendirir. Çevresindeki nesnelerde güzellik arar. Simetri, ahenk ve forma önem verir. Birey, hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanattan bir fayda beklemeden sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
Sosyal Değer	Başkalarını sevme, yardım ve bencil olmama önem arz eder. Değerlerin en yükseği insan sevgisidir. Bu insan, sevgisini insanlara sunar. Bu değere sahip olanlar nazik, sevecen ve benmerkezci değildir.
Politik Değer	Bireysel olarak güçlü ve etkili olmak önemlidir. Her şeyin üstünde bireysel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak güçle ilgilidir.
Dini Değer	Tüm dünyayı bir bütün olarak anlar ve kendisini evrenin bütünlüğüyle ilişkilendirir. İnandığı din uğrunda dünyevi mutluluğu feda eder. Mistik konulara ilgisi üst düzeydedir.

2. 2. 2. Rokeach'ın Değerler Sınıflandırması

Değerlerin bilgi, duygu ve davranış gibi üç boyutunun olduğunu ileri süren Rokeach, değerleri gaye ve vasıta değerler olarak iki kategoride incelemektedir. Her kategorinin altında 18 değer bulunmaktadır. Gaye değerler, bireyin hayatında varmak istediği nihai durumu ifade etmektedir. Vasıta değerler ise amaç değerlere ulaşmak için ihtiyaç duyulan değerlerdir. Örneğin; bir gaye değer olan "başarılı olmaya" ulaşmak için "mantıklı olma ve sorumluluk" değerleri vasıta değerlerdir (Rokeach, 1973).

Rokeach'ın değerler sınıflandırılması Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2 : Rokeach'ın Değerler Sınıflandırması

Gaye Değerler	Vasıta Değerler
Aile güvenliği	Bağımsız olma
Barış içinde bir dünya	Bağışlayıcılık
Başarılı olma	Cesaretlilik
Bilgelik	Dürüstlük
Dini olgunluk	Entelektüellik
Eşitlik	Geniş görüşlülük
Gerçek dostluk	Hırslı olma
Güzellikler dünyası	İtaatkârlık
Heyecan verici bir hayat	Nezaketlilik
İç huzur	Kendine hâkim
Mutluluk	Mantıklılık
Kendine saygı	Neşeli olma
Gerçek dostluk	Sevecenlik
Kendine saygı	Sorumluluk
Özgürlük	Temizlik
Rahat bir hayat	Yardımseverlik
Sosyal kabul	Yaratıcı
Ulusal güvenlik	Kibarlık

2. 2. 2. Schwartz'ın Değerler Sınıflandırması

Schwartz (1992) değer yöneliminin içerik ve yapısını ihtiva eden evrensel 10 değer tipi ile bunların içerdiği 57 alt değeri kapsayan bir sınıflandırma yapmıştır. Schwartz'ın Değerler Sınıflandırması ilişkin detaylar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3 : Schwartz'ın Değerler Sınıflandırması

Değer Grupları	Değerler
Güç: Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü	Toplumsal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, paraya sahip olmak, toplumdaki yerini koruyabilmek, insanlar tarafından kabul görmek

Tablo 3'ün devamı

Başarı: Toplumsal normları temel alan bireysel başarı yönelimi	Başarılı olmak, zeki olmak, ehil olmak, mücadeleci olmak, sözü geçen biri olmak,
Hazcılık: Bireysel zevke, hazza meyil	Zevk, hayattan haz almak
Uyarılım: Heyecan ve yenilik arayışı	Cesaretli olmak, değişsen bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantıya sahip olmak
Öz yönelim: Düşünce ve eylemlerinde hürriyet	Oluşturucu olmak, ilgi duyabilmek, hür olmak, kendi hedeflerini seçebilmek, bağımsız olmak
Evrenselcilik: Anlayışlılık, hoşgörü ve insanlığın ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, faziletli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barışı öncelemek, iyilikle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde yaşamak.
İyilikseverlik: Yakın olunan bireylerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsever olmak, dürüst olmak, affedici olmak, sorumluluk sahibi olmak, (gerçek dostluk, sevgi, alçakgönüllü olmak)
Geleneksellik: Kültürel ya da dinsel töre ve düşüncelere saygı ve bağlılık	Dindar olmak, hayatın verdiklerini kabullenmek, ılımlı olmak, dünyalık işlerden uzaklaşmak
Uyma: Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere ters olan dürtü ve eylemlerin frenlenmesi	Nezaket, itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini kontrol edebilmek
Güvenlik: Toplumun, var olan ilişkilerin ve bireyin kendisinin huzuru ve bu huzurun sürekliliği	Milli güvenlik, toplumsal refahın sürmesini istemek, temizlik, aile güvenliği, iyiliğe karşılıkta bulunmak, sadakat içinde yaşamak, sağlıklı ve sıhhatli olmak

2. 3. DEĞERLER EĞİTİMİ

Değerler eğitimi tanım olarak, değerlerin belirli bir program çerçevesinde, okullarda öğrencilere kazandırılmasıdır (Tunagör, 2016). Bir ülkenin eğitim sistemi, o ülkenin önemsediği ve kendi eğitim sistemine aktardığı değerlerle başlar. Bu değerler eğitimin sınırlarını, hedeflerini ve yönünü belirler. Eğitim sistemi bu hedeflere ulaşmak için bir takım çalışmalar sürdürür (Doğan, 1997).

Toplumsal düzenin oluşması, insanların düşünce, eylem, davranış ve faaliyetlerinin istenen düzeyde olmasının bireyin diğer bireylerle ve toplumla ilişkilerinin barışçıl, şiddetten uzak olması sadece yasalarla sağlanamaz. Bahsedilen durumun olabilmesi için değerlere, dolayısıyla değerler eğitimine ihtiyaç vardır. Diğer bir ifadeyle insancıl değerler, sosyal değerler vb. olmadan toplumun işleyen çarkı dönmez ve toplum yaşanamaz duruma gelebilir (Yörükoğlu, 1983). Toplumsal ilişkilerin sağlıklı olarak yürümesi kadar toplumsal çözülmenin önlenmesi için de değerlere bağlı olarak, değerleri referans alarak yaşamamız şarttır. Bunun yolu da değerler eğitiminden geçmektedir. Değerlerin eğitiminde bireylerin psikolojik, sosyal, bilişsel ve zihinsel gelişimi düzeyine uygun olarak, yararlı olacak temel değerleri kazanmaları amaçlanmaktadır (Gözel, 2018).

Değerler eğitiminin, eğitim sisteminde zorunlu olduğunu ve mutlaka uygulanması gerektiğini, çocukların birden fazla alanda becerilerini geliştirerek, çocukların özgür bireyler olmalarına olanak sağladığı birçok eğitimci tarafından kabul edilmektedir. Bu gelişim bireyler ve toplumlar için son derece önemlidir. Zira bu gelişim sayesinde çocuklar kendisi ile çevresindeki diğer insanların benzerliklerini ve farklılıklarını görebilecekler ve beraber yaşayan kişilerin bu farklılıklarının normal olduğunu ve var olan farklılıklara saygı gösterilmesi gerektiğini öğreneceklerdir. Böylece özgürlük, barış, adalet, çeşitlilik ve dayanışma, yönünde uygulanacak değerler eğitimi ile özenilen topluma erişilebilecektir (Doğanay, Seggie ve Caner, 2012).

2. 3. 1. Değerler Eğitiminde Temel İlkeler ve Süreçler

Değerler eğitiminin verilme yaşı ile ilgili olarak, kişilik gelişiminin büyük oranda ilk beş yaşında gerçekleştiği varsayılırsa bu yaşlarda değerler eğitiminin verilmesinin uygun olduğu görülmektedir. Bu yaşta çocukların büyük bir kısmı herhangi bir eğitim kurumuna devam etmedikleri için, zamanlarının büyük bölümünü aileleriyle birlikte geçirmektedirler. Çocukların sorumluluklarının büyük kısmı aileye bağlıdır. Aile tarafından yürütülen eğitim süreci, çocukların kişilik inşasında büyük öneme haizdir. Bireyler değerler eğitimi sistemini ailede oluşturmaya başlamaktadır. Çocuklara bu zamanlarda verilecek olan değerler eğitimi, onların iyi birer yurttaş olma bilincine sahip olmalarını sağlayacaktır (Ulusoy ve Dilmaç, 2016).

Erden ve Akman (1997), değerler eğitiminde öğrencilerin gelişim düzeyinin dikkat edilmesi gereken hususların başında olduğunu vurgulamıştır. 7-12 yaş arasındaki çocuklar henüz oturmuş bir değer sistemine sahip olmadıklarında ötürü, yaşanan olayları ve durumları içinde bulundukları zamana göre değerlendirmektedirler. Bu yaş düzeyindeki

öğrencilerin soyut değer ve ilkeleri anlayabilmeleri için sadece yol gösterme veya istenen değeri aşılamaya çalışmak yeterli değildir. Bunun yanında, değerlerin var olması ya da olmadığı durumlarda da meydana gelecek olayları ve durumları hayal etmelerine rehberlik edilmelidir.

Değerlerin kavranması, gelenekçi eğitim sistemlerinde daha çok rol öğrenmesi olarak gerçekleşen sosyal bir öğrenmedir. Bireylerin toplum içerisinde bulunmuş oldukları bir konum (cinsiyet, çalışma durumu, medeni hali, vb.) ve bu konumlarına, yaşadıkları toplumların biçmiş oldukları roller vardır. Dolayısıyla bulunulan konumlar, bireylerin nasıl davranması gerektiği konusunda belirleyici role sahiptir. Örneğin cinsiyet olarak bir erkek için; cesur, azimli ve sebatkâr olmak değer verilen hususlardandır. Bu değerler, arkalarında toplumun desteğini buldukça bireylerde özümsenir tam tersine toplumsal destek azalınca değişmeye veya bozulmaya müsait hale gelir (Güngör,1993).

Aydın (2014)' a göre değerler eğitiminde, bazı temel ilkelerin varlığı söz konusudur. Bu temel ilkeler şunlardır:

- ✓ Öğretmenler, öğrencilerine rol model olacakları için kendileri yaşayarak örnek olmalılar.
- ✓ Öğrenciler gerçek hayatta toplumu ilgilendiren aktivitelere teşvik edilmelidir.
- ✓ Eğitimciler, değer eğitiminin temeline başkalarının bakış açısıyla bakabilme değerini odaklayarak, değerleri inşa etmeye çalışmalıdırlar.
- ✓ Eğitimciler, öğrencilerin takım halinde çalışma alışkanlıklarını destekleyerek, geliştirmelidir. Bunun sonucu olarak öğrenciler toplu yaşamı, empati kurmayı ve hedefe varmak için işbirliği yapmayı öğrenirler.
- ✓ Öğrenci ve velilere okulun görevleri ile ilgili bilgi verilmeli, onlara okulun bireyleri hayata hazırladıkları, yaşanılan toplumun değerlerini öğretme görevinin olduğu aktarılmalıdır.
- ✓ Değerler eğitimi sırasında öğrenciler arasında tartışma ortamları oluşturularak "Niçin bu değer iyidir? Neden bu değer önemlidir?" gibi sorularla değerleri özümsemeleri, sorgulamaları ve bu sayede değerleri sahiplenmeleri sağlanmalıdır.
- ✓ Değerlerle ilgili bir dizi etkinlik hazırlanmalıdır.
- ✓ Değerler eğitimi uygulamaları ile ilgili kararlar tüm çalışanların fikir birliğine varması ile oluşturulmalıdır.
- ✓ Yapılan etkinliklere öğrenciler isteyerek katılmalı ve keyifli zaman geçirecekleri

bir öğrenme ortamı hazırlanmalıdır.

- ✓ Eğitim ortamındaki etkinliklerle velilerin aktif katılımları sağlanmalıdır.
- ✓ Öğretmenler, öğrencilere bahsedilen değere sahip olunursa neleri kazanacakları, sahip olunmazsa neleri kaybedileceklerine dair bilgiyi sunmalıdır.
- ✓ Öğrenciyi merkeze alan, sıcak ve samimi bir sınıf ortamı oluşturulmalıdır.

2. 3. 2. Değer Eğitim Süreçleri

Geleneksel eğitim süreçlerinde değerlerin öğrenilmesi daha çok rol kazanımı ve öğrenmesi biçiminde gerçekleşir. Değerler öğretiminde hiçbir dayatma söz konusu olamaz. Bir bireyin, diğer bir bireye istediği değeri seçmeye zorlayamayacağı gibi, kendi değerlerini de kabullendirme yönünde baskı uygulayamaz. Bir öğretmen, kendi inanmış olduğu bir değere, inanma sebeplerini öğrencilere açıklayarak sunabilir ve öğrencilerinden bu değerleri seçmesini bekleyebilir (Tozlu, 1997). Bottery (2000) değerler eğitiminin dört genel süreci kapsaması gerektiğini vurgulamıştır. Bu süreçler; akıl yürütme ve mantığa teşvik etme, empati, benlik saygısı ve işbirliği geliştirme olmak üzere dört ana başlık altında toplanmaktadır.

2. 3. 2. 1. Akıl Yürütme ve Mantığa Teşvik Etme

Akıl yürütme, düşünceleri bilinçli, tutarlı ve amaçlı bir şekilde birbirlerine bağlama işlemi, mantıklı bir biçimde düşünme, çıkarsama yapma, eldeki bilgi ve belgelerden sonuçlara ulaşma işi, öncül önermelerden mantıksal çıkarımda bulunma işi olarak tanımlanmaktadır (Cevizci, 2013). Değer öğretiminde tüm yaş grupları için, öğretim yapılırken kazandırılmak istenen değerler bireye sunulur. Bu değer, birey tarafından kendi yaşam kurallarına ve tercihlerine uygun olup olmadığı konusunda analiz edilerek karar verilir. Eğer sunulan değer, kabul görmüşse birey değeri öğrenmeye yönelecektir. Şayet sunulan değer bireylerin, yaşam kurallarına uygun değilse birey tarafından kabul edilmeyecektir. Bu nedenlerden ötürü, değer eğitiminde akıl yürütme süreci önemlidir ve bu sürece odaklanılmalıdır (Doğanay, 2006).

2. 3. 2. 2. Empati Geliştirme

Empati sözcük olarak kökeni Almanca bir kelime olan “einfühlung” sözcüğü ile ele alınmıştır. Bu sözcük sanat eserlerinin anlatmak istediği duygu ve düşüncelerin algılanışı şeklinde kullanmış sonrasında ise insanları anlamak da bu kavram içerisinde değerlendirmiştir. 1909 Edward Titchener Almanca “einfühlung” sözcüğü yerine kullanılmak üzere Antik Yunanca bir kelime olan “empathia” kelimesini İngilizceye kazandırmıştır. Yunanca “em” ve “patheia” sözcüklerinin birleşmesiyle oluşan bu kavram,

bir çok dilde empati olarak yer edinmiştir (Hasgül, 2013; Tuncay ve İl, 2009). Empati, karşıdaki kişinin yaşantısına kendince değil karşıdaki bireyin nazarıyla bakabilme sürecidir (Kuzgun, 1991). Bireyin kendisinin toplumda kabul gördüğünü ve toplumun kendisine karşı hoşgörülü davranıldığını hissetmesi, kendine olan güvenini arttırır. Böylece birey uzun bir süreç içerisinde kendini engelleyen bazı olumsuz deneyimlerinden sıyrılarak, kendine ait bir değerler sistemi oluşturmayı önceler. Empatik tepki gösterebilme, eğitim yoluyla kazandırılabilen bir yetenektir (Dökmen, 1989). Empati, üç şekilde gerçekleşmektedir. Birinci olarak, kendini başka insanların gözüyle görme diğeri başkalarını diğer insanların gözüyle görme, sonuncusu ise başkalarına diğerlerinin gözüyle bakabilme sanatı olarak tanımlanır (Akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2016; Simon, 1972). Empatik düşünme, seçim yapma süresince yansıtıcı düşünme ve hoşgörülü olmayı benimsemesi açısından farklı bakış açılarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Bottery, 2000).

2. 3. 2. 3. Benlik (Öz) Saygısı Geliştirme

Benlik saygısı kişiliğin önemli bir parçası olmakla beraber, bireyin hayatına dair her alanına etki yaparak, yaşantısına ve davranışlarına yön verir. Aynı zamanda kişilik gelişimde önemli bir yer tutan benlik saygısı, bireyin sosyalleşmesinde de önemli bir yer tutar (Hamarta, 2004). Bireyler benlik gelişimleri sayesinde edindikleri ahlaki gelişim seviyeleriyle, içinde bulundukları toplumların değer yargılarına sahip olup yaşadıkları topluma adapte olurlar (Özden, 1997). İnsanların, kendilerine ilişkin algılarının, başkalarıyla olan iletişimleri ve kararları üzerinde önemli bir etkisi vardır. Bundan ötürü benlik saygısı geliştirme, değerler eğitiminin bir parçası olmalıdır (Bottery, 2000).

2. 3. 2. 4. İşbirliği Geliştirme

Öğrencilerin ders esnasında pasif bireyler olmasını engellemek, öğrenme sürecinde düşünen düşündüklerini paylaşan ve fikir alışverişinde bulunmalarını teşvik eden kısaca öğrencileri öğrenme sürecinin aktif bir elamanı olmasını sağlayan birçok yöntem ve teknik geliştirilmiştir. Bu yöntemlerin en bilinenlerinden biri işbirlikçi öğrenmedir. (Johnson ve Johnson, 1999). Açıkgöz (2005)'e göre öğrencilerin küçük gruplar halinde birebirlerinin öğrenmesine katkı sunacak biçimde, öğrenmeyi gerçekleştirme sürecidir.

İşbirliği geliştirmede, öğrencilerin etkileşim halinde bulunarak ve birbirlerine yardım ederek ortak bir ürün oluşturması esastır. Temel amacı öğrenciler arası etkileşimi sağlamak, öğretmenin de gruplar arasında gezerek gereksinim duyanlara yardımcı olmasıdır (Açıkgöz, 1992). Bazı değerlerin ve becerilerin (takdir etme, grup faaliyetlerine katılma, saygı, sevgi, hoşgörü, sorumluluk, birlikte çalışma, yardımseverlik vb.)

öğrencilere bireysel olarak sadece kitap veya dergi ile sınıfta ders dinleyerek kazandırılması mümkün değildir. İşte bu değer ve becerilerinin kazandırılması takım halinde çalışma ile olur (Gelen, 2001). İşbirliği anlayışıyla yetişen öğrenciler, biz duygusunu benimsedikleri için bu yöntemle sosyal değerlerin öğrencilere kazanımı sağlanır. Bundan dolayı hem bilişsel hem de duyuşsal özelliklerin kazanımında kritik etkileri ispatlanan işbirliğine dayalı öğrenme, değer eğitiminin de son derece önemli görülmelidir (Doğanay, 2006).

2. 4. DEĞERLER ÖĞRETİMİ YAKLAŞIMLARI

Değer öğreticiler etkili bir şekilde değer aktarımı yapılabilmesi için, değer öğretimi ile ilgili bazı yaklaşımlar ileri sürmüşlerdir. Değer öğretimi ile ilgili olarak literatürde 6 farklı yaklaşımın olduğu görülmektedir.

2. 4. 1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı

Doğrudan öğretim stratejileri, düz anlatım, gösteri, alıştırma-tekrar yapma, soru-cevap gibi öğretim yöntemlerinin kullanılarak öğretmenin öğrenciye göre daha aktif olduğu öğretmen merkezli bir stratejidir. Tümdengelimci bir anlayışa sahip bu stratejiler, bilginin iletilmesinde son derece etkilidir. Bu yaklaşımda konuya ilişkin önce kurallar veya genellemeler verilir sonrasında verilen örneklerle bu kurallar ve genellemeler desteklenerek öğrenme sağlanır. Bu stratejinin kullanımı kolay varsayılsa da görünenden daha karmaşık yapıya sahiptir (Taşpınar ve Atıcı, 2002). Doğrudan öğretim yaklaşımında, genellemeler sunulurken kullanılacak materyallerin sunulmasında öğretmenin etkin bir rolü vardır. Kazanımlar ve bu kazanımlara ulaşılacak etkinlikler için ayrılacak zaman bellidir. Öğrenci süreçte aktif olarak gözlenir ve öğrenciye geribildirimler verilerek yönlendirilir. Bu stratejide öğrenci katılımı son derece önemlidir (Senemoğlu, 1997). Alanyazında telkin ve davranış değiştirme olmak üzere ki yöntemin olduğu görülmektedir.

2. 4. 1. 1. Telkin Yöntemi

İnsanlık tarih boyunca, insan davranışlarını şekillendirmek için telkin, yönteminden yararlanılmıştır. Bu yaklaşımda, karşımızdakine yeterince ifade eder ve yapmasını istediklerimizi gösterirsek sonunda arzu edilen şekilde davranacağı ihtimali vardır. Anne, baba ve öğretmenlerin "İyi bir kız böyle yapmaz, küçükler büyüklerine saygı gösterir" gibi sözleri bu yönteminin kullanımına örnek verilebilir (Welton ve Mallan, 1999). Telkin yaklaşım yöntemi, bireylerin neleri öğrenip neleri öğrenmeyeceğini sorgulamadan, yetişkinler tarafından öğretilen değerlerin öğrenilmesine dayanan bir süreçtir (Ulusoy ve Dilmaç, 2016).

Superka (1976), telkin yoluyla değer aktarımında izlenecek bir sıralamanın olduğu belirtilmektedir. Bunlar;

- ✓ Telkin yaklaşımı ile verilecek değerin belirlenmesi
- ✓ Değer seviyelerinin ölçülmesi
- ✓ Davranışsal amaçların saptanması
- ✓ Kullanılacak metotları belirlenmesi
- ✓ Metotların tatbik edilmesi
- ✓ Sonuçların değerlendirilmesidir.

2. 4. 1. 2. Davranış Değiştirme Yöntemi

Bu yaklaşımın amacı, koşullanmaya bağlı olarak öğrencilerin davranışlarına şekil vermektir. İstenen değerlerle paralellik gösteren davranışlar ödüllendirilerek pekiştirilir ve kazandırılması öngörülen değerleri edinmeleri sağlanır (Kaymakcan ve Meydan, 2014).

Sarı (2007)'ya göre bireylere kazandırılması istenen değerlerle tutarlı bir davranış göstermesi için beş işlem uygulanır. Bunlar sırasıyla;

- ✓ amacın belirlenmesi,
- ✓ ölçütün belirlenmesi,
- ✓ kullanılacak yöntemi seçme
- ✓ kullanılacak yöntemi uygulama ve değerlendirme
- ✓ gerektiğinde tekrardır.

2. 4. 2. Değerlerin Belirginleştirilmesi Yaklaşımı

Bu yaklaşım, telkin yaklaşımına bir alternatif olarak doğmuştur. Aktarmadaki pasifliğe karşın aktif bir öğrenen rolü vardır. Bu yaklaşımda aklın ön planda olduğu ve bireylerin zihinsel süreçleri kullanarak kendi değer dünyalarını oluşturmaları düşünülmektedir. Öğrenciden beklenen, karşılaşılan duruma ilişkin alternatifleri değerlendirerek kendi değerler sistemini inşa etmesidir. Öğretme ise, belli değerleri iletmeden öğrencinin kendi değerlerinin farkına varmasını sağlamalıdır (Demir, 2018). Değer belirginleştirme yöntemiyle öğretmenler, değerleri öğretmeye veya dayatmaya çalışmazlar sadece açıklamaya çalışırlar (Elkatmış, 2009). Bu yaklaşıma göre değerin açık bir şekilde aktarıldığında etkisinin de azalacağı düşünülmektedir. Bir değerin kazandırılmasında üç temel aşama altında; seçme, ödüllendirme, davranma, değer analizi, bütüncül yaklaşım, gizilgüç ve karekter eğitimi olmak üzere yedi alt basamak bulunmaktadır (Simon, 1972).

2. 4. 2. 1. Seçme

1. Bireylerin özgürce değer seçimi yapabilmeleri için yüreklendirme (seçme özgürlüğü).

2. Değerler belirginleştirildikten sonra, farklı değer seçenekleri arasından seçim yaparken yardımcı olmak.

3. Her seçeneğin olası sonuçlarını düşünerek değerlendirdikten sonra seçebilmek.

2. 4. 2. 2. Ödüllendirme

1. Bireyin yaptığı seçimle ilgili olarak mutlu olma süreci.

2. Bireyin seçim yaptıklarının, başka bireyler tarafından onaylanması için imkân tanıma.

2. 4. 2. 3. Davranma

1. Özgürce seçilen değerlerle, yaşanılan değer yargıları arasında uyumlu davranmayı sağlama.

2. Belirlenen değerlerle uyumlu bir hareket tarzıyla sonraki yaşantılarında tekrar tekrar hareket edebilmeleri için yardımcı olmak.

2. 4. 3. Değer Analizi Yaklaşımı

Değer analizi yaklaşımı, değer öğretiminde dikkati, fikri ve fark etmeyi hedefleyen bir öğretme yoludur (Aydın ve Gürler, 2014). Değer analizi yaklaşımı, ASBUK tarafından geliştirilmiş değerler eğitimi yaklaşımlarından biridir (Bacanlı, 1999). Bu yaklaşıma göre değer sorunları mantık sınırları içinde çözüme kavuşur. Mantıksal düşünme sonucunda birey karşılaştığı veya karşılaşma olasılığı olan değer sorunlarını çözme davranışını kazanmış olur. Bu davranışı kazanan bireyin değer yargılarını savunması ile birlikte ahlaki düşünme becerisini de kazanmış olduğu varsayılır. Ayrıca bu yaklaşıma göre değer öğretimin sekiz basamakta gerçekleştiği düşünülür. Bunlar;

1. Değer sorununu belirleme.

2. Karşılaşılan değer problemini açığa kavuşturma.

3. Bu problem hakkında veri ve kanıt toplama.

4. Veri ve kanıtların uygunluğu ve doğruluğunu kontrol etme.

5. Olabilecek çözüm yolları belirleme.

6. Her bir çözümün olabilecek sonuçlarını ortaya koyma.

7. Alternatifler içerisinden birini seçme.

8. Belirlenen öneriler çerçevesinde davranma şeklindedir.

Değer analizi yaklaşımında, bireyler değerleri öğrenirlerken kendilerine sunulan

değerlerden öte, kendilerinin belirlemiş oldukları değerleri öğrenmeye çalışırlar. Bu değerleri seçerken akıl yürütme süreçlerini kullanmış olurlar (Ulusoy ve Dilmaç, 2016).

2. 4. 4. Bütüncül Yaklaşım: Adil Topluluk Okulları Yaklaşımı

Bu yaklaşımda demokratik bir ortam oluşturulup katılımcı demokrasi sağlanmalıdır. Öğretmen objektif bir anlayış içerisinde demokrasinin öncülüğünü yapmakla beraber tarafsız bir yapıya sahip olmalıdır (Gerekten, 2018). Kuralların beraber belirlendiği, sorumlulukların paylaşıldığı özgür ve demokratik okul zihniyetinin yaşandığı bir yöntem olan bu yaklaşımda toplumun ve bireylerin ahlaki gelişimlerinin ilerlemesi ve gelişmesi amaçlanmaktadır (Yüksel, 2005). Bu yöntemde asıl olan okul yapısının çocukların karar alma ve alınan kararları uygulama sürecine katılabilecekleri istikamette demokratikleşmek ve demokrasinin işleyişini çocuklara aktarmaktır (Doğanay, 2014).

Çileli (1986)'ye göre bu yaklaşımın değer eğitimine ilişkin boyutları iki ana çerçevede işlenebilir. Bunlar;

1. Okulun değerlerin gerçekliklerinin irdelenmesine olanak sağlamasıyla beraber, çocukların ahlaki yargı dengelerinin bir sonraki evrenin yapı özellikleri ile karşılaştırmalarına imkân sağlamalıdır.

2. Yine okul yapısı, öğrencilerin karar alma ve alınan kararları yürütme sürecine katılabilecekleri şekilde demokratik olmalıdır. Çocuklarda demokrasinin ilkelerini öğretirken uygulamalara da fırsat vermelidir.

2. 4. 5. Değerler Eğitiminde Gizilgüç: Örtük Program

Örtük program kavramını öne süren bilim insanları, bu kavramın temellerini eğitim ve toplum bilimine dayandırmışlardır. İlk kez 1968 yılında kullanılan örtük programın temellerinin 20. yüzyıla dayandığı ortaya konulmuştur (Yüksel, 2004). İçeriği oldukça geniş olan örtük program ders içi etkinliklerle beraber, ders dışı etkinlikleri de içine almaktadır. Bu kavramın sosyolojik niteliğinin fazla olmasının sebebi yazılı olmamasıdır. İçerik olarak çerçevesi çizilecek olursa; okul çalışanlarının davranışları, yaklaşımları, tutumları, okul ortamının özelliği, değerleri, okul ortamın öğrencilere sunduğu etkileşim örüntüsü ve kültürel tutum gibi yönler bu kavramın çerçevesini oluşturmaktadır (Tezcan, 2003).

Bu yaklaşımda değerlerin kazanılması ve özümsenmesi sürecinde örtük programı destekleyici etkinliklerin rolü son derece önemlidir. Yapılacak olan etkinlikler pragmatik bir bakış açısıyla, yaparak yaşayarak öğrenmeye fırsat verecek şekilde planlanıp uygulanmalıdır. Ayrıca yapılacak olan etkinliklerin, yaparak yaşayarak öğrenme

faaliyetlerine fırsat vermesi ve etkili öğretim ilkeleri doğrultusunda belirlenmesine, düzenlenmesine önem verilmelidir (Çubukçu, 2012).

2. 4. 6. Karakter Eğitimi

Bir toplumun geleceği sağlam inşa edebilmesi, karakterli ve iyi yetişmiş bireyler yetiştirmesine bağlıdır. Bundan dolayıdır ki öğrenim çağında olan bireylerin toplum için uygun değer ve becerilere sahip olması okulların esas amaçlarından biridir (Ekşi, 2003). Bu açıdan bakıldığında karakter eğitimi, okulda uygulanan programlar aracılığıyla, yeni kuşaklara insanî olan değerleri kazandırma, bu değerlere ilişkin farkındalık oluşturma ve onları kişiliğin bir parçası haline getirme hususunda yardımcı olma gayretlerinin tamamıdır. (Meydan, 2012). İlk kez ABD'de Thomas Lickona tarafından sistemleştirilen bu yaklaşım, temel olan ahlaki değerlerin kavratılmasında okul ve öğretmenlerin aktif rol almaları gerektiğine vurgu yapmıştır. Ayrıca, Lickona (1996) karakter eğitiminin temel bazı prensiplerinin de olduğunu belirtmektedir.

Bu prensipleri maddeler halinde sıralayacak olursak,

- ✓ Karakter eğitimi iyi karakterin özü olan temel ahlaki değerleri önceler. Bu eğitimin başlangıç felsefesini iyi karakterin özünü meydana getiren adalet, sorumluluk, dürüstlük gibi toplum tarafından kabul edilen temel ahlaki değerlerin özünün alacağı belirtilmiştir.
- ✓ Karakter tanımlaması yaparken duygu, düşünce ve davranışı içerecek şekilde yapılması gerektiği vurgulanmıştır.
- ✓ Etkili karakter eğitimi eğitim-öğretim yaşamının tüm safhalarında, ana değerlere özendiren amaçlı ve kapsamlı bir yaklaşımının gerekliliğine vurgu yapmıştır.
- ✓ Okul insan yanlısı ve merhametli olmalıdır. Yani okulun kendisi iyi karakterin meydana geldiği yer olmalıdır.
- ✓ Karakter geliştirmek için, öğrencilerin ahlaki aksiyon imkanlarına ihtiyaç duyduğu ifade edilmiştir.
- ✓ Etkili karakter eğitimi, öğrenci merkezli, aynı zamanda öğrencilerin akademik olarak başarılı olmalarına yardımcı olan, anlamlı müfredatı içerdiği ve okul çalışanlarının aynı karakter eğitimi anlayışında bir ahlak topluluğu olduğu vurgulanmıştır.
- ✓ Okulun karakter eğitimi çabalarında öğrenci velilerini ve okul çevresindeki imkânları fırsat olarak görmesi gerekliliği belirtilmiştir.

2. 5. DEĞERLER EĞİTİMİ VE OKUL

Hökelekli (2013)'ye göre öğrenim çağında olan bireylerin olumlu ahlaki ve insanî özellikler edinmesine, doğru kararlar alıp uygulamasına ve iyi davranışlar sergilemesine

katkı sunacak değerler ve becerilere sahip bireyler olarak yetiştirilmesi, okulların en önemli görevleri arasındadır.

Toplumsal yaşamda meydana gelen hızlı değişimler, bireylerin değer eğitimi anlayışlarında da değişiklikler meydana getirmiştir. Zamanın ve mekânın hükmünü yitirdiği küreselleşen dünyada, aileler yeteri kadar çocukları ile ilgilenememekle beraber kazandırmak istedikleri değerleri aktaramamaktadır. Bu durum, ilgili kişi ve kurumları, değerlerin öğretimi konusunda daha hassas olmaya zorlamaktadır. Toplum ve ailelerinde çocuklarına değerleri daha güvenli daha sistematik bir şekilde iletmeyi istemeleri neticesinde eğitim kurumları, değerler eğitiminin verilmesinde oldukça önemli bir misyonu yüklenmişlerdir (Aydın ve Gürler, 2014). Okulların ortak amacı, öğrencileri hayata hazırlamaktır. Okullar bu amacı, hem bilgi vererek hem de, hayatın nasıl sürdürülebileceğini gösterip, model olmakla gerçekleştirirler. Okullarda, öğrenciler bazen okulda ailesinde kazandığı değer yargılarından farklı değer oluşumlarını da edinebilirler. Önceden edinmiş olduğu değer yargılarını, okulda karşılaştırarak, zamanla kendi değerler sistemini oluştururlar (Bağcı, 2013). Eğitim kurumlarında verilecek olan değerler eğitimi sayesinde toplum ve birey bilincine zarar veren, toplumu yozlaştıran, telafisi olmayan yıkımlara kapı aralayan davranışların önüne geçmek mümkün olabilir.

2. 6. TÜRKÇE EĞİTİMİNDE DEĞERLER

Türkçe dersi, bireyin iletişim becerisini geliştirip sosyalleşme sürecine etki eden ana derslerden biridir. Türkçe dersi Türk kültürünün ve toplumsal varlığının devam etmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Ayrıca evrensel ve ulusal değerlerin eğitim yoluyla yeni nesillere aktarılmasında son derece etkilidir (Kırmızı, 2014).

Öğrenciler, Türkçe dersi ile söz varlığını geliştirmekte, ana dilinin bütün olanaklarından faydalanılarak meydana getirilen edebi eserleri okuyarak milli ve evrensel değerleri kazanabilmektedirler. Öğretmenler amaçlanan değerlerin kazandırılmasında model olabildikleri gibi, ders kitaplarındaki metinlerden faydalanabilir, aynı zamanda dilimizin zengin ürünlerinden olan atasözlerini, türküleri, manileri kullanabilir. Yine köklü bir geçmişe sahip bir milletin yaşamış oldukları tecrübeleri, kültürel öğelerin yazılı ve sözlü olarak aktarmak ancak Türkçe dersleri ile mümkündür. Değerlerin belirlenip bu değerlerin sistematik bir şekilde aktarılmasında içerik özellikleri göz önüne alındığında ise bu dersinin önemli bir misyonu olduğu görülür. Bu açıdan Türkçe dersinin, öğretilmesi hedeflenen değerlerin kazandırılması, iletilmesi ve yaşatılması açısından önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir (Alıcı, 2019).

2. 6. 1. Türkçe Ders Kitapları ve Değerler

Toplumsal yapının oluşmasında dilin ve değerin önemi bu iki unsurun birbirlerini tamamlamasından ileri gelmektedir. Toplum hayatını düzenleyen, toplumun bireylerini bir arada tutan dil, millet olma duygusunu ortaya çıkaran düşünmeyi ve anlamayı sağlayan bir unsurdur. Bireyler yaşamış oldukları toplumların, ana dilleri sayesinde iletişim kurabilirler. Bireylerin ana dili öğrenme süreci aileden başlayarak yakın çevresine devam eder (Demirel, 2002). Bu nedenle bireylere değer kazandırmada ana dil öğretimini temel alan Türkçe öğretiminin sorumluluğu çok büyüktür (Girmen, 2013). Türkçe dersi; kültür aktarımda başat rolü olan dili, incelik ve zenginlikleriyle bireylere kazandırmayı amaçlamaktadır. Güfta ve Kan (2011)'a göre teknolojik gelişmelere bağlı olarak derslerde farklı öğretim materyalleri kullanılmasına rağmen ders kitapları günümüzde önemini korumaya devam etmekte ve yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu durumun en önemli sebebi yeni teknolojiyle kullanılmaya başlanan materyallerin sınırlı sayıda olması ve sağlıklı bir öğretmen eğitiminin olmamasıdır. Dolayısıyla öğretmenler derslerini genel olarak ders kitaplarını kullanarak anlatmaktadır (Pilav ve Demir, 2015).

Okul ders kitapları, belli standartlar çerçevesinde tüm insanlığın mirası olan bilgi, beceri, yöntem, hayatı biçimlendirme alışkanlıkları ve estetik algıyı içeren ve bunları gelecek kuşakların istifadesine sunan materyaller olarak tanımlanabilir (Kula,1988). Toplumsal kültürün gelecek kuşaklara aktarılmasında önem arz eden okullarda yetişen bireylerin bilinç dünyalarının oluşmasında, ders kitapları ve okuma metinlerinin önemli bir yeri olduğu unutulmamalıdır (Yılar, 2016).

Kolaç (2009)'a göre Türkçe ders kitaplarının temeli olan metinlerin önemine ilişkin bazı özelliklere sahip olmaları gerekmektedir. Bunlar:

- Metinler Türkçe dersi öğretim programında yer alan hedeflerle paralel olmalı.
- Öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olmalıdır.
- Öğrencilerin ilgilerini çekebilecek türden olmalıdır.
- İçerik ve yapı olarak anlamsal, mantıksal bir bütünlük taşımalıdır.
- Hangi türe örnek teşkil ediyorsa o türün özelliklerini barındırmalıdır.
- Öğrencilerde ana dil sevgisi uyandıracak türden olmalıdır.
- Öğrencilerin kelime dağarcığını geliştirmesine hizmet etmelidir.
- Öğrencileri düşündürmeye, neden-sonuç ilişkileri kurmaya sevk etmelidir.
- Milli değerlerimizi içermeli ve bu değerlere ilişkin bilinç oluşturmalıdır.
- Özgüveni yüksek kuşaklar yetiştirmeye yönelik mesajlar ihtiva etmelidir.

2. 6. 2. Türkçe Öğretim Programları ve Değerler Eğitimi

Türkçe dersi; okuma ve yazmayı, etkili dinlemeyi, dil bilgisi kurallarını öğretmeyi ve etkili konuşmayı amaçlamakla beraber; kişilerin millî, ahlaki, toplumsal ve kabul edilen evrensel değerlere sahip olmasını da hedeflemektedir (Şen, 2008). 1981 yılında MEB tarafından yayımlanan İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı'nda milli kültürümüzün yeni nesillere aktarılması, ortak bir kültür aracılığıyla nesiller arası bağlılık kurulmasında en büyük görevin Türkçe derslerine düştüğü ifade edilmektedir. 2005 yılında yapılandırmacı felsefesiyle oluşturulan programın amaçlarında ise şu şekilde ifade edilmiştir (MEB, 2005: 12)

> Dinledikleri, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık haline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

MEB tarafından 2005 ile 2015 yılları arasında yayımlanan TDÖP içerik olarak incelendiğinde, değerlerle ilgili hedeflerde öğrencilere millî ve evrensel değerleri fark etmeleri amaçlanmaktadır. Konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerileri gibi farklı öğrenme alanlarında değerlerin varlığı görülmüştür. Sonuç olarak bu programlarda değerlere üstü kapalı bir şekilde değinilmiştir.

2015 yılında yenilenen öğretim programlarında ise değerler eğitimine daha çok önem verilmiştir. Türkçe dersi için açık bir şekilde değerlerimizin aktarılmasına ilişkin ifadeler bulunmaktadır. 2018 yılında yayımlanan TDÖP'te ise öğretim programlarının perspektifi başlığı altında, değerler tüm eğitim sürecinin nihai hedef ve ruhu olarak değerlendirilmiş ve öğretim programlarının tamamında yer aldığı ifade edilmiştir(MEB, 2018). Bu doğrultuda, 2017- 2018 eğitim öğretim yılından başlayarak uygulanan TDÖP ile değerlerimiz ayrı bir öğrenme alanı olarak ele alınmasa bile tüm derslerin özünü oluşturmaktadır. Yine aynı başlık altında programda belirlenen kök değerler belirlenmiş ve bu değerlere ilişkin öğretme-öğrenme aşamasında kendi başlarına ya da ilişkili olduğu diğer alt değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacağı ifade edilmiştir (MEB, 2018).

2018 TDÖP'te özel amaçlar başlığı altında; 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan TDÖP ile öğrencilerin bazı kazanımları benimsemeleri hedeflenmiştir. Bunlar:

• Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,

• Türkçeyi, konuşma-yazma kurallarına uygun, doğru kullanmalarının sağlanması,

• Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu ve düşünce dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,

• Okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,

• Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,

• Bilgiyi araştırma, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,

• Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,

• Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,

• Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,

• Türk ve dünya kültür sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemeleridir (MEB, 2019:10).

2019 TDÖP'te her sınıf düzeyinde 8 tema (Erdemler, Milli Kültürümüz, Milli Mücadele ve Atatürk, Birey ve Toplum, Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Sanat, Vatandaşlık, Çocuk Dünyası) belirlenmiştir. "Erdemler", "Millî Kültürümüz", "Millî Mücadele ve Atatürk" temaları her sınıf düzeyi için işlenmesi zorunlu, diğer temalar ise seçmeli temalar kapsamında değerlendirilmiştir (MEB, 2019). Bu temalar incelendiğinde Türkçe dersinde kök değerler başta olmak üzere birçok değerin açık bir şekilde öğrencilere aktarılması ön görülmektedir. 2019 yılı TDÖP'te yer alan kök değerler: Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik olarak belirlenmiştir. Bu değerlerin öğrenme öğretme sürecinde kendi başlarına ve bu değerlere ilişkin alt değerlerle ele alınarak işlenmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır (MEB, 2019).

2019 yılı TDÖP'te zorunlu temalar ve bu temalara ait konu önerileri Tablo 4' te gösterilmiştir.

Tablo 4 : 2019 TDÖP' de Bulunan Zorunlu Temalar ve Konu Önerileri

TEMALAR	KONU ÖNERİLERİ
ERDEMLER	Ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, yardımlaşma, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılay-ı rahim, vefa, vicdanlı olmak, güven vb.
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	Aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıla, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.
MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK	15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklâl Marşı, kahramanlık, Kut'ül Amare, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, millî mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb.

2. 7. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırma konusu ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılan çeşitli araştırmalara yer verilecektir.

2. 7. 1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Alıcı (2019), "İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" başlıklı araştırmasında, İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinleri değerler eğitimi açısından incelemiş, bu değerlerin nasıl ve ne oranda örneklendirildiğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini, Türkçe ders kitabındaki metinler oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan araştırmada, veriler doküman analizi yöntemiyle toplanıp okuma metinleri içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. MEB okullarında, 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında tarafından basılan Türkçe ders kitabındaki tüm metinler incelenmiş ve değerler tespit edilmiştir. Türkçe ders kitabının 7 tema, 36 metinden oluştuğu tespit edilmiştir. Tüm metinler ele alındığında sevgi değerinin en çok saptanan değer olduğu ve empati, bağımsız ve özgür düşünebilme değerlerine hiç rastlanmadığı görülmüştür. Araştırmada elde edilen bulgular ve iletilmek istenen değerler sonuç bölümünde aktarılmıştır. Buna göre, incelenen metinlerde değerlerin orantılı bir şekilde dağılımını göstermediği ancak temaların

içeriğindeki metinlerle alakalı olduğu ve değer aktarımına uygun metinler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Soylu (2019), "İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" başlıklı araştırmasında, İlkokul 1. Sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinleri değerler eğitimi açısından incelemiştir. Araştırmada doküman analizi yöntemini kullanan araştırmacı; 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılında ülke genelinde okutulan Türkçe ders kitabındaki metinleri inceleyip değerleri tespit etmiştir. Araştırmada değerler, sıklıklarına göre; "dinleme, okuma, konuşma, yazma, etkinliklerinde tespit edilen değerler" başlığı altında tablolarda belirtilmiştir. Türkçe ders kitabında yer alan dört temada yirmi metinin bulunduğu, bu metinlerin analizi sonucunda en çok üzerinde durulan değerin "sevgi" olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bunu sırasıyla bilimsel, vatanseverlik, milli değerler, çalışkanlık, değerleri almıştır. En az tespit edilen değerler ise hoşgörü, adalet, özgüven, merhamet, empati değerleri olmuştur. Araştırma sonucunda metinlerin seçiminin özenle yapılmasının önemi üzerine durulmuştur.

Kâhya (2018), "Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi" başlıklı araştırmasında; 2017-2018 Eğitim-Öğretim Yılında ortaokullarda okutulan Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikleri değerler eğitimi bakımından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma betimsel nitelikte olup araştırmada doküman incelemesi ve tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ortaokul ders kitaplarındaki etkinliklerde yer alan değerlerin sınıfların seviyelerine ve ilgili temalara göre bir plan dâhilinde olamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sınıf düzeyinde en çok değerlere beşinci sınıf düzeyinde rastlanırken, bütün kitaplarda değerler genel olarak okuma becerisi etkinliklerinde yoğunlaşmış ve dinleme becerisindeki etkinliklerde değer sayısının daha az olduğu belirtilmiştir.

Sarıkaya (2018), "Muzaffer İzgü'nün 1970-80 Yılları Arasında Yayınladığı Yedi Öykü Kitabının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" başlıklı araştırmasında; Muzaffer İzgü'nün 1970-1980 yılları arasında yayımladığı yedi öykü kitabını değerler eğitimi açısından incelemeyi amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan araştırmanın çalışma grubunu, Muzaffer İzgü'nün belirlenen Yedi Öykü eseri oluşturmaktadır. Araştırmada içerik ve betimsel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen öykülerde, 10 ana değer ve bu değerlerle ilgili toplamda 44 alt değer boyutunu yansıtan ifadelerin yer aldığı tespit edilmiştir. 13 Alt değer boyutu ile ilgili değer ifadesine rastlanmamıştır. Bu değerler: Zevk, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak,

eşitlik, güzelliklerle dolu bir dünya değeri, barış istemek, iç huzur, bağışlayıcı olmak, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat, ılımlı olmak, dünyevi işlerden el ayak çekmek, toplumsal düzenin sürmesini istemek değerleridir. Sonuç olarak değer aktarımının sadece ders kitaplarına bağlı olarak yapılmasının mümkün olmadığı ve bu nedenle de değer bakımından zengin edebî kitapların okutulmasının gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır.

Şahin (2017) "Cengiz Aytmatov'un Eserlerinin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi ve Ortaokul Türkçe Ders Kitapları İçin Metin Önerileri" başlıklı araştırmasının amacı; Cengiz Aytmatov'un eserlerindeki değerleri analiz etmek ve bu değerlerden yola çıkarak, ortaokul Türkçe ders kitaplarında bulunmak üzere Aytmatov'un eserlerinden derlenmiş; ulusal, manevi ve ahlaki değerlere uygun ve bu değerleri konu edinen metin önerilerinde bulunmaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın iki farklı basamağı vardır. Birinci basamağında belge tarama ve doküman incelemesi yapılarak eserlerdeki değerler tespit edilerek analiz edilmiş ve araştırmacı tarafından 2006 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelenerek bir değerler listesi oluşturulmuştur. Daha sonra yazarın bütün kurgusal eserleri bu değerler bağlamında incelenmiştir. İnceleme sonunda; 36 değer ile ilgili toplam 2765 bilgiye ulaşılmıştır. İkinci basamakta ise metinler uzmanlar tarafından incelenmiş ve kapsam geçerliliği açısından değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Aytmatov'un eserlerinden meydana gelen 20 okuma metin ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alması için önerilmiştir. Araştırma sonucunda incelenen eserlerin MEB tarafından belirlenmiş olan değerler açısından son derece zengin bir içeriğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özkan (2017) "Hayat Bilgisi Ders Kitaplarındaki Metin ve Görsellerin Değerler Açısından İncelenmesi" başlıklı araştırmasında, 2016-2017 eğitim öğretim yılında kullanılan ilköğretim 3. Sınıf Hayat bilgisi ders kitaplarındaki değerleri metin ve resimleriyle birlikte incelemiştir. Bu araştırmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Verilerin analizinde ise; NVIVO 10 programı yardımı ile ders kitaplarında yer alan okuma parçaları ve resimler analiz edilmiştir. MEB 3. Sınıf Hayat Bilgisi Öğretim Programında kazandırılması öngörülen 20 değerin ders kitaplarındaki durumu, tasarlanan doküman doğrultusunda incelemiştir. Metinlerde değer içeren cümleler belirlemiştir. Görsel ifadelerden hareketle değer eğitimi amacı taşıyan ifadeler tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda; sevgi (% 13,5), hoşgörü (% 13,2), saygı (% 13,1), sorumluluk (% 8,5) ve çalışkanlık (% 6,7) değerlerinin hayat bilgisi ders kitabında en sık rastlanan değerler olmuştur. Bu değerlere

karşılık, sabır (% 2,2), bilimsellik (% 1,7), doğa sevgisi (% 1), estetik (% 0,8), misafirperverlik (%0,7) ise, en az rastlanan değerlerdir.

Yılar (2016) yapmış olduğu bir araştırmada 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılında MEB tarafından okullarda kullanılan ilkokul 1-4. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, incelenmiş ve kitapların ilettiği değerleri belirlemeye çalışmıştır. Araştırmada, metinlerde yer verilen değerler karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Yapılan araştırmada, Türkçe ders kitaplarında en fazla yer alan değerin, "sevgi" olduğu, bütün sınıflarda "tabiat sevgisi" ve "insan sevgisi" değerinin en fazla tekrarlanan iki değer olduğu, "sevgi" değerinden sonra, "dayanışma" değerinin vurgulandığı tespit edilmiştir. Türkçe ders kitaplarında yoğunluk bakımından "çalışkanlık" değeri ise, üçüncü sırada yer almaktadır. Ayrıca Türkçe ders kitaplarında en fazla bulunan değerlerin, "bilimsel merak", "nezaket kurallarına uyma", "geçmişini ve milli kültürünü tanıma" ve "yaşama sevinci" olduğu tespit edilmiştir.

Kuru ve Keklik (2016) "Ayşe Yamaç'ın Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" başlıklı yapmış oldukları araştırmada, Ayşe Yamaç'ın eserlerini değerler eğitimi açısından incelemişlerdir. Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu "Ali'nin Öyküsü, Bizim Evde Grev Var, Dedemin Gizli Defteri, İncili Kavak, Hayalet Peşinde, Zümrüt Küpeler, Düşlerin Ötesi" adlı çocuk romanları oluşturmaktadır. Eserlerin belirlenmesinde uzman görüşüne başvurulmuş ve belirlenmiş olan "adil olma, dürüstlük, yardımlaşma, sorumluluk, sevgi, saygı, aile birliğine önem verme, hoşgörü, misafirperverlik, sağlık ve temizlik, arkadaşlık, duyarlılık" değerleri araştırmada incelenmiştir. Buna göre eserlerde doğrudan veya gizil olarak bu değerlere toplam 527 kez değinildiği tespit edilmiştir. Bu eserlerde en fazla sevgi, en az ise aile birliğine önem verme değerine vurgulandığı belirlenmiştir. Bu veriler ışığında yazarın incelenen eserlerinin değerler eğitimi bakımından oldukça zengin bir içeriğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Emirhan (2016) "Değerler Eğitimi Bağlamında Yavuz Bahadıroğlu'nun Çocuk Romanları" başlıklı araştırmasında; Çocuk edebiyatı alanında birçok eser veren Yavuz Bahadıroğlu'nun 15 çocuk romanı incelenmiş olup 29' u sosyal, 11' i dini olmak üzere 40 değere ait bulgu ve yorumlara ulaşmıştır. Sonuç olarak incelemiş olduğu 15 çocuk romanın değer iletimi hususunda konusunda zengin örnekler içerdiği tespit edilmiştir.

Mehdiyeva (2016) "Mehmet Emin Yurdakul'un Şiirlerinde Değerler Eğitimi Üzerine Bir İnceleme" adlı araştırmasında Mehmet Emin Yurdakul'un şiirlerinin değerler eğitimine

katkılarını inceleyerek ve bu şiirlerden yararlanmanın gerekliliğini ortaya koymayı amaçlamaktır. Araştırmanın modeli betimsel yöntemdir. Çalışmanın evreni Mehmet Emin Yurdakul'un şiir kitapları ile kitaplarına girmemiş şiirleridir. Çalışmanın örneklemi ise Mehmet Emin Yurdakul'un şiirlerinde yer alan çalışma, kahramanlık, sevgi, tarih sevgisi, kültür, merhamet duygusu, doğruluk/dürüstlük, hürriyet severlik, dil, din, örf ve adetler, çevre duyarlılığı gibi değerlerin nasıl işlendiğidir. Çalışmada ulaşılan sonuç; Mehmet Emin Yurdakul'un şiirlerinin değerler eğitiminde kullanılmasının uygun olduğu sonucudur.

Çalışkan (2016) "İlköğretim 100 Temel Eser İçerisinde Yer Alan Dünya Edebiyatına Ait Eserlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi" başlıklı araştırmasında, MEB'in belirlemiş olduğu 100 Temel Eser içerisinde bulunan dünya edebiyatına ait eserlerdeki değerlerin incelenmesini amaçlamaktadır. Çalışma nitel bir araştırma olup tarama modelindedir. Araştırmanın çalışma grubunu, 100 Temel Eser içerisinde bulunan ve dünya edebiyatına ait 30 eser oluşturmaktadır. Eserlerde işlenen değerler tespit edilerek yazılmış ve rapor edilmiştir. Yapılan tespitlerde aile değeri içerisinde "anne" , sevgi değeri içerisinde "doğa sevgisi " bir alt değer olarak düşünülmüştür. Eserlerde arkadaşlık ve aile değerlerinin öne çıktığı görülmüştür. Arkadaşlık değeri içerisinde, aynı türden olmayan canlıların birbirleri arasındaki güçlü bağa vurgu yapılırken aile, zor zamanlarda destek alınan iyi ve kötü günde birbirlerini sürekli destekleyen bir kurum olarak anlatılmıştır.

Sürmeli (2015) "Peyami Safa'nın Romanlarında Değerler Eğitimi ve Türkçe" adlı araştırmasında Peyami Safa'nın romanlarını değerler eğitimi ve dil özellikleri açısından incelenmiştir. Araştırmanın birinci bölümünde; Peyami Safa'nın incelenen romanlarında "Fertlerde Gerçekleşmesi İstenilen Davranışlar", "Sosyal Hayatla İlgili Telkinler, "Vatan ve Millet Sevgisi" ve "Din Duygusu ve Allah İnancı" ile ilgili değerlerin tespit edilmesi ikinci bölümde ise romanlarda kullanın dilin zenginliğinin ortaya çıkarılması amaçlamıştır. Bu araştırmada betimsel tarama modeli ile birlikte doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Sonuç olarak Peyami Safa'nın romanlarında %69.75 oranında Türkçe kelime kullanıldığı ve çalışılan örneklemde romanların değerler eğitimi açısından önemli bir yere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pilav, Demir, Demir (2015) "İlköğretim 7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin değer iletimi açısından incelenmesi" başlıklı araştırmalarında, MEB tarafından basılan 7. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan okuma metinlerinin ilettiği değerleri tespit edip bu değerlerin okuma metinlerine dağılımını belirlemeye çalışmıştır. Araştırmanın evreni, MEB tarafından basılan ve ilköğretimlerde kullanılan 7.sınıf Türkçe

ders kitabıdır. Araştırmada, okuma metinleri incelenmiş ve değerler konusunda bir liste oluşturulmuş metinler incelendikçe bu liste şekillenmiştir. Araştırma sonucunda Türkçe ders kitapları oluşturulurken metinlerde değerlere ilişkin kavramların, içeriğin yeterince yer alması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Fırat ve Mocan (2014) araştırmalarında Muğla ili genelinde ilköğretim ikinci kademede okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan 21 hikâye metni değerler iletimi açısından incelenmiştir. Araştırmada betimsel yöntem kullanılarak içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Ulaşılan bulgular doğrultusunda metinlerde ahlaki-manevî ve evrensel değerlere yer verilmekle beraber metinlerin bu değerler bakımından zengin olduğu görülmüştür. Ayrıca metinlerde altı evrensel, on altı ahlaki-manevi ve bir tane millî değerin olduğu tespit edilmiştir.

Çevik (2014) "Türkçe Öğretim Programında Dede Korkut Hikâyelerinin Değerler Açısından İncelenmesi" başlıklı araştırmasında TDÖP ve Dede Korkut Hikâyelerinde değerlerle ilgili ifadeleri belirlemeye çalışmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda TDÖP de belirlenen değerlerin yer alışı açısından eksikliklerin bulunduğunu programın tekrar düzenlenebileceğini düşünmüştür.

Arısoy (2014) "Ayla Çınaroğlu'nun Çocuk Romanlarında Dilin Kullanımı Ve Evrensel Değerler" başlıklı araştırmasının amacı; değerler eğitiminin gerekliliğini açıklamak, çocuk edebiyatı alanında eserler üreten Ayla Çınaroğlu'nun Mago ve Tüliş adlı çocuk romanlarındaki evrensel değerleri tespit etmek ve kullandığı söz varlığını -deyim, atasözü, ikilemeler- tespit etmektir. Araştırmada her iki romandan beş yüzer kelimelik dört örneklem oluşturulmuştur. Seçilen örneklemlerde söz varlığı öğeleri -deyimler, atasözleri, ikilemeler- tespit edilmiştir. Daha sonra Millî Eğitim Bakanlığına ait programlarda ve alandaki diğer araştırmalarda adı geçen evrensel değerlerin romanlardaki örnekleri paylaşılmıştır. Tarama tekniği kullanılan çalışmada yazarın dili nasıl kullandığı ve üzerinde durduğu evrensel değerler incelmiştir. Araştırma verilerine göre Mago ve Tüliş isimli romanlarının dili ve değerleri 4. ve 5. Sınıftan itibaren çocuklara tavsiye edilebileceği görülmüştür. Yazarın, anlatımı daha etkili kılabilmek, çocukları küçük yaşlarda Türkçenin güzellikleriyle tanıştırmak adına romanlarında deyimleri çok sayıda kullandığı da tespit edilen bulgulardandır.

Çırak Şahin, Özberk ve Eriş (2014) "5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi" başlıklı araştırmalarında, ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinleri değerler açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Bu araştırmada

içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırmanın evrenini, MEB tarafından hazırlanan Türkçe ders kitapları, araştırmanın örneklemini ise ders kitabındaki 29 metin ve 11 şiir oluşturmaktadır. Araştırmada, araştırmacılar tarafından kategoriler oluşturulmuştur. Kategorilere, özel alt alanlara ve cümlenin içerdiği anlama (pozitif, negatif, müphem, karışık) göre yüzdeler, toplam cümle sayısı temel alınarak hesaplanmıştır. Buradan elde edilen veriler ışığında, metinlerde değer kategorisi içerisinde vatanseverlik değerini içeren cümlelerin birinci sırada olduğu, sonrasında sırasıyla denetim ve duyarlılık, bilimsel bilgi, yaratıcılık, bilimsellik, eğlence, sevgi, çalışkanlık, sorumluluk, saygı, estetik, sağlık, bağımsızlık ve dinsellik değerlerin yer aldığı belirlenmiştir. Verilerin sonuçlarına göre yapılan duygusal yön analizine göre ela alınan kategorilerde olumlu cümlelerin fazla olduğu saptanmıştır. Sağlık, vatanseverlik bilimsellik sorumluluk ve saygı kategorilerinde olumsuz mesaj veren cümleler ikinci derece ağırlık taşımaktadır.

Cihan (2010) "Türkçe Öğretimi Amaçlarının Değerler Aktarımı Kapsamında Değerlendirilmesi" başlıklı araştırmasında Cumhuriyet'in ilanından bugüne İlköğretim Türkçe dersleri için hazırlanan öğretim programları ile hazırlanan ders kitapları incelenmiştir. Siyasal, toplumsal ve ekonomik yapının Türkçe Öğretim Programlarına ile Türkçe ders kitaplarına nasıl yansıdığı ve okuma parçalarının hangi değerlere sahip vatandaşlar yetiştirdiğine ilişkin tespitlerde bulunmuştur.

Şen (2008) "Altıncı sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler açısından İncelenmesi" adlı araştırmasında 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin ilettiği değerleri tespit edip bu değerlerin dağılımını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu araştırmada, 2596 sayılı Tebliğler Dergisi'nde belirlenen altı yayınevine ait kitaplardan Bilsoft yayınları Türkçe ders kitabı hariç diğer beş yayınevine ait Türkçe ders kitaplarının tamamı incelenmiştir. Araştırma tarama modeli ile incelenmiştir. Araştırmacı tarafında "Değerler İnceleme Formu" oluşturulmuş bu doğrultuda metinlerdeki değerler tespit edilmiştir. Kitaptaki metinlerin seçimi sırasında herhangi bir tür ayrımı yapılmamış olup değerlerin tamamı incelenmiştir. Tespit edilen değerler, nicel veriler haline getirilerek SPSS programıyla analizi yapılmıştır. Bu analizler sonucunda metinlerin belirlenen değerlerin aktarımı konusunda yetersiz olduğu görmüştür. Ders kitaplarındaki metinlerde en fazla sevgi, duyarlılık ve vatanseverlik en az ise, misafirperverlik, aile birliğine önem verme ve barış değerlerinin yer aldığı tespit etmiştir.

2. 7. 2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Komalasari ve Saripudin (2018) "The Influence of Living Values Education Based Civic Education Textbook on Student's Character Formation" başlıklı yapmış oldukları araştırmada, lise öğrencilerinin karakterlerinin gelişimini teşvik etmek için yaşam değerleri eğitimine dayalı bir ders kitabı modeli geliştirmişlerdir. Araştırmada, model geliştirme aşamasında kullanılan bir araştırma yöntemi ve model test aşamasında deneme yöntemi ile araştırma ve geliştirme yaklaşımını kullanılmıştır. Araştırma konuları, karakter eğitimin öğretmenleri ile Endonezya'daki lise öğrencileridir. Verilerin toplanmasında gözlem, tutum ölçeği, görüşme, odak grup tartışması tekniklerinden faydalanılmıştır. Veri analizleri ise, etkileşimli analiz, nicel ve nitel veri analizi şeklinde gerçekleşmişlerdir. Örnek olarak eşleştirilmiş bir t-testi kullanılmıştır. Araştırmacılar, yaşayan değerler eğitimi ilkelerinin tüm yetkinlikleri göz önünde bulundurularak ders kitaplarına eklenmesi önerisinde bulunmuşlar, ders kitabının kullanımının lise öğrencilerinin karakter gelişiminde büyük ölçüde etki ettiği sonucuna ulaşmışlardır.

Fallahi ve Nya (2011) "İran İlköğretim Kitaplarının UNICEF'in Değerler Envanterinde Bulunan Değerlere Göre Değerlendirilmesi" başlıklı araştırmalarında; İran'daki ilkokul 4 ve 5. sınıf ders kitaplarında bulunan değerleri incelenmişlerdir. Bu araştırmada, içerik analizi için UNICEF'in "Değerler Envanteri" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; örneklem grubunu oluşturan, ilkokul 4 ve 5. sınıf ders kitaplarında UNICEF'in üzerinde durduğu değerlerin oranının %4.60 olduğu, "Değerler Envanter "inde bulunan değerlerin bu kitaplarda yer alma sıklığı en çok bilişsel alanda, en az ise duyuşsal alanda olduğu gözlenmiş olup bazı önemli değerlerinde vurgulanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Xiaoman (2006) 'Çin'deki Öğretim Programlarında Ahlak Eğitimi ve Değerler Eğitimi Yenileşmesi' başlıklı yapmış olduğu araştırmada, değerler eğitimine alınacak gruplar konusunda önceliğin öğretmenlere verilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Verilecek eğitimle öğretmenlerin, değerlerin aktarılmasının bir süreçte gerçekleştiğinin farkına varılması gerektiği düşünülmüştür. Bu doğrultuda her şeyden önce, öğretmenlerin, farklı alanlardaki ahlaki eğitim kaynaklarını tam olarak araştırması ve daha sonra bu kaynakları en iyi şekilde değerlendirmeleri gerektiğini belirtmiştir. Sonrasında ise öğretmenlerin; öğretim yöntem, teknik ve metotları ile ilgili araştırmalar yapmaları, yeni bakış açıları ortaya çıkarmaya yönelik çalışmalar yapmaları ve aynı zamanda kendi performanslarını da değerlendirerek uyum sağlamaya çalışmalarının önemini vurgulamıştır.

Halstead ve Taylor (2000) “Learning and Teaching about Values: a review of recent research” başlıklı yapmış oldukları araştırmada, değerler kavramının, davranışa kılavuz olan ilkelere ve temel zihinsel inançlara, belirli eylemlerin iyi veya istenen olduğuna karar verilen standartlara atıfta bulunmak için kullanıldığını belirtmişlerdir. Değer örnekleri olarak sevgi, mutluluk, eşitlik, güvenlik, özgürlük, adalet, huzur ve doğruluğu incelemişlerdir.

Hassan ve Kahil (2005) “The Effect of “Living Values: An Educational Program” on Behaviors and Attitudes of Elementary Students in a Private School in Lebanon” başlıklı yapmış oldukları araştırmada Yaşayan Değerler Eğitim Programı’nın Lübnan'daki özel bir okuldaki öğrencilerde öze dönük zekâya ilişkin belirli davranış ve tutumlar üzerindeki etkisini incelemişlerdir. 76 örnek öğrenciyi rastgele seçip, deney öncesi kontrol grubu kurmuşlardır. Deney grubundaki öğrenciler üç değer biriminin derslerine, okul müfredatına ek olarak düzenli bir şekilde katılmışlardır. Bu değerler: sevgi, saygı ve barış değerleridir. Kontrol grubu ise okul müfredatı ile devam etmiş, her iki grup da programın uygulanmasından önce ön testlerden geçirildikten sonra t-testleri ve nitel öğretmen veli görüşmeleri kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, deney grubu lehine anlamlı farklılıklar bulunduğunu ve değerlere yönelik kalıcı izli davranışların gözlendiği sonucuna ulaşmışlardır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Araştırmanın yöntem kısmında araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve analizi başlıkları bulunmaktadır.

3. 1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma, 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılında ilkokul 1-4. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerler iletimi açısından incelenmesine yöneliktir. Araştırmada nitel yöntem kullanılmıştır. Nitel araştırma bireylerin yaşanmışlıklarını, örgütsel yapıları ve sosyal değişmeyi yorumlamayı konu edinen bilgi edinme sürecidir (Strauss ve Corbin, 1990). Yıldırım ve Şimşek (2018)'e göre olayların kendi doğal ortamları içerisinde bütüncül bir şekilde betimlenmesi için nitel veri toplama yöntemlerinden faydalanılarak yapılan araştırma olarak tanımlanır. Bir başka ifadeyle, teori oluşturmayı esas alan bir düşünceyle sosyal olguları kendi doğal çevreleri içerisinde araştırmayı ve açıklamayı merkeze alan bir yaklaşımdır. Nitel araştırmacının en önemli amacı, araştırmalarına konu olan olaylara, bireylere, deneyimlere veya problemlere yükledikleri anlamları bulup, ortaya çıkarıp ve anlamasıdır.

Araştırmada olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim, deneyimleri değerlendirmeye amaçlayan bir yöntemdir (Miller, 2003). Olgu bilim, araştırılacak olgunun altında yatan anlamları ortaya çıkarmak için deneyim sonucu ortaya çıkmış dünyayı tanımlamaya ve açıklamaya çalışmaktadır (Baker, Wuest ve Stern, 1992; Rose, Beeby ve Parker, 1995). Olgular deneyim, kavram, yönelim, durum ve olay gibi çeşitli biçimde karşımıza çıkabilir. Bu desende amaç farkında olduğumuz ancak derinlemesine bilgi sahibi olmadığımız olguları araştırmaktır. Bize tamamıyla yabancı olmayan fakat anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmak için olgu bilim deseni uygun araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Araştırmada çalışılan olgu, ilkokul 1-4. sınıflarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin değerlerin iletimine yönelik algı, deneyim, yaşantı ve izlenimleridir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda, doküman analizi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi, yapılacak çalışma ile ilgili mevcut belgelerin toplanıp belirli bir kural ve sisteme göre kodlanarak inceleme yapılmasıdır. Farklı şekillerde tanımlanan doküman analizi, belgesel gözlem ya da belgesel tarama olarak da ifade edilir (Çepni, 2009). Bu doğrultuda; ilkokul 1-4. sınıflarda okutulan Türkçe ders

kitaplarında yer alan metinlerindeki değerler tespit edilirken doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın ikinci aşaması olan değerlerin iletimine ilişkin öğretmen görüşlerinin alınmasında ise, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, araştırmacının hazırlamış olduğu sorular üzerinde, katılımcıların kısmen düzeltme ve düzenleme yapabilmelerini sağladığı için genellikle nitel araştırmalarda tercih edilen bir tekniktir (Sönmez ve Alacapınar, 2016).

3. 2. ARAŞTIRMANIN ÇALIŞMA GRUBU

Nitel araştırmalarda veri kaynakları, araştırmanın amacı doğrultusunda ve odaklandığı hedef çerçevesinde olayları ve olguları yaşayan ve yaşadıklarını aktarabilecek, yansıtabilecek birey veya bireylerle sınırlandırılır. Araştırmanın çalışma gurubu alanda yapılan ön çalışmalar doğrultusunda belirlenir. Bu şekilde yapılan araştırmalar ve çalışmalarda görüşmeler uzun sürebileceğinden çalışma grubunun sınırlandırılması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 1-4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinleri ile 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılında Bingöl İli merkeze bağlı ilkokullarda görev yapan 70 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2016)'e göre bu örnekleme yöntemi nitel araştırmalarda çok sık kullanılmakla beraber araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır. Çünkü bu yöntemde araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Bu bakımdan araştırmanın çalışma grubunu belirlemede kolay ulaşılabilir durum örneklemesi yönteminin seçilmesi uygun bulunmuştur.

Katılımcıların yaş, kıdem, eğitim durumu hizmetiçi eğitim değişkenlerine ilişkin dağılımları Tablo 5' de yer almaktadır.

Tablo 5 : Katılımcıların yaş, kıdem, hizmetiçi eğitim ve sınıf düzeyleri değişkenleri bakımından dağılımı

Değişkenler	**Değer Aralığı**	**Frekans (f)**	**Yüzde (%)**
Yaş	20-30	15	21
	31-40	42	60
	41-50	9	13
	51 ve üzeri	4	6

Tablo 5'in devamı

Kıdem	**1-5**	**12**	**17**
	6-10	**16**	**23**
	11-15	**22**	**31**
	16-20	**12**	**17**
	21 ve üzeri	**8**	**11**
Hizmetiçi Eğitim Durumu	Herhangi bir eğitim almayanlar	64	91
	Hizmetiçi eğitim alanlar	6	9
Sınıf Düzeyi	1.Sınıf	12	17
	2.Sınıf	21	30
	3.Sınıf	17	24
	4.Sınıf	20	28
Toplam		**70**	**100**

Tablo 5'te görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 21'inin 20-30, % 60'ının 31-40, % 13'ünün 41-50, % 6'sının ise, 51 ve üzeri yaşa sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin % 17'sinin 1-5, % 23' ünün 6-10, % 31'inin 11-15, % 17'sinin 16-20 ve % 11 inin ise, 21 ve üzeri yıl deneyime sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca görüşmeye katılan 70 öğretmenlerin; 12'si 1. sınıfı, 21'i 2.sınıfı, 17'si 3. sınıfı, 20'si ise, 4. sınıfı okutmaktadır.

Ayrıca araştırma kapsamında katılımcıların % 91'inin değerler eğitimine yönelik herhangi bir hizmetiçi eğitim almadıkları, % 9'unun ise, hizmetiçi eğitim aldıkları belirlenmiştir.

3. 3. VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmada, 2018-2019 Eğitim-öğretim yılında Bingöl İlinde MEB tarafından dağıtılan ilkokul 1-4. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinler incelenmiştir. Metinlerde yer alan değerler, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 18 Temmuz 2017 yılında yayımlanmış olduğu kök değerler esas alınarak incelenmiştir.

Araştırmada metin incelemenin yanı sıra değerlerin iletimine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre görüşme, konuşmayı esas aldığından ötürü katılımcıların

görüşlerini ve deneyimlerini ortaya çıkarma açısından son derece etkili ve nitel araştırmada sıkça başvurulan bir veri toplama tekniğidir. Bu açıdan yazmaya veya doldurmaya dayalı testler ya da anketlerde var olan sınırlılığın ve yapaylığın önüne geçmektedir. Araştırmada kullanılan görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; öğretmenlerin yaşı, kıdem yılı, değerler eğitimiyle ile ilgili hizmet içi eğitim semineri alıp almadıklarına dair kişisel sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise, 1-4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki değerlerin iletimine ilişkin sorular yer almaktadır.

Görüşme formunda yer alan sorular şunlardır:

1) ...Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerle öğrencilere kazandırılması öngörülen değerler, öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun mudur? Niçin?

2) ...Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerle öğrencilere kazandırılması öngörülen değerler, öğrencilerin anlayabileceği veya günlük yaşamda kullanabilecekleri türden midir? Niçin?

3)...Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerle öğrencilere kazandırılması öngörülen değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Niçin?

4)...Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerle öğrencilere kazandırılması öngörülen değerleri kişilik haline getirebileceğini düşünüyor musunuz? Niçin?

5)...Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde yer almasını istediğiniz başka değerler var mıdır? Şayet varsa belirtiniz.

(Noktalı yerlere: Hangi sınıf düzeyinde görüşme yapılmışsa o sınıfın bilgisi yazılmıştır.)

Görüşme formu, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Bilim Dalında görev yapan üç öğretim üyesinin görüş ve eleştirilerine sunulmuştur. Görüşme formunda yer alan maddeler uzmanlar tarafından analiz edildikten sonra iki katılımcı ile pilot olarak uygulanmış. Formda ortaya çıkan hatalar belirlenmiş ve düzeltmeler yapılarak forma son hali verilmiştir. Yapılan uzman değerlendirmeleri sonucunda sorularının *"İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki değerlerin iletimi ile alakalı öğretmen görüşlerini farklı bakış açılarıyla ortaya çıkarabilecek nitelikte "* sorular olduğu düşüncesine varılmıştır.

Creswell (2013)'e göre nitel araştırmalarda güvenirliği sağlamanın farklı yöntemleri vardır. Bu yöntemler içerisinde en sık kullanılanların başında, birden ziyade kodlayıcının veriyi analiz ettiğinde, veri analiz sürecinin güvenirliğini belirlemek için kod bölümlerini

karşılaştırdıkları kodlayıcılar arası görüş birliğinin olmasıdır. Bu açıdan yarı yapılandırılmış görüşme formunun güvenirliğini sağlamak üzere Stemler (2001) tarafından belirtilen kodlayıcılar arası ve tek kodlayıcısın görüş birliği yüzdesi güvenirliğine başvurulmuştur. Bunun için, "Güvenirlik = [Görüş Birliği / (Görüş Ayrılığı + Görüş Birliği)] x 100" formülü kullanılmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Araştırmada, araştırmacı ile sınıf öğretmenlerinin yapmış oldukları kodlamalar arasındaki uyum değerini tespit etmek amacıyla, temalara yapılan kodlamaların yüzdelikleri karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak farklı kodlayıcılar arasında % 85 oranlarında görüş birliği olduğu belirlenmiştir. Tek kodlayıcı görüş birliğini hesaplamak için ise, kodlama yapanlardan en kıdemli olanı ile on gün sonra tekrar bir görüşme yapılmıştır. İki görüşme sorularına elde edilen cevapların karşılaştırılması sonucunda % 87 oranında görüş birliği olduğu belirlenmiştir.

3. 4. VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada kolaylık sağlaması açısından öncelikle incelenecek olan 1-4. sınıf Türkçe ders kitaplarına kodlar verilmiş ve kitap künyeleri kaynakçada belirtilmiştir. Kodlar aşağıdaki sıra ve isimlerle tanımlanmıştır.

Birinci sınıf Türkçe ders kitabı: [T1]*
İkinci sınıf Türkçe ders kitabı: [T2]**
Üçüncü sınıf Türkçe ders kitabı: [T3]***
Dördüncü Sınıf Türkçe ders kitabı: [T4]****

Araştırmada, MEB'e bağlı ilkokullarda okutulan T1, T2, T3, T4 ders kitaplarında yer alan metinler, TDÖP'te belirtilen kök değerler (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) ile bu değerlere bağlı alt değerler çerçevesinde, her sınıf düzeyinde bir sınıf öğretmeni ile incelenerek tespit edilmiştir. Daha sonra veriler, frekans tablosuna dönüştürülmüştür. Bu tablodaki veriler incelenerek sınıf düzeyine göre; her metinde kaç değer olduğu, değerlerin her sınıf düzeyinde kaç kez vurgulandığı bilgisine ulaşılarak değerlerin dağılımı tespit edilmiştir.

Araştırmada öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla, Bingöl İli Merkez ilçesinde kolay ulaşılabilir durum örneklemesi yöntemiyle belirlenen 70 sınıf öğretmeniyle gönüllülük esasına dayanarak görümeler yapılmıştır. Görüşme öncesinde öğretmenlere görüşlerini, yazılı veya ses kaydıyla belirtebilecekleri konusunda seçenekler sunulmuş; öğretmenlerin tamamı bildirimlerini yazılı olarak sunacaklarını bildirmişlerdir. Sorular sorulurken formdaki sorularla ilintili başka sorular da yöneltilmiştir. Bu şekilde katılımcılardan konuya ilişkin kapsamlı bilgi elde edilmesi amaçlanmıştır.

3. 5. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde betimsel ve içerik analizi birlikte kullanılmıştır. Bu iki yöntemin de kullanılmasındaki genel amaç, bir taraftan okuyucuya iletilmek istenen, önemli olduğu varsayılan görüşme bilgilerini betimleyerek okuyucuya sunmak; diğer taraftan içerik analizi sonucu meydana gelen temalar aracılığı ile okuyucuya genel bir bakış kazandırmaktır.

İlkokul 1-4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerler tespit edilirken içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi ile elde edilen veriler içerik analizine tabii tutularak değer belirten ifadeler kategorize edilmiştir. Böylece değerlerin metin ve kitap bazındaki frekansları ve dağılımları tespit edilip tablolaştırılmıştır.

Araştırmada, İlkokul 1-4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin iletimine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek üzere elde edilen verileri analiz etmek için içerik ve betimsel analiz yapılmıştır. İçerik analizinde, betimsel analiz sonucunda elde edilen verilerin detaylı bir şekilde incelenip fark edilmeyen kavramların, temaların ve ilişkilerin saptanması amaçlanır. Bu amaç doğrultusunda elde edilen verilerin sırasıyla; kavramsallaştırılması, düzenlenmesi ve temaların belirlenmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Görüşme sonucunda elde edilen verilerin analizi sürecinde, katılımcılarının vermiş olduğu ifadeler incelenerek önce alt kodlara ulaşılmıştır. Alt kodlamalar yapılırken tüm görüşme formları (Ö1, Ö2, Ö3… gibi) numaralandırılmıştır. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplarda birden fazla alt kodlamaya ulaşılabildiğinden her bir alt kod için katılımcı numarası verilmiştir. Alt temaların kodlanmasında katılımcı sayısından ziyade verilmiş cevaplar dikkate alınarak kodlanmıştır. Daha sonra tümevarımcı bir analizle alt kodlamalardan temalar ortaya çıkarılmıştır. Verilerin analizi süresince tüm alt kodlamalar aralıksız bir biçimde gerçekleştirilmiştir. Temalar ortaya çıktıktan sonra iki hafta beklenmiş ve görüşme sonucu elde edilen veriler tekrar kodlanmıştır. Böylece her iki kodlama sonucunda farklı bir sonucun ortaya çıkıp çıkmadığı kontrol edilmiştir. Bu karşılaştırma ile verilerin güvenirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırma verileri, Yıldırım ve Şimşek'in (2011) dört aşamalı olarak belirlediği nitel araştırma veri analizi süreçleri çerçevesinde daha ayrıntılı açıklanabilir.

3. 5. 1. Verilerin Kodlanması

İçerik analizinde ilk aşama eldeki verilerin kodlanmasıdır. Bu aşamada bilgisayar ortamına aktarılmış katılımcı cevapları kendi içinde anlamlı bir bütün oluşturabilecek bölümler araştırmacı tarafından kodlanarak bir kod listesi çıkarılmıştır. Kodlama sürecinde,

ihtiyaç duyulan bazı kodlar eklenirken, ihtiyacı karşılamayan bazı kodlar ise, kod listesinden çıkarılmıştır.

Verilerin kodlanmasını bir örnekle ifade edecek olursak: *"2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerle öğrencilere kazandırılması öngörülen değerler, öğrencilerin anlayabileceği veya günlük yaşamda kullanabilecekleri türden midir? Niçin?"* sorusuna verilen cevap:

"Öğrenciler, kitaptan değerleri kolay bir şekilde anlamamaktadırlar. Çünkü bu değerler daha önceki eğitim-öğretim yaşantısında kazanılan değerlerden değillerdir. Anlaşılabilirliği olan değerlerin günlük yaşamda kullanımı öğrencilerin hayatlarını daha anlamlı kılacağı için kazanılan değerlerin kullanılmadığını düşünüyorum." cevabını kendi içinde anlamlı bir bütün oluşturabilecek şekilde temaya ilişkin olarak düzenlenen tabloda, "Öğrencilerin yeterli düzeyde yaşantı ve deneyimlere sahip olmaması" koduna atanmıştır.

3. 5. 2. Temaların Bulunması

Elde edilen verilerin kodlanması ve bu kodlara göre sınıflandırılması yeterli değildir. İlk aşamada elde edilen kodlardan yola çıkarak verileri genel hatlarıyla açıklayabilen ve kodları belirli bölümler altında toplayabilen temaların oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda ortak yönleri olan kodlar ilgili alt temalarda birleştirilmiş, bu alt temalar ise, üst düzey ve daha genel kavramları barındıran ana temalar altında toplanmıştır.

3. 5. 3. Araştırma Verilerinin Organize Edilmesi ve Tanımlanması

Araştırma verilerinin organize edilmesi ve tanımlanması aşamasında, ortaya çıkan kodların ve temaların düzenlenmesi yapılır. İlk aşamada detaylı kodlama ile bir sonraki aşamadaki tematik kodlama sonucunda, araştırmacı elde ettiği verileri organize edebileceği bir sistem oluşturur. Bu aşamada, elde edilen veriler temalar ve kodlar halinde analiz edildikten sonra, veriler birbirleriyle ilişkilendirilerek, mümkün olduğunca birbirlerini tanımlayacak bir biçimde ve araştırmacının kendi görüş ve düşüncelerine yer verilmeden okuyucuya sunulur.

3. 5. 4. Bulguların Yorumlanması

Araştırmada detaylı bir şekilde açıklanan ve sunulan verilerin araştırmacı tarafından yorumlanıp sonuç çıkarılması bu aşamada yapılır. Araştırmacı nitel araştırma sürecinin doğal bir parçası olduğu için onun düşünceleri son derece önem arz eder. Ancak bu düşünceler, son aşamada sunulan verilerin tanımıyla çelişmemelidir. Bu bağlamda toplanan verilerin açıklanmasına ve anlamlandırılmasına yardımcı olabilecek araştırmacıya ait görüş ve yorumlar nitel araştırmada önemli bir yer tutar. Bu nedenle elde edilen verilere anlam

kazandırılmış, bulgular arasındaki ilişkiler açıklanmış, sebep-sonuç ilişkileri kurulmuş, elde edilen bulgulardan bazı sonuçlar çıkarılmış ve sonuçların önemine ilişkin gerekli açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca görüşme formunun ilk bölümü olan kişisel bilgiler kısmında katılımcılardan elde edilen veriler de sayı ve yüzde hesaplamalarıyla nicel olarak tablolarla desteklenerek analiz edilmiştir.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın alt amaçlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırma bulguları, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda sıralanmıştır:

4. 1. İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımına Ait Bulgular

Bu bölümde Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerindeki değerler sınıf düzeylerine göre tespit edilmiştir. Elde edilen veriler tablo aracılığıyla açıklanmıştır.

4. 1. 1. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımına Ait Bulgular

Bu bölümde 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 16 (on altı) metindeki kök değerlerin dağılımlarına Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6 : 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımı

		KÖK DEĞERLER																			
	FREKANS	**ADALET**	**DOSTLUK**	**DÜRÜSTLÜK**	**ÖZDENETİM**			**SABIR**	**SAYGI**	**SEVGİ**					**SORUMLULUK**				**VATANSEVERLİK**	**YARDIMSEVERLİK**		**TOPLAM**
METİNLER		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Özür Dileme	Davranışları Kontrol Etme	Davranışların Düzenleme	Sabır	Saygı	Aile Birliğini Önemsene	Bilimsel Merak	Fedakâr Olma	Merhametli Olma	Sevgi	Tutumlu Olma	Kişisel Sorumluluk	Sağlıklı Olmayı Önemseme	Çevre Duyarlı Olma	Milli Kültürü Tanıma	Paylaşma	Yardımlaşma	
1	f															1	1			1		3
2	f																1					1
3	f																1					1
4	f				1		1	1														3
5	f									1												1
6	f					1																1

Tablo 6'nın devamı

		KÖK DEĞERLER																			
	FREKANS	**ADALET**	**DOSTLUK**	**DÜRÜSTLÜK**	**ÖZDENETİM**			**SABIR**	**SAYGI**	**SEVGİ**					**SORUMLULUK**				**VATANSEVERLİK**	**YARDIMSEVERLİK**		**TOPLAM**
METİNLER		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Özür Dileme	Davranışları Kontrol Etme	Davranışların Düzenleme	Sabır	Saygı	Aile Birliğini Önemsene	Bilimsel Merak	Fedakâr Olma	Merhametli Olma	Sevgi	Tutumlu Olma	Kişisel Sorumluluk	Sağlıklı Olmayı Önemseme	Çevre Duyarlı Olma	Milli Kültürü Tanıma	Paylaşma	Yardımlaşma	
7	f		1																	1	1	3
8	f														1						1	2
9	f												1								1	2
10	f													1								1
11	f										1											1
12	f																	1				1
13	f							1														1
14	f											1		1							1	3
15	f										1											1
16	f																		1			1
Toplam		0	1	0	2			2	0	6					5				1	5		**26**

Tablo 6 incelendiğinde, ilkokul 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 16 metnin 6'sında "sevgi", 5'inde "yardımseverlik" ve "sorumluluk", 2'sinde "sabır" ve "öz denetim", 1'inde ise, "dostluk" ve "vatanseverlik" kök değerlerine yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu veriler ışığında, 16 metnin tamamında kök değerlere yer verildiği ve 1, 7, 14 numaralı metinlerin ise içeriğinde en fazla kök değer bulundurduğu tespit edilmiştir.

1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan toplam 16 metnin içinde en çok tekrarlanan kök değerin "sevgi" olduğu tespit edilmiştir. Bunu sırasıyla, "yardımseverlik",

"sorumluluk", "özdenetim", "sabır", "dostluk" ve "vatanseverlik" kök değerleri takip etmiştir. Yine Tablo 6 incelendiğinde, "adalet", "dürüstlük" ve "saygı" kök değerlerine metinlerin hiç birinde yer verilmediği saptanmıştır.

4. 1. 2. İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımına Ait Bulgular

Bu bölümde 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 32 (otuz iki) metindeki kök değerlerin dağılımlarına Tablo 7' de yer verilmiştir.

Tablo 7 : 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımı

		KÖK DEĞERLER																				
	FREKANS	**ADALET**	**DOSTLUK**	**DÜRÜSLÜK**	**ÖZ DENETİM**	**SABIR**	**SAYGI**	**SEVGİ**				**SORUMLULUK**				**VATANSEVERLİK**		**YARDIMSEVERLİK**			**TOPLAM**
METİNLER		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Özdenetim	Sabır	Saygı	Aile Birliğini Önemseme	Bilimsel Merak	Merhametli Olma	Sevgi	Çalışkanlık	Kişisel Sorumluluk	Sağlıklı Olmayı Önemseme	Tutumlu Olma	Yerli Malını Önemseme	Vatanını Sevme	Dayanışma	Misafirperverlik	Yardımlaşma	
1	f										1										1
2	f																	1			1
3	f																				0
4	f							1													1
5	f																1				1
6	f																1				1
7	f																1			1	2
8	f																1				1
9	f																	1			1
10	f		1																		1
11	f									1											1

Tablo 7'nin devamı

		KÖK DEĞERLER																			
	FREKANS	**ADALET**	**DOSTLUK**	**DÜRÜSLÜK**	**ÖZ DENETİM**	**SABIR**	**SAYGI**	**SEVGİ**				**SORUMLULUK**				**VATANSEVERLİK**		**YARDIMSEVERLİK**			**TOPLAM**
METİNLER		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Özdenetim	Sabur	Saygı	Aile Birliğini Önemseme	Bilimsel Merak	Merhametli Olma	Sevgi	Çalışkanlık	Kişisel Sorumluluk	Sağlıklı Olmayı Önemseme	Tutumlu Olma	Yerli Malını Önemseme	Vatanını Sevme	Dayanışma	Misafirperverlik	Yardımlaşma	
12	f										1										1
13	f															1					1
14	F																1				1
15	f										1										1
16	f																1				1
17	f															1					1
18	f								1												1
19	f											1						1			2
20	f																				0
21	f																				0
22	f												1								1
23	f																	1			1
24	f														1						1
25	f													1							1
26	f					1															1
27	f													1							1
28	f													1					1		2
29	f		1								1										2
30	f								1												1
31	f							1													1
32	f							1			1										2
Toplam		0	2	0	0	1	0	10				6				8		6			34

Tablo 7 incelendiğinde, ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 32 metnin 10'unda "sevgi", 8'inde "vatanseverlik", 6'sında "yardımseverlik", "sorumluluk", 2'sinde "dostluk", 1'inde "sabır" kök değerlerine yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu veriler ışığında, ilkokul 2.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 3 metinde kök değerlere rastlanmadığı ve içeriğinde en fazla kök değer bulunduran metinlerin ise 7, 20, 28, 29, 32 numaralı metinler olduğu belirlenmiştir.

İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders kitabında yer alan toplam 32 metnin içinde en çok tekrarlanan kök değerin "sevgi" olduğu tespit edilmiştir. Bunu sırasıyla "vatanseverlik", "sorumluluk", "yardımseverlik", "dostluk" ve "sabır" kök değerleri takip etmiştir.

Yine Tablo 7 incelendiğinde, "adalet", "dürüstlük", "saygı" ve "özdenetim" kök değerlerine metinlerin hiç birinde yer verilmediği saptanmıştır.

4. 1. 3. İlkokul 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımına Ait Bulgular

Bu bölümde 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 29 (yirmi dokuz) metindeki kök değerlerin dağılımlarına Tablo 8' de yer verilmiştir.

Tablo 8 : 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımı

	KÖK DEĞERLER																								
	FREKANS	**ADALET**	**DOSTLUK**	**DÜRÜSTLÜK**	**ÖZ DENETİM**	**SABIR**	**SAYGI**			**SEVGİ**					**SORUMLULUK**				**VATANSEVERLİK**		**YARDIMSEVERLİK**			**TOPLAM**
METİNLER		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz Güven Sahibi Olma	Sabırlı Olma	Alçakgönüllü Olma	Saygılı Olma	Selamlaşma	Aile Birliğini Önemseme	Bilimsel Merak	Merhametli Olma	Fedakâr Olma	Sevgi	Çalışkanlık	Sorumlu Olma	Sağlıklı Olmayı Önemseme	Tutumlu Olma	Milli Kültürünü Tanıma	Vatanını Sevme	Dayanışma	Misafirperverlik	Yardımlaşma	
1	f						1																	1
2	f								1															1
3	f				1	1	1								1									4
4	f											1	1								1		1	4
5	f											1		1									1	3
6	f															1					1			2
7	f		1																		1			2
8	f																			1		1		2

Tablo 8'in devamı

	KÖK DEĞERLER																									
	FREKANS	**ADALET**	**DOSTLUK**	**DÜRÜSTLÜK**	**ÖZ DENETİM**	**SABIR**	**SAYGI**				**SEVGİ**					**SORUMLULUK**				**VATANSEVERLİK**		**YARDIMSEVERLİK**			**TOPLAM**
METİNLER		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz Güven Sahibı Olma	Sabırlı Olma	Alçakgönüllü Olma	Saygılı Olma	Selamlaşma	Aile Birliğini Önemseme	Bilimsel Merak	Merhametli Olma	Fedakâr Olma	Sevgi	Çalışkanlık	Sorumlu Olma	Sağlıklı Olmayı Önemseme	Tutumlu Olma	Milli Kültürünü Tanıma	Vatanını Sevme	Dayanışma	Misafirperverlik	Yardımlaşma	
9	f																		1			1		2
10	f			1															1					2
11	f																			1				1
12	f							1																1
13	f																		1					1
14	f									1														1
15	f															1	1	1						3
16	f																		1					1
17	f														1			1	1					3
18	f																			1				1
19	f																			1	1			2
20	f					1										1				1				3
21	f			1											1					1				3
22	f													1		1								2
23	f			1		1										1	1							4
24	f																1							1
25	f														1		1							2
26	f															1								1
27	f		1																		1			2
28	f																1							1
29	f										1													1
Toplam		0	2	3	1	3	4			5					12				11		8			57

Tablo 8 incelendiğinde, ilkokul 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 29 metnin 12'sinde "sorumluluk", 11'inde "vatanseverlik", 8'inde yardımseverlik, 5'inde "sevgi" 4'ünde "saygı" 3'ünde "sabır", "dürüstlük" 2'sinde "dostluk", 1'inde "öz denetim" kök değerlerine yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu veriler ışığında 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan tüm metinlerde kök değerlerin yer aldığı; 3, 4 ve 23 numaralı metinlerin

ise içeriğinde en fazla kök değer bulunduran metinler olduğu belirlenmiştir.

İlkokul 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan toplam 29 metnin içinde en çok tekrarlanan kök değerin "sorumluluk" olduğu tespit edilmiştir. Bunu sırasıyla "vatanseverlik", "yardımseverlik", "sevgi", "saygı", "sabır" ve "dürüstlük" kök değerleri etmiştir. Yine Tablo 8 incelendiğinde, "adalet", kök değerine metinlerin hiç birinde yer verilmediği saptanmıştır.

4. 1. 4. İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımına Ait Bulgular

Bu bölümde 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 35 (otuz beş) metindeki kök değerlerin dağılımlarına Tablo 9' de yer verilmiştir.

Tablo 9 : 4.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Dağılımı

	KÖK DEĞERLER																					
METİNLER	**FREKANS**	**ADALET**	**DOSTLUK**	**DÜRÜSTLÜK**	**ÖZ DENETİM**		**SABIR**		**SAYGI**	**SEVGİ**		**SORUMLULUK**			**VATANSEVERLİK**		**YARDIMSEVERLİK**				**TOPLAM**
		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Çözüm Odaklı Olma	Empati Kurma	Sabırlı Olma	Azimli Olma	Saygılı Olma	Bilimsel Merak	Sevgi	Çalışkanlık	Sorumlu Olma	Sağlıklı Olmayı Önemseme	Milli Kültürünü Tanıma	Vatanını Sevme	Paylaşma	Cömert Olma	Misafirperverlik	Yardımlaşma	
1	f										1										1
2	f		1								1										2
3	f								1								1				2
4	f		1	1							1										3
5	f										1				1						2
6	f															1					1
7	f															1					1
8	f											1			1						2
9	f											1					1			1	3

Tablo 9'un devamı

		KÖK DEĞERLER																				
	FREKANS	**ADALET**	**DOSTLUK**	**DÜRÜSTLÜK**	**ÖZ DENETİM**		**SABIR**		**SAYGI**	**SEVGİ**		**SORUMLULUK**			**VATANSEVERLİK**		**YARDIMSEVERLİK**				**TOPLAM**
METİNLER		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Çözüm Odaklı Olma	Empati Kurma	Sabırlı Olma	Azimli Olma	Saygılı Olma	Bilimsel Merak	Seygi	Çalışkanlık	Sorumlu Olma	Sağlıklı Olmayı Önemseme	Milli Kültürünü Tanıma	Vatanını Sevme	Paylaşma	Cömert Olma	Misafirperverlik	Yardımlaşma	
10	f				1																1
11	f					1															1
12	f		1	1							1										3
13	f			1									1								2
14	f									1	1										2
15	f				1		1					1									3
16	f				1					1											2
17	f																			1	1
18	f						1					1									2
19	f										1										1
20	f																				0
21	f																			1	1
22	f																				0
23	f																1	1			2
24	f														1						1
25	f														1				1		2
26	f														1						1
27	f														1						1
28	f									1				1							2
29	f							1				1									2
30	f														1						1
31	f						1					1								1	3
32	f										1										1
33	f														1						1
34	f														1						1
35	f										1										1
Toplam		0	3	3	4		4		1	12		8			11		7				56

Tablo 9 incelendiğinde, ilkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 35 metnin 12'sinde"sevgi", 11'inde "vatanseverlik", 8'inde "sorumluluk", 7'sinde "yardımseverlik" 4'ünde "öz denetim", "sabır" 3'ünde "dostluk", "dürüstlük" ve 1'inde "saygı" kök değerlerine yer verildiği görülmektedir. Bu veriler ışığında, ilkokul 4. Sınıf Türkçe Ders kitabında yer alan 2 metinde kök değerlere rastlanmadığı ve içeriğinde en fazla kök değer bulunduran metinlerin ise 4, 9, 12, 31 numaralı metinler olduğu belirlenmiştir.

İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan toplam 35 metnin içinde en çok tekrarlanan kök değerin "sevgi" olduğu tespit edilmiştir. Bunu sırasıyla "vatanseverlik", "sorumluluk", "yardımseverlik", "öz denetim" ve "sabır" kök değerleri takip etmiştir.

Yine tablo 9 incelendiğinde, "adalet" kök değerine metinlerin hiç birinde yer verilmediği saptanmıştır.

4. 2. İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlere İlişkin Bulgular

İlkokul 1-4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygunluğuna, anlaşılabilirlik ve günlük yaşamda kullanılabilirliğine, kazandırılmasına yönelik yapılan etkinliklerin yeterliliğine, kişilik haline getirilebilirliğine ve iletiminde yaşanan diğer sorunlara ilişkin bulgular yer almaktadır.

4. 2. 1. İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Öğrencilerin Sınıf Seviyesine Uygunluğuna İlişkin Bulgular

Araştırmada sınıf öğretmenlerine "Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde öğrencilere kazandırılması öngörülen değerler, öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun mudur? Niçin?" sorusu yöneltilmiştir. Sınıf öğretmenlerin bu soruya vermiş oldukları yanıtların analizinden ulaşılan bulgular, tema ve kodlar halinde sunulmuştur.

4. 2. 1. 1. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Öğrencilerin Yaşına ve Sınıf Seviyesine Uygunluğuna İlişkin Bulgular

Araştırmada 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerindeki değerlerin öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygunluğuna ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 10'da değerlerin, öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygun olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır

Tablo 10 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olduğuna İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olması	Değerlere ilişkin somut davranışların gözlenmesi	4
	Değerlere karşı olumlu tavır geliştirmeleri	4
	Değerleri benimsemeleri	2
	Önceki yaşantılarındaki öğrenmelerinin katkısından	3
	Gelişim özelliklerine uygun olması	1
	Değerlerin ne ifade ettiğinin anlaşılır olması	1
	Yaşadığı toplumda bahsedilen değerlerin var olması	1
	Değerlere inanmaları	1
	Öğrenme-öğretme sürecinde sergiledikleri davranışlar	1

Tablo 10 'da görüldüğü gibi, temaya ilişkin yapılan kodlamalarda öğretmenlerin yaklaşık üçte ikisi 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygun olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler, değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olduğu yönündeki görüşlerine; değerlere ilişkin somut davranışların gözlenmesi, değerlere karşı olumlu tavır geliştirmeleri, öğrencilerin yeterince deneyim ve kazanıma sahip olmaları, değerleri benimsemeleri, gelişim özelliklerine uygun olması, değerlerin ne ifade ettiğinin anlaşılır olması, yaşadığı toplumda bahsedilen değerlerin var olması, değerler inanmaları, öğrenme-öğretme sürecinde sergiledikleri davranışları gerekçe olarak göstermişlerdir. Değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olduğunu ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"*Okuma metinlerinin içerdikleri değerleri kazandırırken herhangi bir zorlukla karşılaşmadığımdan ötürü, kazandırılması öngörülen değerlerin öğrencilerin sınıf seviyesine uygun olduğunu düşünüyorum. Zaten öğrencilerimin çoğu okul öncesi eğitim aldığından dolayı okuma parçalarındaki değerlere uzak değiller parçaları işlerken öğrencilerin değerlere ne kadar aşina olduğu fark ediyorum." (Öğretmen 1. 5).*

"Evet, uygun olduğunu düşünüyorum. İşlediğimiz metinlerden sonra aldığımız dönütlerden anlaşıldığı üzere metinlerde geçen değerleri anlama, anlatma ve sorulara cevap vermede öğrencilerin çoğunluğunun bu değerleri kazanmış olduğunu görmekteyim.

Buradan hareketle verilmek istenen değerlerin öğrenci seviyesine uygun olduğu kanaatindeyim." (Öğretmen 1. 8) .

"Uygundur. Çünkü 1. Sınıf öğrencilerinin ortalama 7 (yedi) yaşında oldukları düşünülürse kitapta verilen değerlerin bu çocuklar için anlamlı olduğunu düşünüyorum. Kültürümüzde de bu değerler mevcut olduğundan dolayı çocukların hazırbulunuşluk düzeyinin değerleri kazanmaya uygun olduğunu düşünüyorum."(Öğretmen 1.10).

Tablo 11'de değerlerin öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygun olmadığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 11 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olmadığına İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olmaması	Değerlerin içeriğinin anlaşılamaması	1
	Olumlu tepkilerin gözlenmemesi	1
	Öğrencilerin duygu ve davranışlarını kontrol edememeleri	2
	Öğrencilerin yeterli deneyime ve kazanıma sahip olmamaları	1
	Değerlerin ilgi çekici olmayışı	2
	Yaşama yakın değerlerin bulunmaması	1

Tablo 11'de görüldüğü gibi, aynı temada öğretmenlerin üçte biri 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olmadığına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler, değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olmadığı yönündeki görüşlerine; değerlerin ilgi çekici olmayışı, öğrencilerin duygu ve davranışlarını kontrol edememesi, değerlerin içeriğinin anlaşılamaması, olumlu tepkilerin gözlenmemesi, öğrencilerin yeterince deneyime ve kazanıma sahip olmamaları, yaşama yakın değerlerin bulunmamasını gerekçe olarak göstermişler. Değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olmadığını ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"1. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerlerin, öğrencilerin sınıf seviyesine uygun olduğunu söyleyemeyiz. "Sağlıklı Olmayı Önemseme" değeri dışındaki değerler bu öğrencilerin, yani oyun çağı çocuklarının ilgisini çekecek türden değil gibime geliyor. Zaten bu değerlere değinirken öğrencilerin göstermiş oldukları tutum ve davranışlar da bu yöndedir." (Öğretmen 1.2).

Uygun değildir. Çünkü bu yaş çocuğuna verilmesi ya da öğretilmesi gereken değerler onun hayatına anlam katacak türden olmalıdır. Çalışkanlık, vatanseverlik, bilimsellik vb. değerler çocuğa nasıl anlamlı ve uygun gelebilir ki? Bunu anlatırken çok kolay gözlemleyebiliyorum." (Öğretmen 1.3).

"*Türkçe ders kitabında yer alan okuma parçalarında bulunan değerlerin, öğrencilerin sınıf seviyesine uygun olmadığını düşünmüyorum. Bunun ölçütü; değerlerin aktarılırken, öğrencilerin ilgisini çekmemesi ve öğrenmeye istekli hale getirmemesinden anlaşılmaktadır."(Öğretmen 1.4).*

Tablo 12'de 1. Sınıf öğretmenlerin önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 12 : 1. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Öneriler	Öğrencilerin hayatlarına anlam katacak türden değerler seçilmelidir.	1
	Seçilecek olan değerler toplumun yaşantısını yansıtacak türden olmalıdır	1

Tablo 12 incelendiğinde 1.sınıf öğretmenleri, öğrencilerin hayatlarına anlam katacak türden değerlerin seçilmesi ve seçilecek değerlerin toplumsal yaşantıyı yansıtacak türden olması gerektiği yönünde görüş aktarmışlardır.

4. 2. 1. 2. İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Öğrencilerin Yaşına ve Sınıf Seviyesine Uygunluğuna İlişkin Bulgular

Araştırmada 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerindeki değerlerin öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygunluğuna ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 13'te değerlerin, öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygun olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 13 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olduğuna İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olması	Öğrencilerin değerlere uygun davranmaları	6
	Öğrencilerin yeterince deneyim ve kazanıma sahip olmaları	5
	Öğretme-öğrenme sürecinde sergiledikleri davranışlar	5

Tablo 13'ün devamı

	Kazandırılması ön görülen değerlerin, değerler eğitimi etkinlikleri ile paralel olması	1
	Değerlerin benimsenebilecek türden olması	2
	Değerlerin anlaşılabilir olması	3

Tablo 13'te temaya ilişkin yapılan kodlamalarda, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun, 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygun olduğu yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. Öğretmenler, değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olduğu yönündeki görüşlerine; öğrencilerin değerlere uygun davranması, öğrenme- öğretme sürecinde sergiledikleri davranışlar, değerlerin anlaşılabilir olması, değerlerin benimsenebilecek türden olması ve kazandırılması öngörülen değerlerin, değerler eğitimi etkinlikleri ile paralel olmasını gerekçe olarak göstermişlerdir. Değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olduğunu ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"*Uygundur. Değerler zaten ailede, sokakta ve okul öncesi eğitim alan öğrenciler için okulda öğrenilip gelinmiştir. Derse başlamadan, dikkat çekme ve güdüleme aşamasında öğrencilerden gelen dönülere bakıldığında kazandırılmak istenen değerin şemasının öğrencilerin zihninde mevcut olduğunu görmekteyim. Bundan dolayı bu değerlerin bu yaş aralığı için uygun olduğunu düşünüyorum." (Öğretmen 2.14).*

"Okuma parçalarında bulunan değerler öğrencilerin seviyesine uygundur. Zaten verilmek istenen değerlerin bazıları hem diğer ders kitaplarında hem de öğrencilerin önceki yıllarda eğitim kurumlarında almış oldukları eğitim sürecinde sahip oldukları, kazandıkları türdendir. Ayrıca anlatılan değerleri, bireysel farklılıklar dışında öğrenciler anlamaktadırlar." (Öğretmen 2.16).

"Kendi sınıf düzeyim için uygun olduğunu düşünüyorum. 40 adet Türkçe okuma parçasında farklı ve bu yaş çocuğu için uygun değerler mevcuttur. Bunu da şöyle özetleyeyim mayıs ayına kadar anlatmış olduğum değerlerin kazanıldığından anlıyorum. Çocukların sınıfa, aileye aidiyet duygusunun geliştiğini görüyorum." (Öğretmen 2.19).

Tablo 14'de değerlerin öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygun olmadığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 14 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olmadığına İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olmaması	Değerlerin metinlerde soyut olarak ifade edilmesi	1
	Öğrenme-öğretme sürecindeki gözlenen öğrenci tepkileri	2
	Gelişim özelliklerine uygun olmaması	1
	Öğrencilerin yeterli deneyime ve kazanıma sahip olmamaları	1

Tablo 14 incelendiğinde, aynı temada bazı öğretmenler 2.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin, öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olmadığına ilişkin görüş aktarmışlardır. Öğretmenler, değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olmadığı yönündeki görüşlerine; öğrenme-öğretme sürecinde gözlenen öğrenci tepkileri, değerlerin metinlerde soyut olarak ifade edilmesi, gelişim özelliklerine uygun olmaması, öğrencilerin yeterince deneyim ve kazanıma sahip olmamalarını gerekçe olarak göstermişler. Değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olmadığını ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"2. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan okuma parçalarındaki değerler bu sınıftaki öğrencilerin anlayacağı türden değildir. Değer bir kere soyut bir kavramdır. Bu kavram kitapla öğretilemez. Örnek olarak, ortam oluşturarak, yaşayarak ve yaşatarak öğretilir. Kitap metninden okuyarak ancak bu kavramın tanımını ezberleyebilir. Daha ileri sınıflarda bu tür soyut kavramların verilmesini düşünüyorum." (Öğretmen 2.2).

"Uygun değildir. Çünkü konuların kapsadığı değerler, öğrencilerin hazıbulunuşluğundan çok uzak durmaktadır. Ayrıca değer öğretiminin yaşayarak öğretilmesinden yanayım bu şekilde yapılırsa öğrenmenin olacağı kanaatindeyim." (*Öğretmen 2.3).*

Tablo 15' te 2. sınıf öğretmenlerinin önerilenine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 15 : 2. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Öneriler	Öğrencilerin hayatlarına anlam katacak türden değerler seçilmelidir.	1
	Seçilecek değerler toplumun kültürel anlayışını yansıtmalıdır.	1

Tablo 15'e baktığımızda aynı temaya ilişkin öneri sunan öğretmenler, öğrencilerin hayatlarına anlam katacak türden değerler seçilmesi ve seçilecek değerlerin toplumun

kültürel öğrencilerin hayatlarına anlam katacak türden değerlerin seçilmesi ve seçilecek değerlerin toplumsal yaşantıyı yansıtacak türden olması gerektiği yönünde görüş aktarmışlardır.

4. 2. 1. 3. İlkokul 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Öğrencilerin Yaşına ve Sınıf Seviyesine Uygunluğuna İlişkin Bulgular

Araştırmada 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerindeki değerlerin öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygunluğuna ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 16'da değerlerin öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygun olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 16 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olduğuna İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olması	Değerlerin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olması	2
	Öğrencilerin yeterinde deneyim ve kazanıma sahip olmaları	4
	Değerlerin ne anlam ifade ettiklerinin anlaşılması	4
	Öğrenme-öğretme sürecinde sergiledikleri durum	3
	Değerlerle günlük yaşamda karşılaşılması	4
	Değerler karşı olumlu bir tavır geliştirmeleri	1
	Yaşanılan kültüre uygun değerlerin olması	1

Tablo 16 incelendiğinde temaya ilişkin yapılan kodlamalarda, öğretmenlerin tamamına yakını, 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygun olduğu yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. Öğretmenler, değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olduğu yönündeki görüşlerine sırasıyla; öğrencilerin yeterinde deneyim ve kazanıma sahip olmaları, değerlerin ne anlam ifade ettiklerinin anlaşılması, değerlerle günlük yaşamda karşılaşılması, öğrenme-öğretme sürecinde sergiledikleri durum, değerlerin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olmasını gerekçe olarak göstermişlerdir.

Değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olduğunu ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Kendi öğrencilerimle yaşadıklarım doğrultusunda değerlerin sınıf seviyesine uygun olduğunu düşünüyorum. Günümüz çocukları artık çevresinde, televizyonda,

okudukları kitaplarda birçok şeyi görüp öğrenebiliyorlar. Çocukların, duyarlı ve bilinçli ailelerin çoğalmasıyla yaşanmışlıkları arttığı için belirli bir hazırbulunuşluk düzeyiyle okullara geliyorlar. Bundan ötürü bu sınıfa gelene değin birçok değeri gerek eğitim süreçlerinde gerekse yaşantılarıyla görmektedirler. Bu vesileyle değerleri anlayabiliyorlar. Bu da değerlerin sınıf seviyelerine uygun olduğunu göstermektedir." (Öğretmen 3. 1).

"3. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan okuma parçalarındaki değerler sınıf seviyesine uygundur. Bu değerler öğrencilerin hayatlarını ilgilendiren konulardan seçilmiştir. Bilvesile öğrenciler bu değerlerle ilgili bir görüşe sahip olmuşlardır. Kullanılmış veya kullanılabilirliği olan değerler kitapta bulunduğu için öğrenciler açısından bir sorun bulunmamaktadır. Bunu anlatırken öğrencilerden çok kolay anlayabiliyorum." (Öğretmen 3.9).

Tablo 17'de değerlerin öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygun olmadığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 17 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olmadığına İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olmaması	Değerlerin metinlerde soyut olarak ifade edilmesi	1
	Öğrenme-öğretme sürecinde olumlu tepkilerin gözlenmemesi	1
	Metindeki kahramanların kültürel değerlere olan uzaklığı	1
	Değerlerin içeriğinin anlaşılamaması	1

Tablo 17'ye göre aynı temada az sayıda öğretmen, 3. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin, öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olmadığına ilişkin görüş aktarmışlardır. Öğretmenler, değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olmadığı yönündeki görüşlerine; değerlerin soyut olarak ifade edilmesi, olumlu tepkilerin gözlenmemesi, metindeki kahramanların kültürel değerlere olan uzaklığı ve değerlerin içeriğinin anlaşılamamasını gerekçe olarak ileri sürmüşlerdir. Değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olmadığını ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Uygun değildir. 3.Sınıf Türkçe dersinde yer alan okuma metinleri örf ve adetlerimizi yeterince yansıtmıyor. Ayrıca benim gördüğüm en büyük eksiklik bu değerleri öğretirken kendi kültürümüzü yansıtan kahramanlarımız (Keloğlan, Hacivat ve Karagöz vb.) varken hayal gücünden yoksun, iyi karakterize edilmemiş, yabancı masal kahramanlarından ve parçalardan çeviri ile değerleri öğretmeye çalışıyoruz. Sonuç olarak somut ve yaşa uygun bile olsa kendi öz kültürümüzü yansıtmayan değerleri öğretmeye çalışmak yaptığımız en büyük hatadır. Yaptığım değerlendirmelerden bunu anlıyorum" (Öğretmen 3. 15).

Tablo 18' de 3. Sınıf öğretmenlerinin önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 18 : 3. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Öneriler	Daha somut değerlere yer verilmelidir.	2
	Kazandırılmak istenen değer kendi kültürel kahramanlarımız aracılığıyla öğrencilere sunulmalıdır.	1
	Değerlerin içeriği öğrencilere örtük bir biçimde sunmak yerine daha açık ve anlaşılabilir şekilde sunulmalıdır.	1

Tablo 18 incelendiğinde, aynı temada öneri sunan öğretmenler, daha somut değerlere yer verilmesi, değerlerin kendi kültürel kahramanlarımız aracılığıyla öğrencilere sunulması ve değerlerin içeriği öğrencilere örtük bir biçimde sunmak yerine daha açık ve anlaşılabilir şekilde aktarılması gerektiği yönünde görüş aktarmışlardır.

4. 2. 1. 4. İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Öğrencilerin Sınıf Seviyesine Uygunluğuna İlişkin Bulgular

Araştırmada 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerindeki değerlerin öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygunluğuna ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 19'da değerlerin öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygun olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 19 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olduğuna İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olması	Kazandırılması öngörülen değerlerin günlük hayatta karşılaşılan değerlerden seçilmesi	7
	Değerlere karşı olumlu bir tavır geliştirmeleri	1
	Öğrenme-öğretme sürecinde sergilenen davranışlar	2

Tablo 19'un devamı

Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olması	Öğrencilerin yeterinde deneyim ve kazanıma sahip olmaları	2
	Değerlerin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olması	3
	İlgi çekici değerlerin olması	1

Tablo 19'da temaya ilişkin yapılan kodlamalarda, öğretmenlerin tamamına yakını, 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygun olduğu yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. Öğretmenler, değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olduğu yönündeki görüşlerine sırasıyla; kazandırılması öngörülen değerlerin günlük hayatta karşılaşılan değerlerden seçilmesi, değerlerin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olması, öğrenme-öğretme sürecinde sergilenen davranışlar, öğrenme-öğretme sürecinde sergilenen davranışlar, değerlere karşı olumlu bir tavır geliştirmeleri ve ilgi çekici değerlerin olmasını göstermişlerdir.

Değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olduğunu ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Öğrencinin yaşına ve sınıf seviyesine uygundur. Çünkü bu değerler toplumun sahip olduğu veya olmayı düşündüğü değerlerdir. Bundan ötürü öğrenciler için bu değerleri kazanmak zor bir iş değildir. Günlük hayatında kullanacağı için veya karşılaşacağı için bu değerlerle alakalı ön bilgilerinin olduğunu gözleyebiliyorum. Öğrencilerin anlamakta güçlük çekmemeleri sınıf seviyelerine uygun olduğunun göstergesidir." (Öğretmen 4. 1).

" Öğrencinin yaşına ve sınıf seviyesine uygundur. Metinlerin açık ve anlaşılır olması, dikkat çekici olması okuma parçalarının gereğinden fazla uzun tutulmaması iyi düşünülmüştür. Okuma metinlerinde tarihimizin önemli olaylarının, önemli kahramanların hayatlarının dile getirilmesi, belirli gün ve haftalara uygun okuma parçalarının yer alması, gelenek ve kültürümüzü ifade eden okuma parçalarının olması çocuklara kazandırılması gereken değerler açısından önemlidir. Değerlerin bu kapsamda somutlaştırılması seviye sorununu ortadan kaldırmaktadır. Bunu da öğrencilerimizin okul hayatındaki kazandığı değerler ölçüsünde davranmalarından anlıyorum"(Öğretmen 4.9).

"Kesinlikle sınıf seviyesine ve yaşına uygundur. 4. Sınıf öğrencileri 9-10 yaş aralığında oluyorlar. Bu çocukların artık anlama, algılama kapasiteleri yüksek oluyor.

Zaten var olan değerlerin çok daha fazlasının kültürel ve dini yapımızdan ötürü önceden verildiğini görüyoruz. Bu konuda öğrencilerin ilgili ve öğrenmeye istekli olmaları değerlerin sınıf seviyesine uygun olduğunun göstergesidir." (Öğretmen 4. 10).

Tablo 20'de değerlerin öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygun olmadığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 20 : Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olmadığına İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Öğrencilerin Yaş ve Sınıf Seviyesine Uygun Olmaması	Değerlerin metinlerde soyut olarak ifade edilmesi	3
	Değerlerin anlaşılabilir olmaması	2
	Aynı değerlerin her sınıf düzeyinde tekrarlanması	2

Tablo 20' e göre aynı temada birkaç öğretmen 4. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin, öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olmadığına ilişkin görüş aktarmışlardır. Öğretmenler, değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olmadığı yönündeki görüşlerine; değerlerin soyut olarak sunulması, değerlerin anlaşılabilir olmaması, aynı değerlerin her sınıf düzeyinde tekrarlanmasını gerekçe olarak ileri sürmüşlerdir. Değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olmadığını ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Okuma parçalarıyla kazandırılmak istenen değerlerin bu yaş grubu için uygun olmadığı kanaatindeyim. Genel olarak bakıldığında, bu değerin öğrencilere soyut düşünmeye başladığı yıllarda verilmesi gerekir. Bazı değerler var ki bu yaş çocuğunun ilgisini çekmemektedir. Örneğin, bilimsel merak veya bayrak sevgisi vb. değerlerin kavratılması çok zor olacaktır." (Öğretmen 4. 15).

"Okuma parçalarının 4. sınıf seviyesine uygun olmadığını, altında bir seviyede olduğunu düşünüyorum. Bu sınıfa gelene dek geçirmiş oldukları öğrenme yaşantılarında zaten bu değerlerle karşılaşmış veya tersi olan durumlara tanık olmuştur Bu yüzden ilkokulun son sınıf olan 4. sınıfta daha üst düzey değerler verilebilir. Empati, girişimcilik... vb." (Öğretmen 4. 16).

Tablo 21' de 4.sınıf öğretmenlerinin önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 21 : 4. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Öneriler	Değerler metinlerde daha somut olaylarla sunulmalıdır.	1
	Değerlerin sık tekrarlamak yerine farklı değerlere yer verilmelidir.	2

Tablo 21' e göre aynı temada öneri sunan öğretmenler, metinlerde değerlerin daha somut olaylarla sunulması ve her sınıf düzeyinde değerlerin tekrarlanması yerine farklı değerlere yer verilmesi gerektiği yönünde görüş beyan etmişlerdir.

4. 2. 2. İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Anlaşılabilirliği ve Günlük Yaşamda Kullanılma Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada sınıf öğretmenlerine "Türkçe ders kitabındaki metinlerle öğrencilere kazandırılması öngörülen değerler, öğrencilerin anlayabileceği veya günlük yaşamda kullanabilecekleri türden midir? Niçin?" sorusu yöneltilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin bu soruya vermiş oldukları yanıtların analizinden hareketle ulaşılan bulgular, tema ve kodlar halinde sunulmuştur.

4. 2. 2. 1. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Anlaşılabilirliği ve Günlük Yaşamda Kullanılma Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin, öğrencilerin anlayabileceği ve günlük yaşamda kullanabileceğine ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 22'de değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 22 : Değerlerin Anlaşılabilir ve Kullanılabilir Olduğuna İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Anlaşılabilir Olması	Öğrencilerin kararlarında, düşüncelerinde ve davranışlarında meydana gelen değişiklikler	7
	Öğrencilerin duygu ve davranışlarına uygun olması	2
	Öğrencilerin sosyal ilişkilerindeki ilerlemenin gözlenmesi	1
	Öğrenciler tarafından benimsenmesi ve kabul görmesi	2
	Metinlerdeki düzeninin, görsellerinin, yazı puntosunun, öğrencilerin seviyelerine uygun olması	1

Tablo 22'nin devamı

	Metinlerdeki içeriğin ne anlam ifade ettiğinin anlaşılması, kavranması	1
Değerlerin Kullanılabilir Olması	Kazandırılması öngörülen değerlerin, okulda, çevrede, akran grupları arasında yaşanabilir olması	5
	Öğrencilerin değerleri yaşama isteği	3
	Öğrencilerin değerlere inanmaları	2

Tablo 22 incelendiğinde temaya ilişkin yapılan kodlamalarda öğretmenlerin büyük çoğunluğu, 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin anlaşılabilir olduğuna ilişkin görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler değerlerin anlaşılabilir olması yönündeki görüşlerine; öğrencilerin kararlarında, düşüncelerinde ve davranışlarında meydana gelen değişiklikleri, değerlerin öğrenciler tarafından benimsenmesi ve kabul görmesi, öğrencilerin duygu ve davranışlarına uygun olması, öğrencilerin sosyal ilişkilerindeki ilerlemenin gözlenmesi, metinlerdeki düzenin, görsellerin, yazı puntosunun öğrencilerin seviyelerine uygun olması, metinlerdeki içeriğin ne anlam ifade ettiğinin anlaşılması, kavranmasını gerekçe olarak göstermişlerdir.

Yine aynı temada yapılan kodlamada öğretmenlerin tamamına yakını 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin günlük hayatta kullanılabilir olduğuna ilişkin görüş bildirmişlerdir. Bu görüşlerine sırasıyla; kazandırılması öngörülen değerlerin, okulda, çevrede, akran grupları arasında yaşanabilir olması, öğrencilerin değerleri yaşama isteği, öğrencilerin değerlere inanmalarını gerekçe olarak ileri sürmüşlerdir.

Değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olduğunu ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Türkçe ders kitabındaki okuma parçalarında bulunan değerler öğrenciler tarafından anlaşılabilecek şekilde aktarılmıştır. Onların seviyeleri temel alınarak metinler işlenmiş ve hazırlanmıştır. Günlük yaşamda kullanılabilirlikleri ise oldukça fazladır. Çünkü bu değerler öğrencilerin hayatının her alanında mevcuttur." (Öğretmen 1.5).

"*Evet, öğrencilerin anlayabileceği türdendir. Eğitimin informal olarak ailede başladığını düşünürsek bu öğrencilerin değerlere yabancı olmadıklarını göreceğiz. Bir nevi kitabın değeri sezdirmesi bile öğrencinin anlaması için yeterlidir. Bahsedilen değerlerin kullanım açısından bakılırsa bu değerlerin hayatta kullanılabilirliği vardır diye düşünüyorum." (Öğretmen 1.1).*

"Bu değerler öğrenci açısından merak uyandırıcı ve ilgi çekicidir. Bu özellik değerleri anlaşılabilir kılmaktadır. Değerlerin öğrenciler tarafından anlaşılabilir olması günlük yaşama kullanımlarını kolaylaştırmaktadır."(Öğretmen 1.10).

Tablo 23'de değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 23 : Değerlerin Anlaşılabilir ve Kullanılabilir Olmadığına İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Anlaşılabilir Olmaması	Değerlere uygun davranışların gözlenmemesi	1
	Metinlerde değerlerin içeriğinin yeterince anlaşılmaması (Örtük aktarım)	3
	Metinlerde değerlere ilişkin tanımlamalara yeterince yer verilmemesi	1
	Değerlerin öğrenciler tarafından kabul görmemesi	1
	Metinler araçlığıyla değerler aktarılırken yerel karakter ve hikâyelerden faydalanılmaması	1
Değerlerin Kullanılabilir Olmaması	Kazandırılması öngörülen değerlerin, okulda, çevrede, akran grupları arasında yaşanabilir olmaması	1
	Değerlerin öğrenciler tarafından yeterince anlaşılamaması	1

Tablo 23 incelendiğinde aynı temaya ilişkin yapılan kodlamalarda az sayıda öğretmen, 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin anlaşılabilir olmadığına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler değerlerin anlaşılabilir olmaması yönündeki görüşlerine sırasıyla; metinlerde değerlerin içeriğinin yeterince anlaşılmaması (Örtük aktarım),değerlere uygun davranışların gözlenmemesi, metinlerde değerlere ilişkin tanımlamalara yeterince yer verilmemesi, değerlerin öğrenciler tarafından kabul görmemesi, metinler aracılığıyla değerler aktarılırken yerel karakter ve hikâyelerden faydalanılmamasını gerekçe olarak göstermişlerdir.

Yine aynı temada yapılan kodlamada öğretmenlerden bazıları 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin günlük hayatta kullanılabilir olmadığına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Bu görüşlerine sırasıyla; kazandırılması öngörülen değerlerin, okulda, çevrede, akran grupları arasında yaşanabilir olmaması, değerlerin öğrenciler

tarafından yeterince anlaşılamamasını gerekçe olarak ileri sürdükleri görülmektedir. Değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olmadığını ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"*Türkçe ders kitabındaki okuma parçalarında iletilmek istenen değerler anlaşılabilirlikten uzaktır. Çünkü değerler örtük bir şekilde anlatılmaya çalışılmıştır. Günlük yaşamda kullanılabilirliği için ise anlaşılan değerlerin günlük yaşamda kullanılabileceğini düşünüyorum." (Öğretmen 1.4).*

"Öğrencilerin anlayabileceği türden değildir. Örnek verecek olursam; Türkçe dersinde yardımlaşma değerine ilişkin konular öğrencilere doğrudan değil sezdirilerek verilmiştir. Öğrencinin sadece değeri fark etmesi sağlanmıştır. Bu değere ilişkin kavramlar öğretilmeye çalışılmamıştır. Ya da bu değere sahip insanların özelliklerinden bahsedilmemiştir. Yapılan sadece çocuğun değeri sezmesini beklemek olmuştur. Bu sebepten anlaşılabilirliği engellenmiştir. Günlük hayatta kullanımı konusunda bir sıkıntının olacağını düşünmüyorum. Çünkü hayattan seçilen değerler mevcuttur." (Öğretmen 1.9).

Tablo 24' te sınıf öğretmenlerinin önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 24 : 1. Sınıf öğretmenlerinin Önerilerine ilişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Anlaşılabilir Olmasına İlişkin Bulgular	Metinlerde değerlerin içeriği açık, anlaşılır ve örneklerle sunulmalıdır	1
	Metinlerin içeriğinde kültürümüze mal olmuş karakter ve anonim hikâyelerden faydalanılmalıdır	1
	Metinler daha kısa ve akıcı olarak düzenlenmelidir.	1
Değerlerin Kullanılabilir Olmasına İlişkin Bulgular	Değerler belirlenirken öğrencilerin aile, çevre ve akran grupları içerisinde yaşayabileceği türden değerler seçilmelidir.	1
	Öğretmen tarafından metinler aracılığıyla değerlerin anlaşılabilirliği sağlanmalıdır.	1

Tablo 24'e göre "Değerlerin Anlaşılabilir Olması" adlı temaya ilişkin öneri sunan öğretmenler, metinlerde değerlerin içeriğini açık, anlaşılır ve örneklerle sunulması, kültürümüze mal olmuş ve anonim hikâyelerden faydalanılması ve metinlerin kısa ve akıcı

olarak düzenlenmesi gerektiği yönünde görüş beyan ettikleri görülmektedir.

Yine aynı tabloda "Değerlerin Kullanılabilir Olması" adlı temaya ilişkin olarak öğretmenler; değerler belirlenirken öğrencilerin aile, çevre ve akran grupları içerisinde yaşayabileceği türden değerler seçilmesi ve değerlerin anlaşılabilirliğinin sağlanması yönünde öneriler sunmuşlardır.

4. 2. 2. 2. İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Anlaşılabilirliği ve Günlük Yaşamda Kullanılma Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin, öğrencilerin anlayabileceği ve günlük yaşamda kullanabileceğine ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 25'te değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 25 : Değerlerin Anlaşılabilir ve Kullanılabilir Olduğuna İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Anlaşılabilir Olması	Kazandırılması öngörülen değerlerin aile, okul ve çevrede gözlenebilmesi	3
	Değerlerin somut olarak ifade edilmesi	2
	Değerlerin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olması	7
	Kazandırılması öngörülen değerlerin kültürel değerlerle yakın ilişkisinin bulunması	1
	Öğrencilerde değerlere ilişkin somut davranışların gözlenmesi	1
	Metinlerin sade, anlaşılır ve öğrencilerin seviyelerine uygun seçilmiş olması	1
Değerlerin Kullanılabilir Olması	Kazandırılması öngörülen değerlerin aile, okul, sosyal çevrede yaşanabilir türden olması	16
	Değerlerin yeterli düzeyde anlaşılması, kavranması ve öğrencilerin değerleri yaşama isteği	2
	Öğrencilerin değerlere ilişkin deneyim ve kazanımları	1

Tablo 25 incelendiğinde temaya ilişkin yapılan kodlamalarda öğretmenlerin büyük çoğunluğu, değerlerin anlaşılabilir olduğuna ilişkin görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler

değerlerin anlaşılabilir olması yönündeki görüşlerine sırasıyla; Değerlerin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olması, kazandırılması öngörülen değerlerin aile, okul ve çevrede gözlenebilmesi, değerlerin somut olarak ifade edilmesi, kazandırılması öngörülen değerlerin kültürel değerlerle yakın ilişkisinin bulunması, metinlerin sade, anlaşılır ve öğrenci seviyelerine uygun seçilmiş olmasını gerekçe olarak göstermişlerdir.

Aynı temada öğretmenlerin tamamına yakını, 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kullanılabilir olduğuna ilişkin görüş bildirmişlerdir. Bu görüşlerine sırasıyla; kazandırılması öngörülen değerlerin; okulda, çevrede, akran grupları arasında olarak ileri sürmüşlerdir Değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olduğunu ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"*Okuma parçalarındaki değerler, günlük hayatta öğrencilerin görebilecekleri karşılaşabilecekleri durumlardan seçilmiştir. Karşılaşılan sorunlar günlük hayattan seçildiği için bu değerlerin anlaşılabilirliği de vardır."(Öğretmen 2. 8).*

" Bu değerler öğrencilerin anlayabilecekleri türden anlatılmıştır. Çünkü metinler kısa seçilen kelimeler 2. Sınıf öğrencilerinin seviyelerine uygun seçilmiş bu da parçalarda anlatılan değerleri anlaşılır kılmaktadır. Değerler hayatımızın her alanında olduğundan dolayı günlük olarak kullanılabilirler."(Öğretmen 2. 9).

Tablo 26'da değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olmadığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 26 : Değerlerin Anlaşılabilir ve Kullanılabilir Olmadığına İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Anlaşılabilir Olmaması	Metinlerde değerlere ilişkin içeriğin olmaması	1
	Metinlerde değerlerin içeriğinin yeterince anlaşılmaması (Örtük aktarım)	2
	Öğrencilerin, değerlere ilişkin yeterli düzeyde yaşantı ve deneyime sahip olmamaları	1
Değerlerin Kullanılabilir Olmaması	Kazandırılması öngörülen değerlerin okulda, çevrede, akran grupları arasında yaşanabilir olmaması	1
	Metinlerde değerlere ilişkin içeriğin değerlerin bulunmaması	1

Tablo 26 incelendiğinde aynı temaya ilişkin yapılan kodlamalarda az sayıda öğretmen, 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin anlaşılabilir olmadığına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler değerlerin anlaşılabilir olmaması yönündeki görüşlerine sırasıyla; metinlerde değerlerin içeriğinin yeterince anlaşılmaması (Örtük aktarım), metinlerde değerlere ilişkin içerin bulunmaması ve öğrencilerin, değerlere ilişkin yeterli düzeyde yaşantı ve deneyime sahip olmamalarını gerekçe olarak ileri sürmüşlerdir.

Yine aynı temada yapılan kodlamada öğretmenlerden bazıları 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin günlük hayatta kullanılabilir olmadığına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Bu görüşlerine sırasıyla; kazandırılması öngörülen değerlerin, okulda, çevrede, akran grupları arasında yaşanabilir olmaması ve metinlerde değerlere ilişkin içeriğin bulunmamasını gerekçe olarak göstermişlerdir. Değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olmadığını ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Ders kitabındaki okuma parçaları değerlerden bahsetmiyor. Öğretmen olarak kendim parçayı zor olsa da bir değerler iliştirmeye çalışıyorum. Toplamda kaç değere sahip olduğu konusunda fikrim yok ama kitap boyunca iki değerle karşılaşmanın mümkün olmadığını görüyorum. Var olan değerlerinde anlaşılır olduğunu düşünmüyorum. Olmayan değerlerin kullanılabilirliği yoktur. Parçalarda değerlerden bahsedilmemektedir"(Öğretmen 2.1).

"Öğrenciler, kitaptan değerleri kolay bir şekilde anlamaktadırlar. Çünkü bu değerler saha önceki eğitim- öğretim yaşantısında kazanılan değerlerden değildirler. Anlaşılabilirliği olan değerlerin günlük yaşamda kullanımı öğrencilerin hayatlarını daha anlamlı kılacağı için kazanılan değerlerin kullanıldığını düşünüyorum." (Öğretmen 2.20).

"*Ders kitabındaki değerler seviye olarak anlaşılabilirken, direk parçaya bakarak anlaşılabilir olmayabiliyorlar. Günlük yaşamda kullanımları için ise yine "sevgi" değeri bu yaş çocuğu için, ya kardeşi ya abisi veya sokakta bir hayvan, bahçede bir bitki için karşılaşabileceği bir değerdir."(Öğretmen 2.17).*

Tablo 27'de sınıf öğretmenlerinin önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 27 : 2. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine ilişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Anlaşılabilir Olmasına İlişkin Öneriler	Metinlerde değerler açık, anlaşılır ve örneklerle sunulmalıdır	2
	Metinler daha kısa ve akıcı olarak düzenlenmelidir.	1
Değerlerin Kullanılabilir Olmasına İlişkin Öneriler	Değerler belirlenirken öğrencilerin aile, çevre ve akran grupları içerisinde yaşayabileceği türden değerler seçilmelidir.	1
	Öğretmen tarafından metinler aracılığıyla değerlerin anlaşılabilirliği sağlanmalıdır.	1

Tablo 27'ye göre "Değerlerin Anlaşılabilir Olması" adlı temaya ilişkin öneri sunan öğretmenler, metinlerde değerlerin içeriğini açık, anlaşılır ve örneklerle sunulması, metinlerin daha kısa ve akıcı olarak düzenlenmesi yönünde görüş beyan ettikleri görülmektedir. "Değerlerin Kullanılabilir Olması" adlı temaya ilişkin ise öğretmenler; değerler belirlenirken öğrencilerin aile, çevre ve akran grupları içerisinde yaşayabileceği türden değerler seçilmesi ve öğretmen tarafından metinler aracılığıyla değerlerin anlaşılabilirliği sağlanması yönünde görüş ileri sürmüşlerdir.

4. 2. 2. 3. İlkokul 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin, Anlaşılabilirliği ve Günlük Yaşamda Kullanılma Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin, öğrencilerin anlayabileceği ve günlük yaşamda kullanabileceğine ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 28'de değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 28 : Değerlerin Anlaşılabilir ve Kullanılabilir Olduğuna İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Anlaşılabilir Olması	Kazandırılması öngörülen değerlerin aile, okul ve çevrede gözlenebilmesi	1
	Metinlerde değerlerin somut olarak ifade edilmesi	3
	Öğrencinin gelişim özelliklerine uygun uygun olması	4
	Öğrencilerde değerlere ilişkin somut davranışların gözlenmesi	1

Tablo 28'in devamı

Değerlerin Anlaşılabilir Olması	Metinlerin sade, anlaşılır ve öğrencilerin seviyelerine uygun seçilmiş olması	1
Değerlerin Kullanılabilir Olması	Kazandırılması öngörülen değerlerin aile, okul, sosyal çevrede yaşanabilir türden olması	13
	Değerlerin yeterli düzeyde anlaşılması, kavranması ve öğrencilerin değerleri yaşama isteği	1
	Öğrencilerin değerlere ilişkin deneyim ve kazanımları	1

Tablo 28 incelendiğinde temaya ilişkin yapılan kodlamalarda öğretmenlerin yaklaşık 3'te 2'si, 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin anlaşılabilir olduğuna ilişkin görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler değerlerin anlaşılabilir olması yönündeki görüşlerine sırasıyla; değerlerin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olması, metinlerde değerlerin somut olarak ifade edilmesi, kazandırılması öngörülen değerlerin aile, okul ve çevrede gözlenebilmesi, öğrencilerde değerlere ilişkin somut davranışların gözlenmesi, metinlerin sade, anlaşılır ve öğrenci seviyelerine uygun seçilmiş olmasını gerekçe olarak göstermişlerdir.

Yine aynı temada yapılan kodlamada öğretmenlerin tamamına yakını, 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin günlük hayatta kullanılabilir olduğuna ilişkin görüş bildirmişlerdir. Bu görüşlerine sırasıyla; kazandırılması öngörülen değerlerin, okulda, çevrede, akran grupları arasında yaşanabilir olması, öğrencilerin değerlerin yeterli düzeyde anlaşılması, kavranması ve öğrencilerin değerleri yaşama isteğini gerekçe olarak ileri sürmüşlerdir. Değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olduğunu ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Bu değerlerin öğrencilerin seviyelerine uygun olduğunu düşündüğümden ötürü anlaşılabilir olduğu fikrindeyim. Fakat değerler öğrenciler tarafından sıkılarak ve istenmeyerek dinleniyor. Çünkü metinlerdeki değerler öğrencilere sevdirilerek ve merak uyandıracak şekilde sunulmamıştır. Mahallemizde ve okulumuzda bu değerlerin kullanım alanları oldukça fazladır. Öğrenciler bu değerleri rahatlıkla kullanabilirler"(Öğretmen 3.3).

"Evet değerler anlaşılabilir bir şekilde aktarılmıştır. Öğrenci okuma parçasını okuduktan sonra parçanın konusu veya ana fikri sorulduğunda öğrenci direk cevabı

verebilmektedir. Yani değer anlaşılabilir bir şekilde aktarılmıştır. Günlük hayatta ise bu değerlerin kullanılabileceklerini düşünüyorum. Çünkü bu değerler çocukların her an karşılaşabileceği türdendir."(Öğretmen 3.13).

Tablo 29'da değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olmadığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 29 : Değerlerin Anlaşılabilir ve Kullanılabilir Olmadığına İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Anlaşılabilir Olmaması	Metinlerdeki değerlerin öğrenci seviyelerine uygun olmaması	1
	Metinlerde değerlerin içeriğinin yeterince anlaşılmaması (Örtük aktarım)	2
	Metinlerin içeriğinin, görsellerinin ve etkinliklerinin değerlerin anlaşılabilirliğe hizmet etmemesi	1
Değerlerin Kullanılabilir Olmaması	Kazandırılması öngörülen değerlerin, okulda, çevrede, akran grupları arasında yaşanabilir olmaması	3
	Değerlerin içeriğinin yeterince anlaşılamaması	1

Tablo 29 incelendiğinde aynı temaya ilişkin yapılan kodlamalarda az sayıda öğretmen, 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin anlaşılabilir olmadığına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler değerlerin anlaşılabilir olmaması yönündeki görüşlerine sırasıyla; metinlerde değerlerin içeriğinin yeterince anlaşılmaması (Örtük aktarım), metinlerdeki değerlerin öğrenci seviyelerine uygun olmaması, metinlerin içeriğinin, görsellerinin ve etkinliklerinin değerlerin anlaşılabilirliğine hizmet etmemesini gerekçe olarak ileri sürmüşlerdir.

Yine aynı temada yapılan kodlamada öğretmenlerden bazıları 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin günlük hayatta kullanılabilir olmadığına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Bu görüşlerine sırasıyla; kazandırılması öngörülen değerlerin, okulda, çevrede, akran grupları arasında yaşanabilir olmaması ve değerlerin içeriğinin yeterince anlaşılamamasını gerekçe olarak göstermişlerdir Değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olmadığını ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Değerler öğrencilerin anlayabileceği bir şekilde anlatılmamıştır. "Tavşan ile kaplumbağa" metnini örnek verirsek birden fazla değerin bulunduğunu görürüz. Fakat bu

değerlerin hiç birine açık bir şekilde vurgu yapılmamıştır. Üstü kapalı gizli bir şekilde öğretilmeye çalışılmıştır. Bu değerler öğrenilirse hayatta kullanılabilecekleri alanların mevcut olduğunu düşünüyorum." (Öğretmen 3.2).

"Hayır, değerler anlaşılır bir şekilde anlatılmamıştır. Bir metin veya bir şiirle verilmek istenen değer sonuca ulaşmadan çocukların zihinlerinde netleşmeden metinler yarıda kesilmiştir. Sebebi ise bu metinlerin kitap için özel olarak hazırlanmadığından kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı mesaj net olarak öğrenciler tarafından anlaşılamamıştır. Öğrencilerimin yaşadıkları ortam itibariyle zengin bir yaşantılarının olmadığını düşünüyorum. Hayatta kullanımı ile ilgili olarak sınırlı ortamlarının olduğunu düşünüyorum." (Öğretmen 3.16).

Tablo 30'da sınıf öğretmenlerinin önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 30 : 3. Sınıf öğretmenlerinin Önerilerine ilişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Anlaşılabilir Olmasına İlişkin Öneriler	Metinlerde değerler açık, anlaşılır ve örneklerle sunulmalıdır	2
	Metinlerde kullanılan görseller kazandırılması öngörülen değerlere dikkat çekecek şekilde düzenlenmelidir.	1
Değerlerin Kullanılabilir Olmasına İlişkin Öneriler	Değerler belirlenirken öğrencilerin aile, çevre ve akran grupları içerisinde yaşayabileceği türden değerler seçilmelidir.	2
	Öğretmen tarafından metinler aracılığıyla değerlerin anlaşılabilirliği sağlanmalıdır.	1

Tablo 30'a göre "Değerlerin Anlaşılabilir Olması" adlı temaya ilişkin öneri sunan öğretmenler, değerlerin içeriğini açık, anlaşılır ve örneklerle sunulması ve metinlerde kullanılan görseller kazandırılması öngörülen değerlere dikkat çekecek şekilde düzenlenmesi gerektiğine vurgu yapmışlardır. "Değerlerin Kullanılabilir Olması" adlı temaya ilişkin ise öğretmenler; değerler belirlenirken öğrencilerin aile, çevre ve akran grupları içerisinde yaşayabileceği türden değerler seçilmesi ve öğretmen tarafından metinler aracılığıyla değerlerin anlaşılabilirliği sağlanması yönünde görüş ileri sürmüşlerdir.

4. 2. 2. 4. İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Anlaşılabilirliği ve Günlük Yaşamda Kullanılma Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin, öğrencilerin anlayabileceği ve günlük yaşamda kullanabileceğine ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 31'de değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 31 : Değerlerin Anlaşılabilir ve Kullanılabilir Olduğuna İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Anlaşılabilir Olması	Kazandırılması öngörülen değerlerin aile, okul ve çevrede gözlenebilmesi	4
	Öğrencilerin yeterli deneyim ve kazanıma sahip olmaları	2
	Öğrencilerin değerlere inanmaları	1
	Değerlerin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olması	6
	Metinlerin sade, anlaşılır ve öğrencilerin seviyelerine uygun seçilmiş olması	2
Değerlerin Kullanılabilir Olması	Kazandırılması öngörülen değerlerin aile, okul, sosyal çevrede yaşanabilir türden olması	13
	Değerlerin yeterli düzeyde anlaşılması, kavranması ve öğrencilerin değerleri yaşama isteği	1
	Değerlerin öğrenciler tarafından özümsenmesi	1
	Kazandırılması öngörülen değerlerin toplum tarafından önemsenmesi, değerli bulunması	1

Tablo 31 incelendiğinde temaya ilişkin yapılan kodlamalarda öğretmenlerin büyük çoğunluğu 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin anlaşılabilir olduğuna ilişkin görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler değerlerin anlaşılabilir olması yönündeki görüşlerine sırasıyla; değerlerin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olması, kazandırılması öngörülen değerlerin aile, okul ve çevrede gözlenebilmesi, öğrencilerin yeterli deneyim ve kazanıma sahip olmaları, metinlerin sade, anlaşılır ve öğrencilerin seviyelerine uygun seçilmiş olmasını gerekçe olarak göstermişlerdir.

Aynı temada öğretmenlerin tamamına yakını, metinlerdeki değerlerin günlük hayatta kullanılabilir olduğuna ilişkin görüş bildirmişlerdir. Bu görüşlerine sırasıyla; kazandırılması öngörülen değerlerin, okulda, çevrede, akran grupları arasında yaşanabilir olması, öğrencilerin değerlerin yeterli düzeyde anlaşılması, kavranması ve öğrencilerin değerleri yaşama isteği, değerlerin öğrenciler tarafından özümsenmesi, kazandırılması öngörülen değerlerin toplum tarafından önemsenmesi, değerli bulunmasını gerekçe olarak ileri sürmüşlerdir. Değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olduğunu ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"*Bu sınıf için belirlenen değerler anlaşılırdır fakat kitapta yer alan okuma parçalarında ki değerlerin, aktarımı ile ilgili sıkıntılar mevcuttur. "Neden verilmek istenen değerler dolaysız bir şekilde öğrenciye aktarılmayıp bir öğretmenin bile zor farkına varabileceği şekilde metin içerisine saklanmıştır?" diye bir soru insanın aklına geliyor. Bu değerlerin yaşamdaki kullanımları için ise değerlerin yaşamda karşılaşılacak türden olduğunu düşünmekteyim."(Öğretmen 4.5).*

"Kitaptaki okuma parçalarında yer alan değerler öğrencilerin gün içerisinde, sıra arkadaşı ile bile konuşmalarında karşılaşabileceği türdendir. Mesela bir paylaşım değeri metinlerde vurgu yapılan değerlerden biridir. Bu değer, bu yaş grubu için çok önemli, karşılaşabileceği anladığı ve kullanabildiği bir değerdir."(Öğretmen 4.20).

Tablo 32'de değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olmadığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 32 : Değerlerin Anlaşılabilir ve Kullanılabilir Olmadığına İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Anlaşılabilir Olmaması	Metinlerdeki değerlerin soyut ve öğrenci seviyelerine uygun olmaması	3
	Metinlerde değerlerin içeriğinin yeterince anlaşılmaması (Örtük aktarım)	1
	Değerlerin ne anlam ifade ettiğinin anlaşılamaması	1
Değerlerin Kullanılabilir Olmaması	Değerlerin öğrencilerin duygularıyla uyumlu olmaması	1
	Değerlerin içeriğinin yeterince anlaşılamaması	2
	Değerlerin yaşanılan çevrede yeterli düzeyde önemsenmemesi	1

Tablo 32 incelendiğinde aynı temaya ilişkin yapılan kodlamalarda az sayıda öğretmen, 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin anlaşılabilir olmadığına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler değerlerin anlaşılabilir olmaması yönündeki görüşlerine sırasıyla; metinlerdeki değerlerin soyut ve öğrenci seviyelerine uygun olmaması, metinlerde değerlerin içeriğinin yeterince anlaşılmaması (Örtük aktarım), değerlerin ne anlam ifade ettiğinin anlaşılamamasını gerekçe olarak göstermişlerdir.

Yine aynı temada yapılan kodlamada öğretmenlerden bazıları 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin günlük hayatta kullanılabilir olmadığına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Bu görüşlerine sırasıyla; değerlerin içeriğinin yeterince anlaşılamaması, değerlerin öğrencilerin duygularıyla uyumlu olmaması, değerlerin yaşanılan çevrede yeterli düzeyde önemsenmemesini gerekçe olarak sunmuşlardır. Değerlerin anlaşılabilir ve kullanılabilir olmadığını ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Metinlerde geçen değerlerin birçoğu, öğrenciler için soyut ve anlamlı olmadığından anlaşılır türden değildir. Günlük yaşamda kullanım alanı bulunan değerler mevcut olmakla birlikte anlaşılır ve kullanılabilirliği olmayan değerlerde çoğunluktadır."(Öğretmen 4.12).

"Değerlerin soyut olması öğrencilerin anlamasını engellemektedir. Bu değerler öğrenci için anlamlı olmadığından öğrenilebilirliği ve hayatta bilinçli olarak kullanılabilirliği yoktur."(Öğretmen 4.13).

Tablo 33'de sınıf öğretmenlerinin önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 33 : 4. Sınıf öğretmenlerinin Önerilerine ilişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Anlaşılabilir Olmasına İlişkin Öneriler	Metinlerde değerler açık, anlaşılır ve örneklerle sunulmalıdır	1
Değerlerin Kullanılabilir Olmasına İlişkin Öneriler	Öğretmen tarafından metinler aracılığıyla değerlerin anlaşılabilirliği sağlanmalıdır.	2

Tablo 33'e göre "Değerlerin Anlaşılabilir Olması" adlı temaya ilişkin öneri sunan bir

öğretmen, metinlerde değerlerin içeriğini açık, anlaşılır ve örneklerle sunulması gerektiğini ifade etmişti. "Değerlerin Kullanılabilir Olması" adlı temaya ilişkin ise öğretmenler ise öğretmen tarafından metinler aracılığıyla değerlerin anlaşılabilirliğinin sağlanması gerektiğine vurgu yapmışlardır.

4. 2. 3. İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterliliğine İlişkin Bulgular İlişkin Bulgular

Araştırmada sınıf öğretmenlerine "Türkçe ders kitabında yer alan metinlerinde öğrencilere kazandırılması öngörülen değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Niçin?" sorusu yöneltilmiştir. Sınıf öğretmenlerin bu soruya vermiş oldukları yanıtların analizinden hareketle ulaşılan bulgular, tema ve kodlar halinde sunulmuştur.

4. 2. 3. 1. İlkokul 1. sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterliliğine İlişkin Bulgular

Araştırmada 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterliliğine ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 34'te değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 34 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olduğuna İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kazanımına Yönelik Etkinliklerin Yeterli Olması	Etkinliklerin diğer derslerdeki etkinlikleri desteklemesi	1
	Öğrencilerin, problem durumlarına çözüm üretmesine katkı sağlayacak türden olması	1
	Etkinliklerin sayıca yeterli düzeyde olması	1
	Öğrencilerin kendilerini yaratıcı yollarla ifade etmesini sağlaması	1

Tablo 34 incelendiğinde, az sayıda öğretmenin 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kazanımına yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğu yönünde görüş beyan ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenleri görüşlerini; değerlerin kazanımına

yönelik yapılan etkinliklerin diğer derslerdeki etkinlikleri desteklediği, öğrencilerin problem durumlarına çözüm üretmesine katkı sağlayacak türden olması, sayıca yeterli düzeyde olması, öğrencilerin kendilerini yaratıcı yollarla ifade etmesini sağlaması, ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir.

Değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğunu ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Yeterli görüyorum. Çünkü bu değerler farklı ders kitaplarında da işleniyor. Her derste bu değerlerle alakalı farklı etkinliğin çözüldüğünü göz önüne aldığımızda etkinliklerin yeterli olduğu düşüncesine varıyorum"(Öğretmen 1.7).

"Sayıca yeterli olduğunu düşünüyorum. Etkinliklerimiz yeterlidir. Fakat değerler daha farklı bir şekilde; yaparak ve yaşayarak öğrenme faaliyetleri ile pekiştirilmelidir. Sayı bazında öğrenciler etkinliklerden sıkılmamaktadırlar"(Öğretmen 1.10).

"*Etkinlikler yeterliydi. Nitelik olarak çok uzun olmaması olumlu bulduğum noktadır. Bu yaş çocukları okuma-yazma konusunda çabuk sıkılacaklarından etkinliklerin kısa oluşu olumlu bir noktaydı"(Öğretmen 1.11).*

Tablo 35'te değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 35 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olmadığına İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kazanımına Yönelik Etkinliklerin Yeterli Olmaması	Etkinliklerin ilgi çekici olmaması	3
	İlgili değerleri öğrencilere kazandırma noktasında yeterli olmaması	1
	Değerlere yönelik etkinliklerin olmaması	4
	Değerleri doğrudan verebilecek yapıda yazılmış etkinliklerin olmaması	1
	Değerlere yönelik etkinliklerinin sonraki metinlerde tekrar edilmemesi	1
	Değerlere yönelik etkinliklerin farklı türden olmaması	1
	Etkinliklerde görsel öğelere yer verilmemesi	1

Tablo 35 incelendiğinde öğretmenlerin tamamına yakınının, 1. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olmadığına ilişkin görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu görüşlerini sırasıyla; değerlere yönelik etkinliklerin olmaması, etkinliklerin ilgi çekici olmaması, ilgili değerleri öğrencilere kazandırma noktasında yeterli olmaması, değerleri doğrudan verebilecek yapıda yazılmış etkinliklerin olmaması, değerlere yönelik etkinlikleri sonraki metinlerde tekrar edilmemesi, değerlere yönelik etkinliklerin farklı türden olmaması, etkinliklerde görsel öğelere yer verilmemesini gerekçe olarak göstermişlerdir. Değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olmadığını ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"*Etkinliklerimiz yeterli olmamakla beraber, bu yaş öğrencilerinin keyif alarak öğrenebilecekleri türden de değildir. En azından oyun ile öğrenebilecekleri etkinliklere yer verilmesi gerekirdi. Çocuklara bu parçalardaki değer nedir? Gibi soru sorarak değeri öğretmenin mümkün olacağını düşünmüyorum."(Öğretmen 1.2).*

"Etkinlikler de tıpkı metinler gibi değerler ile alakalı değildirler. Daha çok kelimenin anlamı ve parçayla alakalı etkinlikler mevcuttur. Değeri ön plana çıkarıp vurgulayan etkinlikler yok denecek kadar azdır.(Öğretmen 1.3).

"Kazanımlarda bahsedilen değerleri kazandırmak için yapılan etkinlikler yeterli değildirler. Ayrıca etkinlikler öğrencinin zevkle yapmak istediği türden de değildir. Soru-cevap niteliğindeki etkinliklerin kazanıma hizmet ettiğini düşünmüyorum."(Öğretmen 1.6).

Tablo 36'da değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 36 : 1. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Öneriler	Değerlere yönelik etkinlikler farklı türlerde sunularak nitelikleri arttırılmalıdır.	4
	Etkinlikler sonraki metinlerdeki etkinliklerde tekrar edilmelidir,	1
	Etkinliklerde görsel öğelere yer verilmelidir.	1
	Değerleri doğrudan verebilecek yapıda yazılmış etkinliklere yer verilmelidir.	1

Tablo 36'nın devamı

Öneriler	Değerlere yönelik etkinliklerinin sonraki metinlerde tekrar edilmemesi	1
	Öğrencilere somut yaşantılar sunabilecek etkinliklere yer verilmelidir.	1

Tablo 36'da aynı temada öğretmenler, 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterliliğine ilişkin öneri sunmuşlardır. Bu önerilerini; değerlere yönelik etkinlikler farklı türlerde sunularak nitelikleri arttırılması, etkinlikler sonraki metinlerdeki etkinliklerde tekrar edilmesi, etkinliklerde görsel öğelere yer ve değerleri doğrudan verebilecek yapıda yazılmış etkinlikleri yer verilmesi ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir.

4. 2. 3. 2. İlkokul 2. sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterliliğine İlişkin Bulgular

Araştırmada 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterliliğine ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 37'de değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 37 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olduğuna İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kazanımına Yönelik Etkinliklerin Yeterli Olması	Öğrencilerin değerler hakkında duygu ve düşüncelerini uygun yolla ortaya koymasını sağlaması	1
	İlgili değerleri öğrencilere kazandırma noktasında yeterli olması	1
	Etkinliklerin sayıca yeterli düzeyde olması	2

Tablo 37 incelendiğinde, az sayıda öğretmenin 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kazanımına yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğu yönünde görüş beyan ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenleri görüşlerini sırasıyla; etkinliklerin sayıca yeterli düzeyde olması, öğrencilerin değerler hakkında duygu ve düşüncelerini uygun yolla ortaya koymasını sağlaması, ilgili değerleri öğrencilere kazandırma noktasında yeterli olması, ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir.

Değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğunu ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Etkinlikler yeterlidir. Bu konuda yapılacak daha fazla etkinliğin öğrencileri sıkacağını düşünüyorum. Zaten okuma parçalarıyla kazanması gereken değerleri edinen öğrenciler, birkaç etkinlikle bunları pekiştirebiliyorlar."(Öğretmen 2.8).

"Evet yeterlidir. Etkinlikler zaten bu işin bilişsel düzeydeki kısmının bilgi basamağını oluşturuyor. Geri kalan kısmı ise öğretmenin uygulaması ile alakalıdır ama mevcut etkinliklerin yeterli olduğunu düşünüyorum. Sayıca muhakkak her değer ile alakalı etkinliğin olduğu görülmektedir."(Öğretmen 2.13).

"Etkinlikler yeterli düzeydedir. Çünkü parçalarda verilen değerlerin öğrenilip öğrenilmediğini yapılan etkinliklerle kolaylıkla anlayabiliyoruz. Değerler anlaşılmasa bile yapılacak olan etkinliklerle öğrenciler değerleri yeniden kavrayabiliyorlar."(Öğretmen 2.15).

Tablo 38'de değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olmadığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 38 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olmadığına İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kazanımına Yönelik Etkinliklerin Yeterli Olmaması	Etkinliklerin ilgi çekici olmaması	7
	İlgili değerleri öğrencilere kazandırma noktasında yeterli olmaması	1
	Değerlerin kazandırılmasına yönelik etkinliklerin olmaması	6
	Değerleri doğrudan verebilecek yapıda yazılmış etkinliklerin olmaması	2
	Değerlere yönelik etkinliklerin farklı türden olmaması	1
	Değerlerin sayı açısından yetersiz olması	1

Tablo 38 incelendiğinde öğretmenlerin tamamına yakınının, 2. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olmadığına ilişkin görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu görüşlerine sırasıyla; etkinliklerin ilgi çekici olmayışı, değerlerin kazandırılmasına yönelik etkinliklerin olmaması, değerlerin sayı açısından yetersiz olması, değerleri doğrudan verebilecek yapıda yazılmış etkinliklerin

olmaması ve değerlere yönelik etkinliklerin farklı türden olmamasını gerekçe olarak göstermişlerdir.Değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olmadığını ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Sayı açısından yetersiz olduğu fikrindeyim. Bu değerlerin kazandırılmasının dönütünü almak için yeterli sayıda etkinlik yoktur. Yapılan etkinliklere bakarak öğrencilerin kazandırılması öngörülen değerlere sahip olma derecesini belirleyemiyorum. Sayı ve nitelik açısından gözden geçirilmelidir." (Öğretmen 2. 7).

"Sayıca çok az etkinlik olmasından dolayı yeterli değildir. Bu değerler birkaç etkinlikle geçilmiştir. Bunlar öğrencide tutum oluşturabilecek etkiyi yaratmamaktadır. Ancak değerin bilgi düzeyinde bilgisine sahip olmasına vesile olabilecek niteliktedir."(Öğretmen 2.10).

"Okuma parçalarının devamında gelen etkinlikler yetersizdirler. Çünkü metinde geçen değeri ölçmeye yönelik bir tane bile etkinlik bulunmamaktadır. Ancak farklı etkinlikler içerisinde örtük bir şekilde sunulmaktadır."(Öğretmen 2.18).

Tablo 39'da sınıf öğretmelerinin önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 39 : 2. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Öneriler	Değerlere yönelik etkinlikler farklı türlerde sunularak etkinliklerin nitelikleri arttırılmalıdır.	4
	Değerleri doğrudan verebilecek yapıda yazılmış etkinliklere yer verilmelidir.	3
	Öğrencilere somut yaşantılar sunabilecek etkinliklere yer verilmelidir.	1

Tablo 39'da aynı temada öğretmenler, 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterliliğine ilişkin öneri sunmuşlardır. Bu önerilerini sırasıyla; değerlere yönelik etkinlikler farklı türlerde sunularak etkinliklerin nitelikleri arttırılmalı, değerleri doğrudan verebilecek yapıda yazılmış etkinlikleri yer verilmeli ve öğrencilerde somut yaşantılar sunabilecek etkinliklere yer verilmeli ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir.

4. 2. 3. 3. İlkokul 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterliliğine İlişkin Bulgular

Araştırmada 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterliliğine ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 40'da değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 40 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olduğuna İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kazanımına Yönelik Etkinliklerin Yeterli Olması	Etkinliklerin, ilgi çekebilecek türden hazırlanmış olması	1
	Öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olması	1
	Etkinliklerin sayıca yeterli düzeyde olması	2

Tablo 40 incelendiğinde, az sayıda öğretmenin 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kazanımına yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğu yönünde görüş beyan ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenleri görüşlerini sırasıyla; etkinliklerin sayıca yeterli düzeyde olması, öğrencilerim gelişim özelliklerine uygun olması, etkinliklerin ilgi çekebilecek türden hazırlanmış olması ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir.

Değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğunu ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

" Evet, bence etkinlikler yeterlidir. Zaten bir metin bir haftaya yayılmış durumdadır. Etkinlikler hem öğrencinin seviyesine uygundur hem de zevkli bir şekilde öğrenmeleri pekiştirecek tarzda hazırlanmıştır"(Öğretmen 3.13).

"Etkinliklerin, sayı olarak yeterli olacağı kanısındayım. İşlevselliği ve amaca hizmet etme noktasında ise etkinlikleri yetersiz buluyorum. Örnek olarak, bir araştırma etkinliğini köy öğrencisine yaptırmanın nasıl mümkün olacağını bilemiyorum. Konu ile alakalı internet araştırmasını köy öğrencisine yaptırmanın mümkün olmayacağını düşündüğümden etkinliklerin, amaca hizmet etmediğini düşünüyorum"(Öğretmen 3.16).

Tablo 41'de değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olmadığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 41 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olmadığına İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kazanımına Yönelik Etkinliklerin Yeterli Olmaması	Yaparak-yaşayarak öğrenmeler gerçekleştirebileceği etkinliklerin sunulmaması	1
	İlgili değerleri öğrencilere kazandırma noktasında yeterli olmaması	2
	Değerlerin kazandırılmasına yönelik etkinliklerin olmaması	5
	Değerlere yönelik etkinliklerin farklı türden olmaması	2
	Değerlerin sayı açısından yetersiz olması	3

Tablo 41 incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu, 3. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olmadığına ilişkin görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu görüşlerini sırasıyla; değerlerin kazandırılmasına yönelik etkinliklerin olmaması, değerlerin sayı açısından yetersiz olması, yaparak-yaşayarak öğrenmeler gerçekleştirebileceği etkinliklerin sunulmaması İlgili değerleri öğrencilere kazandırma noktasında yeterli olmaması ve değerlere yönelik etkinliklerin farklı türden olmamasını gerekçe olarak göstermişlerdir. Değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olmadığını ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Etkinlikler yetersizdir. Yaparak yaşayarak öğrenmeye fırsat verecek türden değildir. Örneğin etkinliklerde "Okuduğumuz parçada hangi değere yer verilmiştir?" sorusu sorulmuştur. Bu sorunun cevabıyla, değerin kazandırılıp kazandırılmadığı anlaşılamaz. Oysa etkinlikler hedef davranışların kazandırılmasının ölçülmesinde son derece önemlidirler."(Öğretmen 3.1).

"Etkinlikler çok yetersizdir. Değerleri ölçmeye yönelik olan etkinlikler yok denecek kadar azdır. Şimdiye kadar işlediğimiz 18 parça içinde direk değere yönelik olarak yapılan etkinlik sadece "Not Defteri" adlı parçada mevcuttur. Bu da bilgi basamağı düzeyinde; "Metinde verilmek istenen değer nedir?" sorusuyla değer kazandırılmaya çalışılmıştır."(Öğretmen 3.2).

Tablo 42'de sınıf öğretmenlerinin önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 42 : 3. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Öneriler	Değerlere yönelik etkinlikler farklı türlerde sunularak daha fazla etkinliğe yer verilmelidir.	3
	Değerleri kazandırabilecek türden etkinliklere yer verilmelidir.	3
	Öğrencilere yaparak-yaşayarak öğrenmeler gerçekleştirebileceği etkinlikler sunulmalıdır.	1

Tablo 42' de aynı temada öğretmenler, 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterliliğine ilişkin öneri sunmuşlardır. Bu önerilerini sırasıyla; değerlere yönelik etkinlikler farklı türlerde sunularak etkinliklerin sayısı arttırılmalı, değerleri kazandırabilecek türden etkinliklere yer verilmelidir, öğrencilere yaparak-yaşayarak öğrenmeler gerçekleştirebileceği etkinlikler sunulmalıdır ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir.

4. 2. 3. 4. İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kazandırılmasına Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterliliğine İlişkin Bulgular

Araştırmada 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterliliğine ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 43'te değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 43 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olduğuna İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kazanımına Yönelik Etkinliklerin Yeterli Olması	Öğrenme sürecini anlamaya yönelik olması	1
	Öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olması	1
	Etkinliklerin sayıca yeterli düzeyde olması	1

Tablo 43 incelendiğinde, az sayıda öğretmenin 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kazanımına yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğu yönünde görüş beyan ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenleri görüşlerini; etkinliklerin sayıca yeterli düzeyde olması, öğrencilerim gelişim özelliklerine uygun olması, öğrenme sürecini anlamaya yönelik olması ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir. Değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğunu ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek

aşağıda verilmiştir.

"Etkinlikler yeterli düzeydedir. Çocuklara kazandırılması gereken değerler onları sıkmadan, belirli ölçüde verilmiştir. Bu etkinliklerde kazandırılması gereken değerler etkili ve çocukları bıktırmadan sunulmuştur. Aldığım dönütler bu yöndedir"(Öğretmen 4.9).

"Etkinlikler değerle ilgili teoriği öğrenme açısından oldukça yeterlidir. Bir parçada, verilen değerle alakalı muhakkak bir etkinliğe yer verilmiştir. Bu bakımdan verilen etkinlikleri sayı açısından uygun olarak görüyorum"(Öğretmen 4.19).

Tablo 44'de değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olmadığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 44 : Değerlere Yönelik Yapılan Etkinliklerin Yeterli Olmadığına İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kazanımına Yönelik Etkinliklerin Yeterli Olmaması	Uygulamaya dönük etkinliklerin olmaması	6
	İlgili değerleri öğrencilere kazandırma noktasında yeterli olmaması	1
	Etkinliklerin özgün ve öğretici niteliğinin olmaması	1
	Değerlerin kazandırılmasına yönelik etkinliklerin olmaması	5
	Değerlerin sayı açısından yetersiz olması	2
	Karma etkinliklerin olmaması	1
	Eleştirel düşünme becerilerine katkı sunmaması	1

Tablo 44 incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu, 4. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olmadığına ilişkin görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu görüşlerini sırasıyla; uygulamaya dönük etkinliklerin olmaması, değerlerin kazandırılmasına yönelik etkinliklerin olmaması, değerlerin sayı açısından yetersiz olması, ilgili değerleri öğrencilere kazandırma noktasında yeterli olmaması, etkinliklerin özgün ve öğretici niteliğinin olmaması, karma etkinliklerin olmaması eleştirel düşünme becerilerine katkı sunmamasını gerekçe olarak göstermişlerdir. Değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olmadığını ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"*Etkinlikler -değerlerle ilgili olanlar- yeterli değildir. Bazen kitaptaki etkinlikler işlenen değerin konusunu bile içermemektedir. Örneğin konu çevre bilinci ile ilgili iken bu değerin kazanımı veya içselleştirilmesi ile alakalı bir etkinlik yapılmamıştır. Tamamen parçanın dilbilgisi veya okuduğunu anlama yönüyle değerlendirilmesine yönelik etkinlikler mevcuttur."(Öğretmen 4.7).*

"Yeterli değildir. Etkinlikler değerleri düşünmeye ve sorgulamaya yöneltecek türden hazırlanmamıştır. Ayrıca bir etkinlikte değerle alakalı soru kökü veya madde kenara köşeye sıkıştırılmış ve ayrıntı mahiyetinde durmaktadır."(Öğretmen 4.12).

"Etkinlikler sayıca çok az, bu değerlerin kazandırılabilmesi için drama, örnek olay vb. uygulamalı etkinlikler olmalıdır. Bilişsel düzeyde olan etkinlikler ise daha kapsayıcı ve açıklayıcı yani kısa cevaplı olmamalıdır"(Öğretmen 4.13).

Tablo 45'te sınıf öğretmenlerinin önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 45 : 4. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Öneriler	Değerlere yönelik etkinlikler farklı türlerde sunularak daha fazla etkinliğe yer verilmelidir.	3
	Değerleri kazandırabilecek türden etkinliklere yer verilmelidir.	3
	Uygulamaya dönük etkinliklere yer verilmelidir.	2

Tablo 45'te aynı temada öğretmenler, 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterliliğine ilişkin öneri sunmuşlardır. Bu önerilerini sırasıyla; değerlere yönelik etkinlikler farklı türlerde sunularak etkinliklerin sayısı arttırılmalı, değerleri kazandırabilecek türden etkinliklere yer verilmelidir, uygulamaya dönük etkinliklere yer verilmelidir ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir.

4. 2. 4. İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilirliğine İlişkin Bulgular

Araştırmada sınıf öğretmenlerine "Türkçe ders kitabında yer alan metinlerinde öğrencilere kazandırılması öngörülen değerlerin kişilik haline getirilebileceğini düşünüyor musunuz? Niçin?" sorusu yöneltilmiştir. Sınıf öğretmenlerin bu soruya vermiş oldukları yanıtların analizinden hareketle ulaşılan bulgular, tema ve kodlar halinde sunulmuştur

4. 2. 4. 1. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilirliğine İlişkin Bulgular

Araştırmada 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirile bilirliğine ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 46'da Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilebileceğine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 46 : Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilebileceğine ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilmesi	Değerlere yönelik kazanımların aile tarafından desteklenmesi	4
	Öğrencilerin değerleri hayata geçirdiklerinde toplum tarafından ödüllendirilmesi	3
Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilmesi	Değerlere yönelik okullarda toplu etkinliklerin yapılması (birlikte beslenme, değerler eğitimi etkinlikleri vb.)	2
	Okullarda gerçekleşen etkili öğretim ile öğrencilerin değerleri benimsemeleri	5

Tablo 46 incelendiğinde, çok sayıda öğretmenin 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerleri, öğrencilerin kişilik haline getirebileceğine ilişkin görüş beyan ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenleri görüşlerini sırasıyla; okullarda gerçekleşen etkili öğretim ile öğrencilerin değerleri benimsemeleri, değerlere yönelik kazanımların aile tarafından desteklenmesi, öğrencilerin değerleri hayata geçirdiklerinde toplum tarafından ödüllendirilmesi, değerlere yönelik okullarda toplu etkinliklerin yapılması (birlikte beslenme, değerler eğitimi etkinlikleri vb.) ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir. Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirebileceğini ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

" Kişilik haline getirilebileceğini düşünüyorum. Kazandırılmak istenen değerler açık bir şekilde bazen doğrudan bazen hikâye içerisinde öğrenciye yaşıyormuşçasına, sevdiği karakterlerle anlatılıyor. Bu şekilde anlatılan değer öğrenci tarafından çok kolay bir şekilde benimsenip kişilik haline getirilebilinir."(Öğretmen 1.8).

"Konular bütünlük içerisinde işlenerek ve değerlerle ilgili etkili bir öğrenme süreci oluşturulursa mevcut değerlerin kişilik haline getirilebileceğini düşünüyorum. Kitaptaki okuma parçalarının buna uygun olduğunu düşünüyorum ve kendi öğrencilerimin değerleri kişilik haline getirebileceğini fikrindeyim.(Öğretmen 1.9).

"Kazandırılması öngörülen değerlerin kişilik haline getirilebilmesi için öncelikle okula başlamadan önce değerlere karşı bir farkındalıkla okula gelinmesi kanaatindeyim. Okulda değerlerin verilip, toplumca desteklendiği ortamlarda çok rahat kişilik haline getirilebileceği kanaatindeyim. Yaşadığım çevrenin bu konuda bilinçli olması kişilik haline getirilmesini desteklemektedir."(Öğretmen 1.12).

Tablo 47'de Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilemeyeceğine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 47 : Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilemeyeceğine ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kişilik Haline Getirilememesi	Değerlere yönelik kazanımların aile ve toplumda destek bulmaması	4
	Değerlere yönelik kazanımların öğrencilere anlamlı gelmemesi	1
	Okulda, ailede ve toplumda rol modellerin kazandırılması istenen değerlere uygun davranmaması	1
	Değerleri kazandırmaya yönelik müstakil bir ders saatinin olmaması	1

Tablo 47 incelendiğinde, öğretmenlerden bazıları 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerleri, öğrencilerin kişilik haline getiremeyeceğine ilişkin görüş beyan ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenleri görüşlerini sırasıyla; Değerlere yönelik kazanımların aile ve toplumda destek bulmaması, değerlere yönelik kazanımların öğrencilere anlamlı gelmemesi, okulda, ailede ve toplumda rol modellerin kazandırılması istenen değerlere uygun davranmaması ve değerleri kazandırmaya yönelik müstakil bir ders saatinin olmaması ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir. Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilemeyeceğini ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Bir değerlerin kişilik haline getirilebilmesi, bir ders kitabında metin işleyip etkinlikleri çözerek sağlanamaz. Bu değerler diğer kitaplarda sık sık zikredilmeli, okul ve çevre bu konuda duyarlı olmalı ki değerler karakterin bir parçası haline gelsin. Bu sebeplerden ötürü değerlerin kişilik haline getirilebileceğini düşünmüyorum."(Öğretmen 1.2).

"Öğrenciler değerlerden bir anlam çıkaramadıkları için kişilik haline getiremezler diye düşünüyorum. Aynı zamanda değerlere ait başlı başına müstakil bir öğrenme alanının, dersinin olması gerektiği diğer derslerin de bu alana kendi içinde hizmet etmesi gerektiği fikrindeyim."(Öğretmen 1.3).

"Okuma parçalarına endeksli olarak değerlerin içselleştirilmesinin mümkün olmadığını düşünüyorum. Aile desteği ile bu değerlerin kişilik haline getirilebileceği fikrindeyim."(Öğretmen 1.10).

Tablo 48'da sınıf öğretmenlerinin önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 48 : 1. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Öneriler	Değerlere yönelik ailesel ve toplumsal destek sağlanmalı	3
	Değerleri kazandırmaya yönelik müstakil bir ders saati planlanmalı	1

Tablo 48' de aynı temada öğretmenler, 1. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere kişilik haline getirilebilmesine ilişkin öneri sunmuşlardır. Bu önerilerini sırasıyla; değerlere yönelik ailesel ve toplumsal destek sağlanmalı ve değerleri kazandırmaya yönelik müstakil bir ders saati planlanmalı ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir.

4. 2. 4. 2. İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilirliğine İlişkin Bulgular

Araştırmada 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilebilirliğine ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 49'da Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilebileceğine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 49 : Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilebileceğine ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilmesi	Değerlere yönelik kazanımların aile tarafından desteklenmesi	3
	Değerlerin, toplumsal yaşamda kullanılabilir olması	4
	Okullarda yapılan etkili eğitim-öğretim faaliyetleri ile öğrencilerin değerleri benimsemeleri	5
	Öğrencilerin çevrede kabul görme istekleri	4

Tablo 49 incelendiğinde, çok sayıda öğretmenin 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerleri, öğrencilerin kişilik haline getirebileceğine ilişkin görüş beyan ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenleri görüşlerini sırasıyla; okullarda yapılan etkili eğitim-öğretim faaliyetleri ile öğrencilerin değerleri benimsemeleri, öğrencilerin çevrede kabul görme istekleri, değerlerin toplumsal yaşamda kullanılabilir olması, değerlere yönelik kazanımların aile tarafından desteklenmesi ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir.

Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirebileceğini ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Kişilik oluşturması, bireyin sahip olduğu ailenin ve kendi ahlaki kodlarına bağlıdır. Bu konuyu sadece okula veya kitaba indirgemek olmaz. Ailenin çocuğa değerlere ilişkin farkındalık oluşturması, öğrenciye bu konuda örnek olması okullarda işlenen değerlerin kalıcı olmasını sağlayacaktır."(Öğretmen 2.1).

"Bu değerler yaşamda kullanılırsa muhakkak kişilik haline getirilebilir. Eğer kullanılmazsa bir süre sonra unutulur. Ben kişisel olarak bu değerleri herkesin kullanabileceğine inanıyorum. Bundan ötürü çok kolay kişilik haline getirilebileceği fikrîdeyim."(Öğretmen 2.16).

"Öğrencilerin bu değerleri kitap aracılığıyla (okuma parçalarıyla) kişilik haline getirmesi mümkün değildir. Ancak sokakta, sınıfta kullanacak ve rol model olabilecek insanlar üzerinden kişilik haline getirilebilinir. Okuttuğum çevre açısından bakıldığında sosyal yapıdan ötürü kişilik haline getirilebileceğini düşünmüyorum."(Öğretmen 2.6).

"Okulumuzun bulunmuş olduğu sosyal çevrenin yapısı (eğitim durumu- gelir

durumu) düşük seviyelerde bulunmaktadır. Velilerin göç ile gelmesi sonucu adaptasyon sorunu yaşandığı, kent hayatına uyum sağlanamadığı görünmektedir. Bu veliler değerlere yeterli ölçüde değer vermediği için kullanım sahası yoktur. Bu da kişilik haline getirebilmenin önünde büyük bir engeldir."(Öğretmen 2.18).

Tablo 50'de Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilemeyeceğine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 50 : Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilemeyeceğine ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kişilik Haline Getirilememesi	Değerlere yönelik kazanımların aile ve toplumda destek bulmaması	3
	Okulda, ailede ve toplumda rol modellerin kazandırılması istenen değerlere uygun davranmaması	2

Tablo 50 incelendiğinde, az sayıda öğretmen 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerleri, öğrencilerin kişilik haline getiremeyeceğine ilişkin görüş beyan ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenleri görüşlerini sırasıyla; değerlere yönelik kazanımların aile ve toplumda destek bulmaması, değerlere yönelik kazanımların öğrencilere anlamlı gelmemesi, okulda, ailede ve toplumda rol modellerin kazandırılması istenen değerlere uygun davranmaması ve değerleri kazandırmaya yönelik müstakil bir ders saatinin olmaması ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir. Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilemeyeceğini ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

Öğrencilerin bu değerleri kitap aracılığıyla (okuma parçalarıyla) kişilik haline getirmesi mümkün değildir. Ancak sokakta, sınıfta kullanacak ve rol model olabilecek insanlar üzerinden kişilik haline getirilebilinir. Okuttuğum çevre açısından bakıldığında sosyal yapıdan ötürü kişilik haline getirilebileceğini düşünmüyorum."(Öğretmen 2.6).

"Okulumuzun bulunmuş olduğu sosyal çevrenin yapısı (eğitim durumu- gelir durumu) düşük seviyelerde bulunmaktadır. Velilerin göç ile gelmesi sonucu adaptasyon sorunu yaşandığı, kent hayatına uyum sağlanamadığı görünmektedir. Bu veliler değerlere yeterli ölçüde değer vermediği için kullanım sahası yoktur. Bu da kişilik haline getirebilmenin önünde büyük bir engeldir."(Öğretmen 2.18).

Tablo 51 de sınıf öğretmenlerinin önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 51 : 2. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Öneriler	Değerlere yönelik ailesel ve toplumsal destek sağlanmalı	3
	Velilerin ve öğretmenlerin, öğrencilere uygun rol model olmaları sağlanmalıdır.	1

Tablo 51' de aynı temada öğretmenler, 2. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere kişilik haline getirilebilmesine ilişkin öneri sunmuşlardır. Bu önerilerini sırasıyla; değerlere yönelik ailesel ve toplumsal destek sağlanmalı, velilerin ve öğretmenlerin öğrencilere uygun rol model olmaları sağlanmalı, şeklinde ifade etmişlerdir.

4. 2. 4. 3. İlkokul 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilirliğine İlişkin Bulgular

Araştırmada 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilebilirliğine ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 52'de Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilebileceğine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 52 : Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilebileceğine ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilmesi	Değerlere yönelik kazanımların aile tarafından desteklenmesi	5
	Öğrencilerin çevreye uyum gösterme isteğinin olması	4
	Öğrencilerin, değerlere ilişkin olarak aileden edindikleri yaşantı ve kazanımlara sahip olmaları	3
	Öğrencilerin çevrede kabul görme isteklerinin olması	3

Tablo 52 incelendiğinde, çok sayıda öğretmenin 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerleri, öğrencilerin kişilik haline getirebileceğine ilişkin görüş beyan ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenleri görüşlerini sırasıyla; değerlere yönelik kazanımların aile tarafından desteklenmesi, öğrencilerin çevreye uyum gösterme isteğinin olması, öğrencilerin, değerlere ilişkin olarak edindikleri yaşantı ve kazanımlara sahip olmaları, çevrede kabul görme isteklerin olması ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir.

Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilebileceğini ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"*Aktarılması planlanan değerlerin öğrenciye kazandırılması halinde kişilik haline gelebileceğini düşünüyorum. Çünkü bir durumla alakalı değer yargısı olan çocuk ortam oluştuğunda, sahip olduğu değer yargısı kapsamında hareket edecektir. Okuttuğum sınıftaki öğrencilerin davranışlarını gözlemleyerek aktardığım değerleri özümseyip kişilik haline getirdiklerini görmekteyim."(Öğretmen 3.8).*

"Öğrencilerin kişilik haline getirebileceğini düşünüyorum. Çünkü bu öğrencilerin karakterleri ve aileden getirdikleri onların değerleri kişilik haline getirmesine zaten çok uygundur."(Öğretmen 3.10).

Tablo 53'de Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilemeyeceğine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 53 : Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilemeyeceğine ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kişilik Haline Getirilememesi	Toplumsal yapıdan kaynaklı olarak değerlerin yaşam alanın olmaması	1
	Metinlerin değerleri içselleştirmeye yeterli katkıyı sunmaması	1

Tablo 53 incelendiğinde, az sayıda öğretmen 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerleri, öğrencilerin kişilik haline getiremeyeceğine ilişkin görüş beyan ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenleri görüşlerini sırasıyla; toplumsal yapıdan kaynaklı olarak değerlerin yaşam alanın olmaması, metinlerin değerleri içselleştirmeye yeterli katkıyı sunmaması ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir.

Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilemeyeceğini ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Günlük hayat, geçmişten örnekler dini ve milli kültürü ihtiva eden hikâyeler bulunmadığından, hep başkalarından çeviri yapılan okuma parçalarına yer verildiğinden maalesef değerlerin kişilik haline getirileceğine inanmamaktayım. Yani okuma parçalarına endeksli olarak kişilik haline getirileceğini düşünmüyorum."(Öğretmen 3.15).

"Bu değerlerin kişilik haline gelmesi, öğrencilerin öğrendiklerini yaşantılarına uygulayabilmeleriyle mümkün olacaktır. Şahsen yaşadığımız köyde bu erdemlerin uygulama sahasının çok az olduğunu, kapalı bir toplumda aile büyüklerinin koyduğu kuralların hüküm sürdüğü bir ortamda öğrencilerin uygulama alanı bulmasının mümkün olmayacağını bundan ötürü kişilik haline getiremeyeceklerini düşünüyorum."(Öğretmen 3.16).

Tablo 54' te sınıf öğretmenlerinin önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 54 : 3. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Öneriler	Değerlerin yaşanabilmesine ilişkin toplumsal destek sağlanmalı	3
	Metinlerin içerikleri zenginleştirilerek öğrencilere değerleri içselleştirmeleri sağlanmalı	1

Tablo 54' de aynı temada öğretmenler, 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere kişilik haline getirilebilmesine ilişkin öneri sunmuşlardır. Bu önerilerini sırasıyla; değerlerin yaşanabilmesine ilişkin toplumsal destek sağlanmalı ve metinlerin içerikleri zenginleştirilerek öğrencilere değerleri içselleştirmeleri sağlanmalı, şeklinde ifade etmişlerdir.

4. 2. 4. 4. İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerindeki Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilirliğine İlişkin Bulgular

Araştırmada 4. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilebilirliğine ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 55'te Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilebileceğine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 55 : Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilebileceğine ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilmesi	Öğrencilerin değerleri hayata geçirdiklerinde toplum tarafından desteklenmesi	6
	Değerlere yönelik kazanımların aile tarafından desteklenmesi	4
	Etkili eğitim öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesiyle değerlerin anlaşılıp kavranması	3

Tablo 55'in devamı

	Öğrencilerin çevreye uyum gösterme isteğinin olması	2
Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilmesi	Okulda, ailede ve toplumda rol modellerin kazandırılması istenen değerlere uygun davranması	2
	Yeterli düzeyde öğretmen-veli dayanışmasının olması	1

Tablo 55 incelendiğinde, çok sayıda öğretmenin 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerleri, öğrencilerin kişilik haline getirebileceğine ilişkin görüş beyan ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenleri görüşlerini sırasıyla; öğrencilerin değerleri hayata geçirdiklerinde toplum tarafından desteklenmesi, değerlere yönelik kazanımların aile tarafından desteklenmesi, değerlere yönelik kazanımların, etkili eğitim öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesiyle değerlerin anlaşılıp kavranması, öğrencilerin çevreye uyum gösterme isteğinin olması, okulda, ailede ve toplumda rol modellerin kazandırılması istenen değerlere uygun davranması, ifadeleriyle gerekçelendirdikleri görülmektedir. Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilebileceğini ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"*Kişilik haline getirebilirler fakat bu değerlerin daha açık anlaşılır türden metinlerle desteklenmesi durumunda mümkündür. Ayrıca kişilik haline getirebilmesi için bazı paydaşların katkılarının da olması gerekir. Aile okul örgütü, sosyal çevre vb."(Öğretmen 4.6).*

"Kişilik haline getirilebilir. İyi bir etkinlik ve etkili bir öğretimle yaşantısının bir parçası haline gelen değerler okul dışında da desteğin sağlanmasıyla kişilik haline gelir. Bu konuda okul dışında bir desteğin sunulması kanaatindeyim"(Öğretmen 4.16).

Tablo 56'da değerlerin kişilik haline getirilemeyeceğine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 56 : Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilemeyeceğine ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kişilik Haline Getirilememesi	Değerlere ilişkin kazanımların ailede ve toplumda kullanılabilir olmaması	1
	Ailede, okulda ve toplumda uygun rol modellerin olmayışı	2
	Değer öğretiminde çevre ve okulun tutarlı olmaması	1

Tablo 56 incelendiğinde, az sayıda öğretmen 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan

metinlerdeki değerleri, öğrencilerin kişilik haline getiremeyeceğine ilişkin görüş beyan ettikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenleri görüşlerini sırasıyla; değerlere ilişkin kazanımların ailede ve toplumda kullanılabilir olmaması, ailede, okulda ve toplumda uygun rol modellerin olmayışı, değer öğretiminde çevre ve okulun tutarlı olmaması ifadeleriyle gerekçelendirmişlerdir.

Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin kişilik haline getirilemeyeceğini ifade eden sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden birkaç örnek aşağıda verilmiştir.

"Düşünmüyorum. Kişilik haline getirebilmek için birinci kademede okuyan çocukların örnek aldığı kişiler öğretmenlerdir. Veliler öğretmenlerle birçok konuda ters düştükleri için bunlar birliktelik içerisinde olamamaktadır. Yani veli- öğretmen işbirliği olmadığı için zor bir hedef olduğunu düşünüyorum.(Öğretmen 4.10).

"Değerlerin kişilik haline getirilebilmesi ancak öğrencilerin kazandıklarını kullanabilmeleri ile mümkün olacaktır. Ya da toplumda görerek ve sonuçlarına şahit olarak yaşadıkları durumla içselleştirilebilir. Bu bahsettiğin husus okulumuzun sosyal çevresi açısından oldukça zor bir hedeftir."(Öğretmen 4.18).

Tablo 57'de sınıf öğretmenlerinin önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 57 : 4. Sınıf Öğretmenlerinin Önerilerine İlişkin Bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Kişilik Haline Getirilebilmesine İlişkin Öneriler	Değerlerin yaşanabilmesine ilişkin toplumsal destek sağlanmalı	1
	Yeterli düzeyde veli-öğretmen işbirliğini gerçekleştirilmeli	1

Tablo 57'de aynı temada öğretmenler, 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlere kişilik haline getirilebilmesine ilişkin öneri sunmuşlardır. Bu önerilerini sırasıyla; değerlerin yaşanabilmesine ilişkin toplumsal destek sağlanmalı, yeterli düzeyde veli-öğretmen işbirliğinin gerçekleştirilmeli şeklinde ifade etmişlerdir.

4. 2. 5. İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin İletiminde Yaşanan Diğer Sorunlara İlişkin Bulgular

Araştırmada sınıf öğretmenlerine "Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde yer almasını istediğini başka değerler var mıdır? Şayet varsa belirtiniz" sorusu yöneltilmiştir. Sınıf öğretmenlerin bu soruya vermiş oldukları yanıtların analizinden hareketle ulaşılan bulgular, tema ve kodlar halinde sunulmuştur.

4. 2. 5. 1. İlkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin İletiminde Yaşanan Diğer Sorunlara İlişkin Bulgular

Araştırmada 1. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerinde yer alan değerlerin yeterliliği ile yer alması istenilen değerlere ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 58'de 1.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olduğuna ilişkin bulgular almaktadır.

Tablo 58 : 1.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olduğuna ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Yeterli Olması	Değerler yeterli düzeydedir	4

Tablo 58 incelendiğinde, görüşme yapılan 12 öğretmenden, 4'ünün 1.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olduğuna ilişkin görüş aktardıkları görülmektedir. Tablo 59'da 1.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığına ilişkin bulgular almaktadır.

Tablo 59 : 1.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığına ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Yeterli Olmaması	Değerler yeterli düzeyde değildir	8

Tablo 59'a göre görüşme yapılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun 1.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığına ilişkin görüş aktardıkları görülmektedir. Bu öğretmenler metinlerdeki değerlere ek olarak başka değerlerin bulunması gerektiğini iletmişlerdir.

Tablo 60 öğretmenlerin, mevcut değerlerin yeterli olmadığını, bu değerlere ek olarak Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunmasını istedikleri değerlere ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 60 : 1.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde yer alması istenen değerlere ilişkin bulgular

Sıra No:	Değerler	f
1	Adalet	3
2	Dürüstlük	2
3	Alçakgönüllülük	2
4	Saygı	1

Tablo 60'ın devamı

5	Kültürel mirasa sahip çıkma	1
6	Toplumsal kurallara uyma	1
7	Vefakârlık	1
8	Eleştirel düşünme	1
9	Farklılıklara saygı duyma	1
10	Empati kurma	1
11	Hoşgörülü olma	1
12	Duyarlılık	1
13	İşbirliği içinde yaşam	1
	Toplam	17

Tablo 60'a göre metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığını düşünen öğretmenler, bu değerlere ek olarak sırasıyla; "adalet, eleştirel düşünme, dürüstlük, alçakgönüllülük, saygı, kültürel mirasa sahip çıkma, toplumsal kurallara uyma, vefakarlık, eleştirel düşünme, farklılıklara saygı duyma, empati kurma, hoşgörülü olma, duyarlılık, işbirliği içinde yaşam," değerlerinin bulunması gerektiğini vurgulamışlardır.

4. 2. 5. 2. İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin İletiminde Yaşanan Diğer Sorunlara İlişkin Bulgular

Araştırmada 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerinde yer alan değerlerin yeterliliği ile yer alması istenilen değerlere ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 61'de 2.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olduğuna ilişkin bulgular almaktadır.

Tablo 61 : 2.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olduğuna ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Yeterli Olması	Değerler yeterli düzeydedir	4

Tablo 61 incelendiğinde, görüşme yapılan 21 öğretmenden, 4'ünün 2.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olduğuna ilişkin görüş aktardıkları görülmektedir. Tablo 62'de 2.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığına ilişkin bulgular almaktadır.

Tablo 62 : 2.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığına ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Yeterli Olmaması	Değerler yeterli düzeyde değildir	17

Tablo 62'ye göre görüşme yapılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun 2.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığına ilişkin görüş aktardıkları görülmektedir. Bu öğretmenler metinlerdeki değerlere ek olarak başka değerlerin bulunması gerektiğini iletmişlerdir.

Tablo 63 öğretmenlerin, mevcut değerlerin yeterli olmadığını, bu değerlere ek olarak Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunmasını istedikleri değerlere ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 63 : 2.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde yer alması istenen değerlere ilişkin bulgular

Sıra No:	Değerler	f
1	Adalet	2
2	Dürüstlük	3
3	Özdenetim	2
4	Saygı	1
5	Kültürel mirasa sahip çıkma	1
6	Toplumsal kurallara uyma	1
7	Paylaşım	1
8	Eleştirel düşünme	2
9	Farklılıklara saygı duyma	2
10	Empati kurma	3
11	Hoşgörülü olma	1
12	Doğa ve çevre bilinci	1
13	İşbirliği içinde yaşam	1
	Toplam	**21**

Tablo 63'e göre metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığını düşünen öğretmenler, bu değerlere ek olarak sırasıyla; "dürüstlük, empati kurma, adalet, özdenetim, eleştirel düşünme, farklılıklara saygı duyma, hoşgörülü olma, doğa ve çevre bilinci, işbirliği içinde yaşam, saygı, kültürel mirasa sahip çıkma, toplumsal kurallara uyma, paylaşım" değerlerinin bulunması gerektiğini vurgulamışlardır.

4. 2. 5. 3. İlkokul 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin İletiminde Yaşanan Diğer Sorunlara İlişkin Bulgular

Araştırmada 3. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerinde yer alan değerlerin yeterliliği ile yer alması istenilen değerlere ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 64'te 3. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olduğuna ilişkin bulgular almaktadır.

Tablo 64 : 3.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olduğuna ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Yeterli Olması	Değerler yeterli düzeydedir	5

Tablo 64 incelendiğinde görüşme yapılan 17 öğretmenden, 5'inin 3.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olduğuna ilişkin görüş aktardıkları görülmektedir. Tablo 65'de 3.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığına ilişkin bulgular almaktadır

Tablo 65 : 3. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığına ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Yeterli Olmaması	Değerler yeterli düzeyde değildir	12

Tablo 65'e göre görüşme yapılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun 3.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığına ilişkin görüş aktardıkları görülmektedir. Bu öğretmenler metinlerdeki değerlere ek olarak başka değerlerin bulunması gerektiğini iletmişlerdir. Tablo 66 öğretmenlerin, mevcut değerlere ek olarak Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunmasını istedikleri değerlere ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 66 : 3. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde yer alması istenen değerlere ilişkin bulgular

Sıra No:	Değerler	f
1	Adalet	3
2	Cömertlik	3
3	Barış	2
4	Temizlik	1

Tablo 66'nın devamı

5	İnançlı olma	1
6	İyi niyetli olma	1
7	İşbirliği içinde yaşam	1
8	Azimli olma	1
9	Güvenilir olma	2
10	Empati kurma	3
	Toplam	**18**

Tablo 66'ya göre metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığını düşünen öğretmenler, bu değerlere ek olarak sırasıyla; " adalet, cömertlik, empati kurma barış, güvenilir olma, temizlik, inançlı olma, iyi niyetli olma, işbirliği içinde yaşam, azimli olma" değerlerinin bulunması gerektiğini vurgulamışlardır.

4. 2. 5. 4. İlkokul 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerin İletiminde Yaşanan Diğer Sorunlara İlişkin Bulgular

Araştırmada 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerinde yer alan değerlerin yeterliliği ile yer alması istenilen değerlere ilişkin bulgular tablolar aracılığıyla sunulmuştur. Tablo 67'de 4.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olduğuna ilişkin bulgular almaktadır.

Tablo 67 : 4.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olduğuna ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Yeterli Olması	Değerler yeterli düzeydedir	7

Tablo 67 incelendiğinde, görüşme yapılan 20 öğretmenden, 7'sinin 4.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olduğuna ilişkin görüş aktardıkları görülmektedir. Tablo 68'de 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığına ilişkin bulgular almaktadır.

Tablo 68 : 4.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığına ilişkin bulgular

Tema	Kodlar	f
Değerlerin Yeterli Olmaması	Değerler yeterli düzeyde değildir	13

Tablo 68'ye göre görüşme yapılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun 4.sınıf Türkçe

ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığına ilişkin görüş aktardıkları görülmektedir. Bu öğretmenler metinlerdeki değerlere ek olarak başka değerlerin bulunması gerektiğini iletmişlerdir.

Tablo 69 öğretmenlerin, mevcut değerlerin yeterli olmadığını, bu değerlere ek olarak Türkçe ders kitabındaki metinlerde bulunmasını istedikleri değerlere ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 69 : 4.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde yer alması istenen değerlere ilişkin bulgular

Sıra No:	Değerler	f
1	Adalet	5
2	Empati kurma	4
3	Hayırseverlik	2
4	Saygı	1
5	Toplumsal duyarlılık	1
6	Girişimcilik	1
7	Evrensel değerlere uyum	1
8	Güvenilirlik	1
	Toplam	**16**

Tablo 69'a göre metinlerdeki değerlerin yeterli olmadığını düşünen öğretmenler, bu değerlere ek olarak sırasıyla; "adalet, empati kurma, hayırseverlik, saygı, toplumsal duyarlılık, girişimcilik, evrensel değerlere uyum, güvenilirlik" değerlerinin bulunması gerektiğini vurgulamışlardır.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA

Bu araştırma ile ilkokul 1-4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin dağılımı, değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygunluğu, anlaşılabilirlik ve günlük yaşamda kullanılabilirliği, kazandırılmasına yönelik yapılan etkinliklerin yeterliliği, kişilik haline getirilebilirliği ve iletiminde yaşanan diğer sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Halstead ve Taylor (1996), değerler eğitimi sürecinde iki farklı soruna dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki, okullarda ortak değerlerin belirlenip eğitim-öğretim sürecinde (okuma metinleri, etkinlikler vb.) tutarlılık sağlanması konusudur. Değerlerin çok fazla çeşidi olduğu düşünüldüğünde okullarda öğretimine vurgu yapılacak değerlerin tespiti önem taşır. İkinci temel sorun ise, okullarda öğrencilere öğretilen değerlerin aktarımına ilişkin sorunun olup olmadığıdır.

Değerler eğitiminde ana tema ahlaklı ve kişilik sahibi bireyler yetiştirmektir (Sayın, Orbay ve Şam, 2019). Çocuğun sağlıklı kişilik özellikleri geliştirebilmesi, öncelikle ebeveynlerinin sağlıklı kişilik özellikleri geliştirebilmiş olmalarının yanı sıra çocuğun kişilik açısından sağlıklı birey olması için uygun ortam yaratmalarıyla ilgilidir (Dam, 2008). Öğrencilerin davranışları ve kişilikleri üzerinde okulun ve öğretmenlerin önemli etkileri olduğu tartışmasızdır. Nitekim eğitimin amacına ulaşmasında okullar önemli bir etkiye sahiptir.

Bir toplumun varlığını sürdürebilmesi için temel değerleri çocuklarına aşılaması gerekir. Bu aşılama okullarda ders ortamında öğretmen eşliğinde olabileceği gibi çocuğun okul dışı çalışma ortamında kendisinin bile farkında olmadan kitabıyla çalışırken bilinçaltında gerçekleşebilir. Dolayısıyla ders kitaplarında yer alan değerlerin önemi artmaktadır (Sayın, Orbay ve Şam, 2019).

Araştırmada, ilkokul 1-4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki kök değerler, iletimi açısından incelenmiş ve hangi sıklıkta metinlerde yer aldığı belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre araştırmada, özellikle 1, 2 ve 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerinde en fazla “sevgi” değerine vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Erkuş (2012) sevgi, saygı, işbirliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi değerleri çocuklara küçük yaşlarda kazandırılmasının kişilik gelişimine katkı sağlamayacağını öngörmektedir. Dolayısıyla, çocukların karakter eğitimi açısından kritik öneme sahip ilkokul yıllarında, “sevgi” değerinin sıkça vurgulanmasının çocuklara toplumsal yaşam

becerisi kazandırması ve bu yönde karakter geliştirmesine katkı sunacağının düşünülmesi metinlerde bu değere sıkça başvurulmasının asıl nedeni olduğu söylenebilir.

Alanyazınında benzer konuda yapılan araştırma sonuçları (Alıcı, 2019; Kaşkaya ve Turan, 2017; Soylu, 2019; Yılar, 2016) "sevgi" değerinin önemine dikkat çekmektedir. Örneğin Soylu (2019), ilkokul 1. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde üzerinde en çok üzerinde durulan değerin "sevgi" olduğu sonucuna varmıştır. Alıcı (2019) yapmış olduğu bir araştırmada, İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde en çok vurgulanan değerin "sevgi" olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yılar (2016) ve Kaşkaya ve Turan (2017) yapmış oldukları araştırmada, ilkokulda okutulan Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde en çok vurgulanan değerin "sevgi" olduğunu belirlemişlerdir. Yine Çelikkaya ve Seyhan (2016)'ın yapmış oldukları bir araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada, 4-7. sınıf arası Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda en çok saygı ve sevgi değerine yer verildiği belirlenmiştir. Dolayısıyla, araştırmada elde edilen sonuçların benzer konuda yapılan araştırma sonuçlarını desteklediği söylenebilir.

Araştırmada bir başka dikkat çeken husus tüm sınıf seviyelerinde, TDÖP'te yer alan ve kök değerler arasında gösterilen "adalet" değeri ile bu değere ilişkin alt değerlere yer verilmediğidir. Küçükçene ve Aydoğan (2018)'a göre her kurum ve yapının bir parçası olması gereken adalet değeri, amacı insan yetiştirmek olan eğitim kurumlarında önem arz eden bir olgudur. İnsanlar, çoğunlukla okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar hayatının büyük bir bölümünü eğitim kurumlarında geçirmektedir. Bu kurumlarda geçirilen süre ve alınan eğitim, bireyin karakterinin şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. İnsanın yetiştirildiği ve karakterinin şekillendiği her yerde sağlıklı bir düzenin olması şarttır. Bu düzenin sağlıklı olarak sürdürülmesini sağlayacak unsurların başında ise adalet olgusu gelmektedir. Bu bağlamda eğitim kurumlarında adalet olgusunun önemi her an adaletli uygulama ve davranışların sergilenmesi ve vurgulanması açısından son derece önemlidir.

Töremen ve Tan (2010)'a göre toplum içerisinde var olan, toplumun bir ferdi olarak nasıl yaşayacağını düzenleyen rehber olarak ifade edilen "adalet" değerinin, ilkokul 1-4. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarındaki metinlerinde yer almaması öğrencilerin karakter gelişimleri açısından olumsuz değerlendirilebilir.

Benzer konuda yapılan araştırma sonuçları (Gerekten, 2018; Kaşkaya ve Turan, 2017; Yılar, 2018), Türkçe ders kitaplarındaki metinler arasında en az vurgulanan değerin "adalet" olduğunu göstermektedir. Örneğin Kaşkaya ve Turan (2017) yapmış oldukları

araştırmada 3.sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde en az vurgulanan değerin "adalet" olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Gerekten (2018) 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki yer alan atasözlerini, sözlükteki değerleri yansıtan atasözleriyle eşleştirmiştir. Sonuç olarak araştırmacı, adalet değerine ilişkin herhangi bir bulguya ulaşamamıştır. Yılar (2016), yapmış olduğu bir araştırmada, ilkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde "adil olma" değerine sayıca az değinildiği sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla, araştırmada elde edilen sonuçların benzer konuda yapılan araştırma sonuçlarını desteklediği söylenebilir.

Araştırma bulgularında, 1 ve 2. sınıf Türkçe ders kitaplarında "dürüstlük" ve "saygı" değerlerine de yer verilmemesi de dikkatlerden kaçmamaktadır. Oysaki 2019 yılına ait TDÖP'te "dürüstlük" ve "saygı" değeri bireylere kazandırılması amaçlanan temel değerler arasında gösterilmiştir.

Bu değerler, özellikle iyi insan ve yurttaş yetiştirme sürecinde ilkokul TDÖP'te yer alan kök değerler kapsamındadır. Özellikle ilkokul öğrencilerinin bireysel, sosyal ve ahlaki gelişimlerine, olumlu katkı sağlaması bakımından bu değerlerin çocuğa uygun olduğu düşünülmekle beraber, bu değerlere yönelik tutum ve davranışlar, toplumsal yaşam içinde ailelerin ve öğretmenlerin çocuklardan bekledikleri özelliklerdir.

Toplumda yaşayan bireylere, onların olumsuz davranışlarını olumlu yöne çevirecek veya var olan olumlu davranışlarını daha da geliştirmelerini sağlayacak bir takım değerlerin kazandırılması amaçlanır. Bunların başında; adalet, saygı, yardımseverlik, sorumluluk, vatanseverlik, paylaşma, dürüstlük, vb. değerler gelmektedir. Bu yönüyle bir bakıma insan davranışlarını şekillendirmenin ve anlamlandırmanın yollarından biri de dürüstlükten geçmektedir. Sosyal ilişkilerde, dürüst olmayan davranış ve tutumlar sergilemek, iletişim engeli olarak görülmektedir. Dürüst olmayan, karşısındaki kişinin söylediklerini doğru bir şekilde değerlendirmeyen bireylerin ilişkileri sağlıksız olur. Böyle bir muhatapla sağlıklı ve samimi ilişki kurmak son derece zordur (Rains ve Turners, 2007).

Bireyler arası sağlıklı iletişimin kurulabilmesi açısından bir diğer önemli değer "saygı" dır. Nitekim insanlar arası ilişkilere bakıldığında, bu ilişkilerin bir tarafında birey ve bireyin karşısında ise diğerleri bulunmaktadır. Bu ilişkiler sürecinde, tarafların memnun kalması ancak karşılıklı saygı çerçevesinde gerçekleşir. Saygıdan yoksun ilişkiler insanı bir arada tutmadığı gibi birbirinden uzaklaştırır (Güngör, 2000). Acun, Yücel, Önder ve Tarman (2013) yapmış oldukları "Değerler: Kim Ne Kadar Değer Veriyor?" başlıklı araştırmalarında "saygı" değeri, veli ve öğretmenler tarafından en fazla önem verilen 3. değer olarak belirlenmesi, bu değerin ehemmiyetini gözler önüne sermektedir.

Evrensel ahlaki ilkeler içerisinde yer alan "saygı" değeri birlikte yaşayan insanların beraberliklerini sürdürmeleri için son derece önemli bir bağdır. Ancak son zamanlarda bu değerin insanlar arası ilişkilerde göz önünde bulundurulmaması, insanlar arası güvensizliğe, çatışmaya ve uyuşmazlığa neden olmaktadır. Oysa insanların birbirine karşı davranış ve tutumlarında ölçülü olmaları, onların daha ideal bir yaşam sürmelerine aracı olabilir. Esasında toplumsal yaşamın temelinde bulunan ve önemli bir ilke haline gelmesi beklenen "sana nasıl davranılmasını istiyorsan sen de başkalarına o şekilde davran" sözünü ölçü almak gerekir. Bunun için de vicdanının sesi ile hareket edebilecek bireyler yetiştirilmesine ihtiyaç vardır. Birlikte yaşam mücadelesi verilen toplumsal alanlarda yaşamın gereği olarak insanların sınırlarını bilmeleri ve karşılıklı birbirlerine saygılı olmaları gerekmektedir (Kıral, 2018).

"Saygı" ve "dürüstlük" değerleri, sağlıklı toplumsal ilişkiler kurmak ve sosyalleşme açısından bu kadar önemli iken, bu değerlere Kaya ve Tuna (2008)'ya göre, bireyin sosyalleşme sürecinin en önemli aşaması olan çocukluk çağında okullarda, Türkçe ders kitaplarında yer almaması bir eksiklik olarak görülebilir.

"Saygı" ve "dürüstlük" değerlerine vurgu yapan bazı araştırma sonuçları (Delican ve Temizyürek, 2016; Gümüş, 2017; Yılar, 2016) alanyazında dikkat çekici niteliktedir. Örneğin Yılar (2016) yapmış olduğu araştırmada, "saygı" değerinin 2. sınıf Türkçe ders kitabında en az değinilen değerler arasında olduğu ve "dürüstlük" değerine ise, metinlerde hiç değinilmediği sonucuna ulaşmıştır. Delican ve Temizyürek (2016) yapmış oldukları araştırmada, ilkokul Türkçe ders kitaplarında incelenen metinlerin, değer eğitimi açısından; hoşgörü, sorumluluk, çalışkanlık, adalet, bilimsellik, demokratik değerler ve milli bilinç üzerinde yoğunlaştığı, ancak "dürüstlük" ve "saygı" değerlerine metinlerde hiç değinilmediğini ifade etmişlerdir. Bir başka araştırmada Gümüş (2017) değerler eğitimi bağlamında Aytül Akal'ın çocuk romanlarını analiz etmiş, Akal'ın çocuk romanlarında en çok üzerinde durulan değerlerden birinin "saygı" değeri olduğu ve "dürüstlük" değerine de bütün romanlarında değindiği sonucuna ulaşmıştır.

Dolayısıyla söz konusu çalışmalarla kimi bulgular açısından ayrılmakla birlikte çoğunlukla koşutluk sergilemektedir. Ele alınan materyallerin aynı olmayışı, bu farklılığın nedenlerinden biri sayılabilir.

Piaget'e göre çocukların doğru ve yanlışa ilişkin yargıları ve kuralları yorumlama biçimleri yaşlara göre farklılıklar göstermektedir (MEB, 2013). Bazı eğitimciler ise, değerler eğitiminin verilebilmesi için çocuğun belli bir yaşa gelmesi ve çocuğun bilişsel

olarak soyut düşünme becerilerini kazanması gerektiğini ileri sürmektedir. Oysa değerler eğitimi her zaman verilebilir (Neslitürk, 2013). Değerlerin bireyin kendi içindeki değişimini 7-11 yaş aralığındaki çocuklarla inceleyen Cieciuch ve arkadaşları (2016) değer önceliklerinin çocuklar büyüdükçe farklılaştığını göstermiştir. Muhafazakârlık seviyesi yaşa bağlı olarak azalırken, değişime açık olmanın yaşla birlikte artması çocukların değerlere ilişkin önceliklerindeki değişimi göstermektedir (Çakmak, Acar-Bayraktar ve Sarıtaş-Atalar, 2018).

Araştırmada, 1-4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olduğu belirlenmiştir. Konuya ilişkin olarak Çakmak, Acar-Bayraktar ve Sarıtaş-Atalar (2018)'ın yapmış oldukları bir araştırmada, çocukların normları erken yaşta öğrendikleri ve değer kazanımlarının da o normlara uygun şekilde olduğu yönünde bulguya ulaşılmıştır. Dolayısıyla araştırmada ulaşılan bulgu, Çakmak, Acar-Bayraktar ve Sarıtaş-Atalar (2018)'ın yapmış oldukları araştırmada ulaştıkları bulguyu desteklediği söylenebilir.

Araştırmada, değerlerin öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun olduğu yönünde olumlu yönde görüş bildiren öğretmenler, öğrencilerin değerleri benimsediklerini, değerlere ilişkin somut davranışlar gösterdiklerini, değerlerin öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olduğunu ve öğrencilerin değerler konusunda yeterli deneyim ve kazanıma sahip olduklarını düşünmektedirler. Törel davranışlara doğuştan sahip olmayan çocuklar daha çok öğrenerek, yaşayarak ve uygulayarak benimserler. Çocuğu doğduğunda iyi veya kötü olarak nitelendiremeyiz. Onların nasıl bir birey olacağını çevresi ve sonraki yaşantısı belirler. Bu bakımdan değerlerin çocuğa göre olmasının, anlaşılabilirliği arttırarak öğrenmeyi kolaylaştıracağı düşünülebilir. Metinlerde yer alan değerlerin bu özelliğe sahip olması olumlu olarak nitelendirilmiştir.

Araştırmada, değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterliliğine ilişkin katılımcıların olumsuz görüş bildirmesi dikkatleri çekmektedir. Muradoğlu ve Işık (2015)'e göre içerisinde okuma parçaları ve bu parçalara ilişkin etkinliklerin bulunduğu ders kitapları, öğretmenler tarafından çok sık kullanılan, öğretmenlerin ders planlamasında, öğrencilerin derse olan ilgilerini arttırmada ve onları araştırma ve incelemeye yöneltmede son derece önemli bir role sahiptir. Türkçe öğretim programı hazırlanırken öğrencilerin kitaplarda yer alan okuma metinlerini anlamaları ve bu okuma metinlerinden bir takım sonuçlar çıkarabilmeleri için etkinlikler hazırlanmıştır. Bu etkinlikler sayesinde ders kitapları öğretim programlarında yer alan hedeflere ulaşılabilme açısından önemlidir. Eğitsel açıdan

etkinlik kavramı, Şahan (2000)'a göre, kazanımlara ulaşabilmek için öğrenme sürecini zenginleştiren ve kalıcılığı arttıran faaliyetlerdir. Doğu (2010), Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin hazır bir şekilde oluşturulduğunu belirterek, bu etkinliklerin öğrencinin aktif öğrenme becerisini geliştirmek ve pekiştirmek amacıyla hazırlandığını belirtmiştir. Muradoğlu ve Işık (2015), Türkçe ders kitabında yer alan kazanımların öğrenciler tarafından öğrenilmesi için okuma metinleri ile bunlara bağlı ölçme ve değerlendirme amacıyla hazırlanan etkinlikler yer aldığını ve etkinliklerin dikkat edilerek hazırlanması gerektiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla tüm sınıf düzeylerinde sınıf öğretmenlerinin etkinliklerin yetersiz olduğu yönünde görüş aktarmaları, yapılan etkinliklerin, öğrencilerin değerleri aktif olarak öğrenme ve öğrendiği değerleri pekiştirmelerine imkân sağlayamadığı yönünde olumsuz görüş bildirmişlerdir.

Alanyazınında benzer konuda yapılan araştırma sonuçları (Muradoğlu ve Işık 2019; Çerçi, 2016; Bekdemir ve Işkın, 2017; Derse, 2019; Balcı ve Yelken, 2013) etkinliklerin olumsuz yönlerine dikkat çekmektedir.

Örneğin Derse (2019), yapmış olduğu araştırmasında 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin değer aktarımını desteklemediği sonucuna ulaşmıştır. Muradoğlu ve Işık (2019) yapmış oldukları araştırmalarında, ilkokul 3. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinin kazanımlara uygun olduğu ancak, öğrenci seviyelerine uygun olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Çerçi (2016) Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları'nın 6. sınıf Türkçe dersi çalışma kitabında yer alan 228 etkinliği, çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda Çerçi (2016), ders kitabındaki etkinliklerde en çok bir kazanımı pekiştirmenin hedeflendiği, öğrencinin etkinlik öncesinde, sırasında ve sonrasında yapacağı görevlerin tüm etkinliklerde yer aldığını belirtmiştir. Ancak öğretmenin etkinlik sürecinde, yer almadığı; içerik unsuru bakımından konu, kavram ya da araç, gereçlerle ilgili ön bilgilerin yeterince bütün etkinliklerde bulunmadığı; ortam düzenleyici unsurlara etkinliklerin hiçbirinde yer verilmediği; etkinliklerin yeni durumlara uyarlanabilme özelliğine sahip olmadığı ve etkinliklerde ölçme değerlendirme boyutuna yer verilmediği sonucuna ulaşmışlardır. Bekdemir ve Işkın (2017), Sosyal Bilgiler dersi 6. ve 7. sınıf öğrenci çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin, aynı sınıflar seviyesinde verilmek istenen değerleri kazandırmaya ilişkin yeterliliğini incelenmişlerdir. Araştırma sonucunda kitaplarda yer alan etkinliklerin kazandırılması öngörülen değerleri yeterli düzeyde karşılamadıkları, değerlerin daha çok kişiler arası ilişkilerle bir yönünün olması nedeniyle öğrencilerin aktif rol alabilecekleri drama ve rol oynama gibi yöntemlere başvurulması

gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Dolayısıyla, araştırmada elde edilen sonuçların, alanyazınında benzer konuda yapılan araştırma sonuçlarını desteklediği söylenebilir.

Araştırmada, 1-4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerleri öğrencilerin kişilik haline getirebileceği belirlenmiştir. Katılmış ve Ekşi (2011)'ye göre öğrencilerin bilgi yoğunluğuna maruz kaldıkları bir ortamda toplumlar geleceklerini temsil eden çocuklara iyi bir eğitim vermek durumundadır. Değer kazandırma sürecinde başarıya ulaşabilmek için değerlerin içeriğinin öğretilmesi ya da ezberletilmesi yeterli olmamaktadır. Çünkü değerlerin bireyin davranışlarına yön verebilmesi için özümsenmesi gerekmektedir.

Araştırmada, değerleri öğrencilerin kişilik haline getirebileceği yönünde görüş bildiren öğretmenler, okullarda gerçekleşen etkili eğitim ve öğretimle öğrencilerin değerleri benimsediklerini, öğrencilerin değerleri hayata geçirdiklerinde toplum tarafından desteklendiğini düşünmektelerdir.

Yaratılış açısından kusursuz olan insanın gelişimi, kalıtımla sahip olduğu özelliklerin, çevresel koşullarla etkileşmesiyle devam etmektedir. Doğumdan, ölüme kadar devam eden bu süreçte her insanda; fiziksel, ruhsal, zihinsel gelişimler meydana gelmekte ve sonuç olarak her birey özgün bir kişilik geliştirmektedir (Kızıler, 2014). Yapılan araştırmalar; bebeklik ve çocukluk devrelerinin kişilik gelişimi açısından önem arz ettiğine işaret etmesi dikkat çekmektedir (Hökelekli, 2003). Hem çevresel faktörlerin, hem de kişilik gelişiminin kritik önem arz ettiği çocukluk döneminde, öğrencilerin ders kitaplarında yer alan değerlerin kişilik haline getirilebilecek türden olması, öğrencilerin; ahlaki, ruhsal, fiziksel gelişimlerine katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu gelişimin paralelinde gelecek kuşakların, toplumun benimsediği değerlere sahip çıkan, vatanını seven, bireylere saygı duyan, dürüst ve sağlam karakterli bireylerden oluşacağı düşünülmüş, kitaplarda bulunan değerlerin kişilik haline getirilebilmesi olumlu olarak nitelendirilmiştir.

Literatür incelendiğinde konuya ilişkin benzer araştırmaların yapılmadığı görülmüştür. Bu bakımdan yapılan araştırma sonuçlarının, kitap hazırlama komisyonlarına, program geliştirme uzmanlarına, sınıf öğretmenlerine ve alanyazınına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Araştırma sürecinde sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşmeler doğrultusunda, katılımcıların büyük çoğunluğunun, değerlere ilişkin sorunların başında, metinlerde yer alan değerlerin yeterli olmadığı görüşünü aktarması da dikkatlerden kaçmamaktadır. Yine

tüm sınıf düzeylerinde, “empati kurma” ve “adalet” değerlerinin araştırmaya konu olan kitaplarda bulunmaması, dikkatlerden kaçmamış ve katılımcılar, bu değerlere yer verilmesi gerektiği konusunda görüş aktarmışlardır.

Ersoy ve Köşger (2016)’ e göre, empati bireyin kendisini, karşısındakinin yerine koyarak olaylara onun nazarı ile bakması, onun düşündüklerini hissetmesi ve bu durumu ona aktarma süreci olarak ifade edilmektedir.

İnsan hayatı, çoğunlukla diğer insanlar ile anlaşma üzerine kurulan iletişimle var olmakta ve devam etmektedir. Sevgi, saygı, anlayış, hoşgörü, anlama ve anlaşılma temelinde, bir iletişim sağlamanın yolu da sadece kendimizin değil, karşımızdakinin düşünce ve inançlarını anlayabilmek ile mümkün olacaktır. Bu sağlandığı, oranda insanların ilişkileri devam etmekte ve huzur içerisinde yaşayabilmektedirler. Sevgi, saygı ve anlayış için bireylere düşen en önemli görevlerin başında empati kurabilmek gelmektedir. Toplumsal hayatta empati kuramayan bireyler arttıkça; çatışma ve problem riski de artmaktadır. Toplumun birçok alanında sorunların giderek fazlalaştığı bir dünyada birlikte yaşanılan tüm insanlara karşı duyarlı olabilen insanlara ihtiyaç vardır. Bu noktada empatik tepkiler önem arz etmektedir. Toplumsal uyum ve sosyal duyarlılık araçlarından biri olan empati kurma becerisi, çatışma ve sorunların çözümünde en etkili yollardan biridir (Arslan, 2016). Toplumsal uzlaşı ve sosyal duyarlılık açısından bu denli önem arz eden empati değerinin, Türkçe öğretiminin önemli araçlarından biri olan ders kitaplarında bulunması şüphesiz önem arz etmektedir. Çünkü bu okuma metinlerinde, yer alan kahramanlar öğrenciler için ayrı bir karakter ve dünya olarak algılanmaktadır. Okuyucu bu metinleri okurken farklı dünyaların karakterlerini görür ve onlara anlam yüklemeye çalışır. Kendisini kahramanın yerine koyar ve neler yapabileceğini düşünür. Böylelikle okuma parçalarındaki kahramanlarla empati kurmaya başlar.

Karaca’ya (2015) göre yazılan her eser insanı farklı duygu, düşünce ve hayallere sevk eder. İnsana ve hayat dair olgulara yardımcı olma, eserdeki yaşamlarla kendi gündelik yaşamlarını ilişkilendirme; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirme vb. şeklinde sıralanabilir Eğitimde edebiyattan istifade etmenin en önemli gayelerinden biri, bireyin empati gücünü kullanarak edebiyat ürününün içine girmesini sağlamasıdır. Toplumsal yaşam açısından, bu denli önem arz eden empati değerinin, karakter gelişimi açısından kritik öneme sahip olduğu ilkokul yıllarında, Türkçe dersi metinlerinde yer almaması, bir eksiklik olarak görülmüştür.

Alanyazınında benzer konuda yapılan araştırma sonuçları (Derse, 2019; Balıcı ve Yelken, 2013; Kiracı ve Karalar, 2010; Dönmez ve Cömert, 2007; Taşdan, 2010; Aktepe ve Yel, 2009) öğretmenlerin bu değerler dışında başka değerlere de dikkat çektiğini göstermektedir.

Örneğin; Derse (2019) araştırmasında 6.sınıf Türkçe öğretmenlerinin metinlerde en çok yer almasını istedikleri değerlerin "saygı", "sevgi" ve "yardımlaşma" değerleri olduğunu belirtmiştir. Balcı ve Yelken (2013) araştırmasında öğretmenlerin en çok önem verdikleri değerlerden birinin "saygı" değeri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kiracı ve Karalar (2010) yapmış oldukları araştırmalarında öğretmenlerin en fazla önem yüklediği değerlerin sırasıyla, "aile güvenliği", "ulusal güvenlik" ve "sağlıklı olma" "toplumsal adalet", "anlamlı bir hayat", "dürüstlük", "anne-babaya ve yaşlılara saygı göstermek" ve "mahremiyet" olduğunu belirlemişlerdir. Dönmez ve Cömert'in (2007) ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin değerlere ilişkin düşüncelerini tespit etmek için yaptıkları araştırmalarında, öğretmenlerin en çok önemsedikleri değerlerin "mutlu bir evlilik" ve "ailemle birlikte vakit geçirmek" olduğu belirlenmiştir. Taşdan (2010)'ın araştırmasında ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin en çok önemsedikleri bireysel değerlerinin sırasıyla; adalet, dürüstlük, insan odaklı olmak, güven ve çalışkanlık değerleri olduğu, okul kültürü içerisinde en çok önemsenen örgütsel değerlerin ise başarı, çalışkanlık, dürüstlük, kalite ve insan odaklı olmak değerleri olduğu tespit edilmiştir. Aktepe ve Yel (2009) araştırmalarında ilköğretimde çalışan öğretmenlerin değer yargılarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda en fazla toplumsal adalet, ulusal güvenlik, aileye değer vermek, sağlıklı olmak, gerçek arkadaşlık, dürüst olmak, sorumluluk sahibi olmak ve eşitlik gibi değerlerin tercih edildiği en az ise, dünya islerinden el ayak çekmek, zengin olmak, sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, hırslı olmak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak, itaatkâr olmak ve istek ve arzularının doyurulması anlamına gelen zevk gibi değerleri tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Dolayısıyla araştırma sonuçları, literatürde elde edilen diğer sonuçlar ile tamamen örtüşmemektedir.

Bunun başlıca nedenleri:

- İncelenen programların farklı olması
- Görüşülen öğretmenlerin farklı yaş grupları için değerlendirme yapmaları
- Öğretmenlerin kendi alan programlarının öngördüğü değerleri kazandırmak istemeleri olduğu söylenebilir.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırma ile elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlar ışığında İlkokul 1- 4. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerdeki değerlerin iletimine ilişkin etkililiği arttırmaya yönelik önerilere yer verilmiştir.

6. 1. SONUÇLAR

Sonuçlar araştırmanın alt amaçları doğrultusunda sıralanmıştır.

1. Araştırmada tüm sınıf düzeylerinde incelenen metinlerde 2019 yılı TDÖP' te vurgu yapılan kök değerlerden "adalet" değerine yer verilmediği görülmektedir.

2. İlkokul 1, 2 ve 4. sınıf TDÖP'te yer alan metinlerde "sevgi" değerinin en fazla vurgulanan değer olduğu belirlenmiştir.

3. İlkokul 3. sınıf Türkçe ders kitabında en fazla vurgulanan kök değerin "sorumluluk" olduğu belirlenmiştir.

4. İlkokul 1 ve 3. sınıf Türkçe ders kitabındaki tüm metinlerde kök değerlere vurgu yapıldığı görülmektedir.

5. İlkokul 2. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 3 (üç), 4.sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 2 (iki) metinde kök değerlere yer verilmemiştir.

6. İlkokul 1-4. sınıf TDÖP'te yer alan metinlerdeki değerlerin öğrencilerin sınıf ve yaş seviyelerine uygun olduğu ortaya çıkmıştır.

7. Tüm sınıf düzeyleri için değerlerin anlaşılabilir ve günlük yaşamda kullanılabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

8. Tüm sınıf düzeyleri için Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde değerlerin, kişilik haline getirilebilecek türden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

9. Tüm sınıf düzeylerinde, kök değerlerin kazandırılmasına yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

10. Öğretmenler, ilkokul 1-4 sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde yer alan değerlerin yetersiz olduğu görüşü belirtilmiş mevcut değerler dışında başka değerlerin de bulunması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

11. Özellikle "adalet" ve "empati kurma" değerlerinin tüm sınıf düzeylerinde öğretmenler tarafından kazandırılması öngörülen değer olarak ifade edildiği görülmüştür.

6. 2. ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda;

1. TDÖP incelenerek, burada kök değer olarak belirlenen değerlerin tamamına her sınıf düzeyinde değinilmelidir.

2. Tüm sınıf düzeyindeki metinler gözden geçirilmeli ve bu metinlerin tamamına kazandırılması öngörülen kök değerler dengeli bir şekilde dağıtılmalıdır. Böylelikle öğrenciler okuduğunu anlama çalışmaları yaparken kazandırılması ön görülen değerleri de öğrenmiş olacaklardır.

3. İlkokul 1-4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin;

- Kısa, sade ve akıcı olması,
- Görsellerinin değerlere ilişkin mesajlar ihtiva etmesi,
- Kültürümüze mal olmuş hikâyelerden oluşmasının, değerlerin anlaşılabilirliğini arttıracağı düşünülmektedir.

4. Kazandırılması ön görülen değerlerin, Türkçe dersi metinlerinde doğaüstü varlıklarla iletilmeye çalışılması, öğrencilerin empati yapmasına imkan vermediğinden değerlerin içselleştirilmesi güçleşmektedir. Kahramanlar seçilirken, öğrencilerin hayal dünyalarının sınırları göz önünde bulundurulmalı veya günlük hayatta karşılaşabileceği türden kahramanlara yer verilmelidir.

5. Tüm sınıf düzeylerinde kazandırılması öngörülen kök değerlerin, günlük hayatta kullanılabilir olmasına dikkat edilmeli, böylelikle kazandırılacak değerlerin öğrenci açısından anlamlı olacağı düşünülmektedir.

6. TDÖP' te belirtilen kök değerlerin kişilik haline getirilebilmesi için okul-aile işbirliğinin arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

7. Türkçe dersi metinlerinde yer alan değerlere yönelik hazırlanan etkinlikler gözden geçirilmelidir. Bu etkinliklerin değerlerin kazandırılmasına hizmet edecek şekilde hazırlanmasına dikkat edilerek nitelikleri arttırılmalıdır. Bu doğrultuda etkinlikler;

- Görsellerle desteklenmeli
- Uygulamaya fırsat vermeli
- Öğrencilerin eleştirel düşünme becerisini geliştirebilecek türden olmalıdır.

8. Mevcut değerler dışında, öğrencilerin bireysel ve sosyal yönlerine katkı sunmakla beraber, toplumsal bozulmaların önüne geçecek tutum ve davranış kazandıran değerlere ağırlık verilmelidir. Bunların başında adalet, hoşgörü, empati, sorumluluk… vb. değerler yer almalıdır.

9. Metinlerin ilettiği değerler çocuğun hayat boyu taşıyacağı kimliğinin bir parçası olacağı düşünüldüğünden, öğrencilerin hayat felsefesini oluşturacaktır. Bu yüzden

kitaplara seçilecek metinlerde içerik konusu önem kazanmaktadır. Türkiye'de okutulan ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler konusundaki bilimsel çalışmaların yeterli olmadığı düşünülmektedir. Bu alanda bilimsel araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

Acun, İ., Yücel, C., Önder., A & Tarman, B. (2013). Değerler: Kim Ne Kadar Değer Veriyor ?. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 6* (1), 180-197.

Açıkgöz, K. (1992). *İşbirlikçi Öğrenme Kuram, Uygulama, Araştırma.* Malatya: Uğ Aurel Matbaası.

Açıkgöz, K. (2005*). Aktif Öğrenme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.

Akbaş, O. (2008). Değerler eğitimi akımlarına genel bir bakış. Değerler Eğitimi Dergisi, 16(6), 9-25.

Aktepe, V. & Yel, S. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 607-622.

Akyol, Ş. (2010). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Akyol, A. (2012). Ahlâk-ı Nâsırî'de ahlâk ve siyaset ilişkisi: Sevgi erdemi merkezli bir okuma. *Değerler Eğitimi Dergisi,* 10(24), 7-29.

Alıcı, F. (2019). İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan üniversitesi, Konya.

Arısoy, E. (2014). Ayla Çınaroğlu'nun çocuk romanlarında dilin kullanımı ve evrensel değerler. Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan üniversitesi, Konya.

Arslan, Y.(2016). Kim Daha İyi Empati Kuruyor -Empati Üzerine Mikro Bir Sosyolojik Araştırma. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi. 6(2),*51-63.

Atalay, İ. (2005). Örgütsel vatandaşlık ve örgütsel adalet. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.

Ataşçi, A. (2018). *İlköğretim Türkçe 2 Ders Kitabı,* Ankara: Koza Yayınları.**

Aydın, M. Z. (2010). Okulda Değerler Eğitimi, *Eğitime Bakış*, *18*, 16-19.

Aydın, M. (2011). Değerler, İşlevleri ve Ahlak, *Eğitime Bakış Dergisi, 7* (19), 39-45.

Aydın, M. Z. (2014). Okulda değerler eğitiminin ilkeleri ve sorunları, *Uluslararası insani değerlerin yeniden inşası sempozyumu*, (19-21 Haziran 2014), Erzurum.

Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2014). *Okulda değerler eğitimi.* Ankara: Nobel Yayınları.

Bacanlı, H. (1999). *Duyuşsal davranış eğitimi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Bacanlı, H. (2011). Değer, değer midir? *Eğitime Bakış Dergisi,* (19), 18-21.

Bağcı, E. (2013). Çocuk edebiyatı ürünleriyle çocuklar için yazılmış eserlerin değerler eğitimi bağlamında karşılaştırılması. *Yayımlanmamış* yüksek lisans tezi. Manisa:Celal Bayar Üniversitesi.

Bekdemir, Ü. & Işkın, P (2017). Sosyal bilgiler 6. ve 7. sınıf çalışma kitabı etkinliklerinin doğrudan verilmesi istenen değerleri karşılama düzeyinin incelenmesi. *International Periodical for Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 12(4), 71-90.

Baker, C., Wuest, J. & Stern, P.N. (1992). Method slurring: the grounded theory/ phenomenology example. *Journal of Advanced Nursing*, 17, 1355-1360.

Balcı, A. & Yanpar Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1). 195-213.

Başaran, İ.E (1992). *Yönetimde İnsan İlişkileri.* Ankara: Gül Yayınevi.

Baştürk, R. (2009). Deneme modelleri. Bilimsel araştırma yöntemler. Ankara: Anı yayıncılık.

Baydır, E. (Ed). (2018). İngilizce öğretmenlerinin 2017 taslak İngilizce öğretim programında yer alan değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik görüşleri. Yüksek lisans tezi, Osman Gazi Üniversitesi, Eskişehir.

Bayram, B. & Elban, M. (2017). Türkçe ders kitaplarında milli kimliğe ilişkin unsurların incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi,* 21, 19-27.

Bulut, S. (2011). Atasözlerinin değerler eğitimindeki yeri. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Bottery, M. (2000). Values education. R.Bailey (Ed.), *Teaching values & citizenship across the curriculum,* London: Routledge Falmer.

Canlı, S. (2015). Türkçe Ders kitaplarına seçilecek metinlerin belirlenmesinde çocuğa görelik ilkesi. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi,* 1(1), 98-123.

Cevizci, A. (2013), Felsefe Sözlüğü (8. bs. C.1). İstanbul: Paradigma Yayınları.

Cieciuch, J., Davidov, E. ve Algesheimer, R. (2016). The stability and change of value structure and priorities in childhood: A longitudinal study. Social Development, 25(3), 503-527.

Creswell, J. W. (2007). Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches . USA: SAGE Publications.

Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri - Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni.* Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çakmak, Z., Acar-Bayraktar, A.V. & Sarıtaş-Atalar, D. (2018). Orta çocuklukta resme dayalı değerler taraması (PBVS) ile değerlerin ölçülmesi: Yaşa, cinsiyete ve anne eğitimine bağlı değişiklikler. *Nesne Psikolojisi Dergisi*, 6 (12), 1-26.

Çalışkan, A. (2016). İlköğretim 100 temel eser içerisinde yer alan dünya edebiyatına ait eserlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan üniversitesi, Konya.

Çapoğlu, E. & Okur, A. (2015). Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler. *Sakarya University Journal Of Education*, 5(3), 90-104.

Çavdarcı M. (2002). Türkiye'de sosyal değerlerin aşınması ve kültür sömürgeciliği. Yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel üniversitesi, Isparta.

Çeçen, A. (1993), *Adalet Kavramı,* İstanbul: Gündoğan Yayınları.

Çepni, S. (2009). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Derya Kitapevi.

Çubukçu, Z. (2012). İlköğretim öğrencilerinin karakter eğitimi sürecinde örtük programın etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 1513-1534.

Çelikkaya, T. & Seyhan, O. (2016). Değerlerin kazanılmasındaki etkili faktörler (Öğrenci görüşleri). *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (36), 167-191.

Çelikpazu E. E. & Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. Turkish Studies, 6/2, 413-424.

Çeltik, E. (2018). *İlköğretim Türkçe 3 Ders Kitabı*, Ankara: SDR Yayınları.

Çengelci, T., Hancı, B., & Karaduman, H. (2013). Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi. 11,* 33-56.

Çerçi, A. (2016). 6. Sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitabının etkinliği oluşturan unsurlar bakımından değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5 (4). 1984-1998.

Çevik, Y., Ç, (2014). Türkçe öğretim programında değerler ve Dede Korkut hikâyelerinin değerler açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy üniversitesi, Burdur.

Çırak , G., Şahin, D., B, & Özberk, E., B., Eriş, H., M. (2014). 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 4 (1), 83-95.

Çileli, M.(1986). Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi. Ankara: V yayınları.

Dam, H. (2008). Öğrencinin okul başarısında aile faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 14* (7), 75-99.

Delican, B & Temizyürek, F. (2016). İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.5* (3),842-856.

Demir, F. (2018). Değer öğretimi yaklaşımlarına göre hayat bilgisi dersinde değerler eğitimi. Doktora tezi.

Demirel, Ö. (2002). *Türkçe Öğretimi.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Demirkol, M. (2015). Barışın inşasında sevi ve adaletin gücü. *International Journal of Science Culture and Sport, 4,* 416-424.

Deniz, K. & Karagöl, E. (2018). Değerler eğitimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, 1, 244-255.

Derse, G, E. (2019). 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlern değerler eğitimi açısından incelenmesi ve öğretmen görüşleri bağlamında değerlendirilmesi. Yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Doğan, B. & Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6–8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 1(2), 75-102.

Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji: Kavram ve Sonuçlar*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Doğanay, A. (Ed.). (2006). Değerler Eğitimi. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım. Ankara: Pegem-A Yayıncılık.

Doğanay, A., Seggie, F. N. & Caner, H. A. (2012). Değerler eğitiminde örnek bir proje: Avrupa Değerler Eğitimi Projesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 2(3), 73-86.

Doğu, Y. (2010). İlköğretim altıncı sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitabındaki etkinliklerin uygulanabilirliğinin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Dökmen, Ü. (1989) Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 155-190.

Dönmez, B. & Cömert, M. (2007). İlköğretim okulu öğretmenlerinin değer sistemleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(14), 29-59.

Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazanılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*. (1), 79-96.

Elkatmış, M. (2009). Hayat bilgisi öğretimi. Hayat bilgisi öğretiminde değer eğitimi ve uygulama örnekleri.(Tay, B.). Ankara: Maya Akademi.

Emirhan, T. (2016). Değerler eğitimi bağlamında Yavuz Bahadıroğlu'nun çocuk romanları. Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Erden M. & Akman, Y. (1997). *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretme.* Ankara: Arkadaş

Erdem, A.R (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi,* 1 *(*4), 55-72.

Erkuş, S. (2012). Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. Yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.

Ersoy, E. G. & Köşger, F. (2016). Empati: Tanımı ve Önemi. *Osmangazi Tıp Dergisi*. 2, 9-17

Fallahi, V. & Nya, M. S. (2011). Content analysis of reading and writing textbooks of the primary school of Iran regard in UNICEF's Decuple Values. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15, 471-474.

Fırat, H., & Mocan, A. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerde yer alan değerler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 18,* 25-49.

Fraenkel, J. R. & Wallen, N. E. (2006). *How to design an evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill International Edition.

Gall, J. P & Gall, M. D. (1996). Educational research: An introduction (6 th ed.). New York: Longman Publisher.

Gelen, İ. (2001). Kubaşık Öğrenme Tekniklerinden Öğrenci Takımları Başarı Bölümleri ve Birleştirme II Tekniğinin 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarıya Etkisinin Karşılaştırılması. *Eğitim Araştırmaları Dergisi.* 5, 61-70.

Gerekten, H. (2018). 5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Girmen, P. (2013). Türkçe eğitiminde atasözleri ve değer eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi,* 11(25), 117-142.

Güfta, H. & Kan, M. (2011).İlköğretim 7. Sınıf Türkçe ders kitaplarının dil ile ilgili kültür öğeleri açısından değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 8(15), 239-256.

Gümüş, S. (2017) Değerler eğitimi bağlamında Aytül Akal'ın çocuk romanları analizi. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi.* Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.

Güngör, E. (2000). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Özenen Matbaası.

Güvenç, B. (1985*). Kültür konusu ve sorunlarımız,* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gözel, Ü. (2018). Hayat bilgisi dersi öğretim programının değerler eğitimi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Halstead, J. M. (Eds.). (1996). Values and values education in schools. Values in education and education in values. London: The Falmer Press

Halstead, J. M. & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*. 30,169-202.

Hamarta, E (2004). Üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerindeki bazı değişkenlerin (benlik saygısı, depresyon ve saplantılı düşünme) bağlanma stilleri açısından incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk üniversitesi, Konya.

Hassan, E. K. & Kahil, R. (2005). The effect of "Living Values: An educational program" on behaviors and attitudes of elementary students in a private school in Lehanon. *Early Childhood Education Journal*, 33(2), 81-90.

Hasgül, E. (2013). Sosyal hizmet uygulamalarında empatinin önemi ve yardım ilişkisine etkisi. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Ankara üniversitesi, Ankara.

Hökelekli, H. (2003). *Din Psikolojisi,* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Hökelekli, H. (2013). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi.* İstanbul: Timaş Yayınları.

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1999a). Learning Together and Alone: Cooperative, Competitive and Individualistic Learning (5. Baskı). Massachusetts: Allyn and Bacon

Kaftan Ayan, H. & Arslan, Ü. (2018). İlköğretim Türkçe 4 Ders Kitabı. Ankara, MEB Yayınları****

Kâhya, A. (2018). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin değerler eğitimi bakımından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Uşak üniversitesi, Uşak.

Karaca., N.(2015). İrade eğitimi, değer aktarma ve rol model olmada edebiyatın yeri ve önemi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 10*(16), 827-846.

Karagöz, B. (2009). Yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6 ve 7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Muğla üniversitesi, Muğla.

Karalar, R. & Kiracı, H. (2010). Bireysel Değerlerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Öğretmenler Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi.* 2 (2), 79-106.

Karatay, H. (2011). Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 6(1), 1398-1412.

Kardaş, M. N. (2015). Orhun Abidelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından Önemi III: Bilge Kağan Abidesi, *Türk İslam Dünyası Araştırmalar Dergisi, 2,* 55-70.

Kardaş, M.N. & Cemal, S. (2017). Değerler Eğitimi ve Türkçe Öğretiminde Değer Eğitimi Üzerine Yapılan Araştırmalara İlişkin Kaynakça Denemesi. *KSBD,* 9, 383-412

Kaşkaya, A. & Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarının değer aktarımı açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 7(2), 417-441.

Katılmış, A. & Ekşi, H. (2011). Değerler Eğitimi Yaklaşımları, *DİB Dergisi*, 245, 11-15.

Kaya, K., & Tuna, M. (2008). İlköğretim çağındaki çocukların sosyalleşmesinde televizyonun etkisi. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17*, 159-182.

Kaygana, M., Yapıcı, Ş. & Aytan, T. (2013). Türkçe ders kitaplarında değer eğitimi. *International Journal of Social Science,* 6(7), 657-669.

Kaymakcan, R., & Meydan H. (2014). *Ahlak değerler ve eğitimi.* İstanbul: DEM.

Kılıç, Ö. Ö & Ayaz, C. Ö. (2018). 5-6 Yaş grubu çocukların değerlere yönelik farkındalık düzeyini arttırmada değerler eğitimi programının etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 59,* 818-824.

Kılıç, A. & Seven, S. (2002). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Kırmızı, F. (2014). 4. Sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi,* 12(27), 217-259.

Kıral, E. (2018). Kayıp Giden Bir Değer: Saygı. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*. 1(5), 4-10.

Kızıler, H. (2014). Ahlakî değerlerin şahsiyet oluşumuna etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*.204, 5-17.

Kluckhohn, F.R & Strodtbeck, F.L. (1973). Variations in value orientations. Everston: Row Peterson Publisher.

Kolaç, E. (2009). lköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6*(1), 594-626.

Komalasari, K. & Saripudin, D. (2017). The influence of living values education-based civic education textbook on student's character formation. *International Journal of Instruction*, 11(1), 1308-1470.

Kula, O.B. (1988). Ders kitabının yapımında gözetilen bilim-kurumsal ve didaktik çerçeve. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *1*(2), 97-107.

Kuru, H., & Keklik, S,. (2016). Ayşe Yamaç'ın çocuk romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10, 217-237.

Kuzgun, Y. (1991). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma.* Ankara: ÖSYM Yayınları.

Küçükçene, M. & Aydoğan, İ (2018). Eğitim yönetiminde adaletin önemi ve gerekliliği üzerine bir inceleme. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *8*(2), 661-664.

Ladner, J. L. (2003). Parents' and teachers' perceptions of parent involvement. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Tulsa: Tulsa University.

MEB, (1981). Temel eğitim okulları Türkçe eğitim programı. *Tebliğler Dergisi,* 2098, 327-356.

MEB. (2005). İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-5. Sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.

MEB, (2017). *Müfredatta Yenileme ve Değişme çalışmaları Üzerine*. Ankara: MEB Yayınları.

MEB, (2018). İlköğretimde Türkçe Dersi Öğretim Programı. http://ttkb.meb.gov.tr adresinden 12 Ocak 2020 tarihinde edinilmiştir.

MEB, (2019). İlköğretimde Türkçe Dersi Öğretim Programı. http://ttkb.meb.gov.tr adresinden 12 Ocak 2020 tarihinde edinilmiştir.

MEB, (2013). Çocuk gelişimi ve eğitimi-ahlak gelişimi. http://www.megep.meb.gov.tr/mte program modul/moduller.pdf web adresinden 20.06.2020 tarihinde indirilmiştir.

Mehdiyeva, G. (2016). Mehmet Emin Yurdakul'un şiirlerinde değerler eğitimi üzerine bir inceleme. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Mert, E. L. (2013). İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykü metinlerindeki değerlerin eş dizimli sözcükler bağlamında incelenmesi. *İlköğretim Online*, 12(3), 808-821.

Meydan, H. (2012). İlköğretim okullarında değerler ve karakter eğitimi. Yayımlanmamış doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Miller, S. (2003). Analysis of phenomenological data generated with children as research participants. *Nurse Researcher, 10*(4), 68-82.

Miles, M.B. ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded source book*. California: Sage Publications.

Muradoğlu, Ü. ve Işık A. D. (2019). İlkokul üçüncü sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinin sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelenmesi. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*. *4(1),* 19-39.

Neuendorf, K.A. (2002). *The content analysis guidebook.* California: Sage Publications.

Neslitürk, S. (2013). Anne değerler eğitimi programının 5–6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi. Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.

Özbay, M. & Çeçen M. A. (2012). Türkçe ders kitaplarına yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi", *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 67-76.

Özbay M. & Karakuş Tayşi E. (2011). Dede Korkut hikâyelerinin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*,*1(1*),21-31.

Özensel, E. (2003), Sosyolojik bir olgu olarak değer, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 217-240.

Özgüven, İ.E (1994). *Psikolojik Testler.* Ankara: Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Ankara: Psikolojik Danışma, Rehberlik Eğitim Merkezi (PEDREM).

Özkan, Z., S. (2017). Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Ordu üniversitesi, Ordu.

Özmen, F. (1999). Etkili eğitimin gerçekleştirilmesinde duyuşsal alanın önemi: Sevgi eğitimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 193-198.

Padem, S. & Aktan, O. (2014). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerlerin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 4(2), 5-24.

Pilav, S.,Demir, H.A, & Demir, H (2015). İlköğretim 7. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin değer iletimi açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi,* 206, 26-27.

Pilav, S. & Erdoğan, Ş. (2016). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. Milli Eğitim Dergisi, 45(210), 351-371.

Rains, S. A., & Turner, M. M. (2007), Psychological Reactance And Persuasive Health Communication: A Test And Extension Of The Intertwined Model, *Human Communication Research* 33, 241-269.

Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values.* New York: Free Pres

Rose, P., Beeby, J. & Parker, D. (1995). Academic rigour in the lived experience of researchers using phenomenological methods in nursing. *Journal of Advanced Nursing*, 21, 1123-1129

Sağnak, M. (2004). Kişi-Örgüt-Değer Uyumunu Ölçme Çalışmaları ve Kullanılan Yöntemlerin Karşılaştırılması. *Değerler Eğitimi Dergisi. (2)*, (5), 101-124

Sallabaş, M.E. (2012). Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından İncelenmesi, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergis*i, *18*, 59- 68.

Sarı, M. (2007). Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program Düşük ve Yüksek "Okul Yaşam Kalitesi" ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Sarıkaya, C. (2018). Muzaffer İzgü'nün 1970-80 yılları arasında yayınladığı Yedi Öykü kitabının değerler eğitimi açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Atatürk üniversitesi, Erzurum.

Sayın, V, Orbay, K & Şam, A. E. (2019). 5. Sınıf Matematik Ders Kitabının Değerlerimiz Açısından İncelenmesi [Özel sayı]. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 166-171.

Schwartz, S.H. (1992). *Universals in the content Struture of Values: Theoritical Advances and Emprical Tests in 20 Countries. In Zanna (*Ed). Advances in Experimental Social Psychology (Vol. 25, pp. 1-65). New York: Academic Pres.

Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim.* Ankara: Spot Matbaacılık.

Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Soylu, N. (2019), İlkokul 1. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan üniversitesi, Konya.

Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2016), *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Strauss, A., Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. New Delhi: SAGE Publications.

Stemler, S. (2001). An Overview of Content Analysis. Practical Assessment, *Research & Evaluation*, 7 (17). http://pareonline.net/getvn.asp?v=7&n=17 adresinden 12 Kasım 2019 tarihinde edinilmiştir.

Superka, D.P., Ahrens, C., Hedstrom, J.E., Ford, L.J. & Johnson, P.L. (1976). *Values Education Sourcebook: Conceptual Approaches, Materials Analyses, and an Annotated Bibliography.* Colorado: Social Science Education Consortuim, ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education.

Sürmeli, A (2015). Peyami Safa'nın romanlarında değerler eğitimi ve Türkçe. Yüksek lisans tezi, İnönü üniversitesi, Malatya.

Şahan, H. (2000). Sosyal bilgiler dersinin bilimsel davranışları kazandırma yönünden öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir üniversitesi, Balıkesir.

Şahin, N. (2017), Cengiz Aytmatov'un eserlerinin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi ve ortaokul Türkçe ders kitapları için metin önerileri. Doktora Tezi.

Şahin Fırat, N. (2010). Okul müdürü ve öğretmenlerin okul kültürü ile değer sistemlerine ilişkin algıları. *Eğitim ve Bilim Dergisi, 156 (35),*71-83.

Şen, Ü. (2007). Milli eğitim bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma. Yüksek lisans tezi, Gazi üniversitesi, Ankara.

Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 763-780.

Taşdan, M. (2010). Türkiye'deki resmi ve özel ilköğretim okulu öğretmenlerinin bireysel değerleri ile okulun örgütsel değerleri arasındaki uyum düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(1), 113-148.

Taşpınar M. ve Atıcı, B. (2002). Öğretim Model, Strateji, Yöntem ve Becerileri/Teknikleri: Kavramsal Boyut. *Eğitim Araştırmaları,* 2 (8). 207-215.

Tezcan, M. (2003). Gizli Müfredat: Eğitim Sosyoloji Açısından Bir Kavram Çözümlenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri,* 1, (1), 53-59.

TDK, (2011). Türkçe sözlük. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

Tosunoğlu M. & Arslan F. (2012). *İlköğretim 6.-8. Sınıf Türkçe ders kitaplarının çocuklara öğretilecek değerler açısından incelenmesi.* 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: 5- 7 Ekim 2011. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Tuncay, T. ve İl, S. (2009). Sosyal hizmet uygulamasında empatiyi yeniden düşünmek. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(2), 39-56.

Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi,* 7(3), 508-526.

Töremen, F. & Tan, Ç. (2010). Eğitim örgütlerinde adalet: Kavramsal bir çözümleme. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 58-70.

Tozlu, N. (1997). *Eğitim Felsefesi.* İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Tunagör, M. (2016). Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinin Türkçe öğretiminde değer iletimi açısından önemi. Yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl üniversitesi, Van.

Ulusoy, K. & Dilmaç, B. (2016). *Değerler Eğitimi.* Ankara: Pegem Akademi yayınları.

Xiaoman, Z. (2006). Moral education and values education in curriculum reform in China. *Front Education China*, 2, 191−200.

Yalçın, H. & Yurdusever, A. (2018). *İlköğretim Türkçe 1 Ders Kitabı*. Ankara: S.E.K Yayınları.*

Yaman, H., Taflan, S. & Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi,* 7(18), 197-120.

Yazıcı, K. (2006),Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, *19*(19), 499.

Yılar, R. (2016). İlettiği değerler açısından ilkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerinde incelemeler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi,* 2 (11), 491.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, K. (2006). İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerine göre kamu ilköğretim okullarında bireysel ve örgütsel değerler ve okul yöneticilerinin okullarını bu değerlere göre yönetme durumları. Doktora Tezi.

Yorulmaz, B. (2017). *Ailede Değerler Eğitimi.* İstanbul: Erkam Yayınları.

Yörükoğlu, A. (1983). *Çocuk Ruh Sağlığı.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Yüksel, S. (2004). *Örtük Program.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yüksel, S. (2005). Kohlberg ve ahlak eğitiminde örtük program: Yeni ilköğretim programlarında yer alan ahlaki değerleri kazandırma için bir açılım, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 5(2), 307-338.

Welton, D. & Mallan, John T. (1999). *Children and Their World*, Boston: Houghton Mifflin Company.

EKLER

EK -1 Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar

DEĞERLER	DEĞERLERLE İLİŞKİLİ BAZI TUTUM VE DAVRANIŞLAR
adalet	adil olma, eşit davranma, paylaşma…
dostluk	diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma…
dürüstlük	açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma…
öz denetim	davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme…
sabır	azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme…
saygı	alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme…
sevgi	aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma…
sorumluluk	kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme…
vatanseverlik	çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme…
yardımseverlik	cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma…

EK-2: 1. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI METİNLERİNİN İSİM VE NUMARA TABLOSU

1. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI METİNLERİ (TR1)

SIRA NO	METİN ADI
1	Selim'in Çürük Dişi
2	Vitaminlerin Ziyareti
3	Sporcu
4	Tavşan ile Kaplumbağa
5	Büyüklerle Televizyon İzlemek
6	Güle Güle Nereye?
7	Zuzu Çöplükte
8	Kumbara! İçi Dolu Para
9	Küçük Yağmur Bulutu
10	Mevsimler
11	Uzay
12	Daha Güzel Bir Dünya
13	Nil Soru Soruyor
14	Bilgin Amca
15	Robotlar
16	Muhteşem Mualla

EK-3: 2. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI METİNLERİNİN İSİM VE NUMARA TABLOSU

2. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI METİNLERİ (TR2)

SIRA NO	METİN ADI
1	Arkadaşım Papi
2	Paraşütle Oynamak Çok Eğlenceli
3	Uçurtma Tekerlemesi
4	Efe Tiyatroya Gidiyor
5	Şehit Mehmet Kamil
6	Önce Atatürk
7	Çanakkale'den Sonra
8	Asker Ağlamaz Arkadaş
9	Cimrinin Kedileri
10	Dostlarımız Varsa
11	Yaşlı Kadın
12	Sarman Kedinin Yavruları
13	Yerli Malları Tutum Haftası
14	Kız Kulesi
15	Biri Var Ki
16	Bayrak
17	Papatya ve Gelincik
18	Muhteşem Güneş
19	Küçük Penguen
20	Miniktim Minnacıktım
21	Sepetimdeki Domatesler Nereden Geldi
22	Trafik
23	Çiftçiyle Oğulları
24	Kumbara
25	Selim ve Pelin
26	Gerçek Bir Meslek
27	Sporcu
28	Dağınık Karga
29	Atakan TV Seyretmek İstiyor

30	Bardaktan Telefon Yapma
31	Teknoloji
32	Taşıtlara Sesleniş

EK-4: 3. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI METİNLERİNİN İSİM VE NUMARA TABLOSU

3. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI METİNLERİ (TR3)

SIRA NO	METİN ADI
1	İnci
2	Selam
3	Tavşan ile Kaplumbağa
4	Haylaz Karpuz ile Kavun Teyze
5	Merve'nin Günlüğü
6	Uzaya Yolculuk
7	Ağacım
8	Güzel Yurdum
9	Karagöz İle Hacivat
10	Keloğlan
11	İstanbul
12	Suna Sirkte
13	Masal Kuşu
14	Babacığım
15	Not Defteri
16	Kim Haklı?
17	Orhan'ın Düdüğü
18	Özgürlük Savaşında
19	Türk Ulusunu Kim Kurtardı?
20	Bayrak Hasreti
21	Atatürk Yolu
22	Bisiklet
23	Geçmiş Olsun Ecenur
24	Beslenme Kuralları
25	Sağlık Öğüdü
26	Beyaz Kuş
27	Kitaplarım
28	Merhaba Arkadaşlar
29	Bilim İnsanı Öyküleri

EK-5: 4. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI METİNLERİNİN İSİM VE NUMARA TABLOSU

4. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI METİNLERİ (TR4)

SIRA NO	METİN ADI
1	Kitabın Büyüsü
2	Asım'ın Nesli Kitap Dostudur.
3	Konuşan Kitap
4	Şermin
5	Çok Kitap Okurdu
6	Atatürk Aralarındaydı
7	Efelerin Efesi, Hey Gidinin Efesi
8	Vecihi Hür Kuş
9	Atatürk'ün Metotlu Çalışması
10	Güneşi Bile Tamir Eden Adam
11	Ben Engelli Değilim Anne
12	Sevmek Mutluluktur
13	Kaşağı
14	Küçük Mucitler
15	İcat Nasıl Yapılır?
16	Robotların Efendisi: Cezeri
17	İbni Sina
18	Kar Tanesi Adam
19	Kaybolan Cennet
20	Dağdaki Kaynak
21	Evini Arayan Ardıç Tohumu
22	Deniz Çok Uzak
23	Hep Büyük Efsanesi
24	Kanlı Kavak
25	Bir Fincan Kahve
26	Oğuz Kağan Destanı
27	Bayrak ve Vatan Sevgisi
28	Gizemli Canlılar

29	İlk Güreşçimiz Koca Yusuf
30	Şifa Niyetine
31	Mezgit Mehmet
32	Nedir Bu Sanat?
33	El Sanatlarını Yaşatalım
34	Aras'ın Özdemir Asaf''la Tanışması
35	Bahar Neşesi

EK- 6: GÖRÜŞME FORMU

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Tarih:
Görüşme başlama-bitiş saati:
Görüşme yapılan yer:

Değerli öğretmenlerim,

Bu çalışmamızın amacı "İlkokul 1-4.Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma parçalarının değerler iletimi açısından değerlendirilmesine yöneliktir." Bu sebeple okuma parçalarının değerler iletimi açısından değerlendirilebilmesi için siz değerli meslektaşlarımın görüşlerinin oldukça önemli olduğunu düşünmekteyim. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için siz meslektaşlarımın yardımına ihtiyacım olacaktır.

Anlayışınız, yardımlarınız ve çalışmama katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Yüksek Lisans Öğrencisi
Bilal KETENALP

A. Kişisel Bilgiler:

1. Yaşınız : ……..

2. Mezun Olduğunuz Fakülte/Bölüm: …….

3-Mesleki deneyiminiz/kıdem yılınız? ..... yıl.

4- Değerler eğitimiyle ilgili herhangi bir hizmetiçi eğitim aldınız mı?

……
….

B-ÖĞRETMEN GÖRÜŞME SORULARI

1) …Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan okuma parçalarıyla öğrencilere kazandırılması öngörülen değerler, öğrencilerin yaşına ve sınıf seviyesine uygun mudur? Niçin?

2) …Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan okuma parçalarıyla öğrencilere kazandırılması öngörülen değerler, öğrencilerin anlayabileceği veya günlük yaşamda kullanabilecekleri türden midir? Niçin?

3) …Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan okuma parçalarıyla öğrencilere kazandırılması öngörülen değerlere yönelik yapılan etkinliklerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Niçin?

4) …Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan okuma parçalarıyla öğrencilere kazandırılması öngörülen değerleri kişilik haline getirebileceğini düşünüyor musunuz? Niçin?

5)…Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan okuma parçalarında yer almasını istediğiniz başka değerler var mıdır? Şayet varsa belirtiniz.

EK-7

ÖZGEÇMİŞ

Bilal KETENALP

Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Sınıf Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Programı

Öğrenim

Lise: : 2001 – Bingöl Anadolu Öğretmen Lisesi
Lisans : 2005 - İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü
Ön Lisans : 2009- Anadolu Üniversitesi Adalet Meslek Yüksek Okulu (Adalet)
Lisans : 2016- Bingöl Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi, İnşaat Mühendisliği (Devam ediyor)

İş

2005– 2008: Sınıf Öğretmeni, Bingöl, Merkez, Akdurmuş Köyü İlkokulu
2008 -2015: Sınıf Öğretmeni, Bingöl, Merkez IMKB Fatih İlkokulu
2015- 2019: Sınıf Öğretmeni (İdareci), Bingöl Merkez Halk Eğitimi Merkezi

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Bingöl, 1983
Cinsiyet: Erkek
Yabancı Dil: İngilizce
İletişim: bketenalp.bk@gmail.com